

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ
ЦЕНТРАЛНА БИБЛИОТЕКА

ПРОБЛЕМИ НА СПЕЦИАЛНИТЕ
БИБЛИОТЕКИ

Тематичен сборник

2001

СОФИЯ•2001
АКАДЕМИЧНО ИЗДАТЕЛСТВО „ПРОФ. МАРИН ДРИНОВ“

BULGARIAN ACADEMY OF SCIENCES
CENTRAL LIBRARY

PROBLEMS OF SPECIAL
LIBRARIES

Subject Collection

2001

Редакционна колегия:

ст.н.с. д-р Динчо Кръстев (отг. ред.)
ст.н.с. д-р Цветана Стайкова
ст.н.с. д-р Мария Аргирова-Герасимова

© Централна библиотека на БАН, 2001

ISSN 0205-2377

SOFIA • 2001
PROFESSOR MARIN DRINOV ACADEMIC PUBLISHING HOUSE

СЪДЪРЖАНИЕ

Editorial Board:

- Assoc. Prof. Dincho Krastev, PhD (Editor-in-chief)
Assoc. Prof. Tzvetana Staykova, PhD
Assoc. Prof. Maria Argirova-Gerasimova, PhD

© Central Library of BAS, 2001

ISSN 0205-2377

Мария Аргирова-Герасимова, Радка Пейчева. Библиотеката на Българската академия на науките - хранителница на знанието	9
Цветана Стайкова, Никола Казански. Традиции и перспективи в библиографско- информационната дейност на библиотечната мрежа на Българската академия на науките	25
Мария Аргирова-Герасимова. Сто години в служба на науката. Из историята на специалните библиотеки на Българската академия на науките	35
Даниела Атанасова. Развитие на автоматизираните библиотечно-информационни системи в Българската академия на науките	45
Кристина Върбанова-Денчева. Нови стратегии за моделиране на автоматизирана система на библиотечната мрежа на Българската академия на науките	67
Цветана Стайкова. Съвременни образци на специалната библиография в България	81
Даниела Атанасова. Изданията на Централната библиотека 1950-1999. Библиография	93

Мария Аргирова-Герасимова. Библиотечният фонд на Българската академия на науките в годината на 130-ия юбилей	107
Маламка Щерева-Стойчева. Справочният апарат в Централната библиотека на Българската академия на науките и нейната библиотечна мрежа	117
Жасмина Кръстева. Систематичните каталози на Централната библиотека на БАН - история и настояще	131
Стефка Хрусанова. Унгарска художествена литература в България 1944-1996. Библиография	141
Снежана Николова, Ива Георгиева, Веселина Глушкова. Енциклопедията - целият свят в една книга (44 години по пътя на Лука Кастро и братя Данчови)	163
Дарина Илиева. Научният архив на Българската академия на науките	171
Цветана Стайкова. А.С.Пушкин в България. Библиография 1999	181

CONTENTS

Maria Argirova-Gerasimova, Radka Peicheva. The Library of the Bulgarian Academy of Sciences - Repository of Knowledge	9
Tzvetana Staykova, Nikola Kazanski. Traditions and Prospects of the Library and Information Activities in the Library System of the Bulgarian Academy of Sciences	25
Maria Argirova-Gerasimova. One Hundred Years in Service of Science. From the History of the Special Libraries of the Bulgarian Academy of Sciences	35
Daniela Atanasova. Development of the Automated Library Information Systems of the Bulgarian Academy of Sciences	45
Kristina Varbanova-Dencheva. New Strategies for Modelling of Automated Library System of the Bulgarian Academy of Sciences	67
Tzvetana Staykova. Contemporary Patterns of Special Bibliography in Bulgaria	81
Daniela Atanasova. Publications of the Central Library 1950-1999. Bibliography	93
Maria Argirova-Gerasimova. The Library Collection of the Bulgarian Academy of Sciences in the Year of its 130 th Anniversary	107

Malamka Shtereva-Stoicheva. The Reference System in the Central Library of the Bulgarian Academy of Sciences and in its Library Network	117
Zhasmina Krasteva. The Systematic Catalogues of the Central Library of the Bulgarian Academy of Sciences - History and Present State	131
Stefka Hrusanova. Hungarian Fiction in Bulgaria 1944-1996. Bibliography	141
Snejana Nikolova, Iva Georgieva, Veselina Glushkova. The Encyclopaedia - Whole World in Single Book. 44 Years Following the Steps of Louka Kasurov and Brothers Danchovi	163
Darina Ilieva. The Scientific Archives of the Bulgarian Academy of Sciences	171
Tzvetana Staykova. A.S. Pushkin in Bulgaria. Bibliography 1999	181

**БИБЛИОТЕКАТА НА БЪЛГАРСКАТА
АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ - ХРАНИТЕЛНИЦА
НА ЗНАНИЕТО**

ст.н.с.д-р Мария Аргирова-Герасимова
н.с. Радка Пейчева

На 12 октомври 1999 година Българската академия на науките (БАН) чества своята 130-годишнина. Нейното начало е Българското книжовно дружество (БКД), създадено от патриотични българи в румънския град Браила. То е връхна изява на подема, който изживяват новобългарската просвета и книжнина през втората половина на XIX век. Този подем е част от общия възрожденски процес, израз на стремежа на българите час по-скоро да преодолеят причинената от многовековното чуждо владичество икономическа и културна изостаналост и да заемат достойно място сред свободните и цивилизовани нации на европейския континент.

Уставът на Българското книжовно дружество, приет от Учредителното събрание в Браила (26-30 септември 1869 г.), очертава неговия демократичен характер. Вратите на Дружеството са широко отворени за „сичките добри, образовани българи и народни заведения“. Основната му цел е „да разпространява всеобщото просвещение у българския народ“ (1). В този пръв Устав са формулирани пет члена, които поставят основите на Библиотеката на Българското книжовно дружество: „Дружеството ще си има библиотека, която ще се обогатява постепенно, като изпърво ще набавя по едно тяло от такива именно списания, вестници и пр. на разни езици, от които ще има нужда за пълното извършване на своите действия и дела, както и такива, в които се говори особено

за българския народ и отечество. Освен това Дружеството ще се старае, по възможност, да набави за тая библиотека и по едно тяло най-малко от сичките книги, вестници и пр., които са излезли до сега и ще излазят на български.“ (чл.5). Дружеството „ще гледа ... да прави сбирки от разни стари български и чужди книги, ръкописи...“ (чл.6). Определят се и други основни дейности на библиотеката: „...Да влезе в тесно сношение с учения мир“ (чл.3); „Да се изпраща в съко научно заведение ... бесплатно по едно тяло от сичките списания на дружеството“ (чл.47); „Действителните членове трябва... да държат винаги библиотеката в добър порядък“ (чл.35) (2).

С изграждането на Библиотеката е натоварен В.Д.Стоянов, един от основателите на Българското книжовно дружество. Той започва активна дейност за събиране на български и чуждестранни книги. В „Периодическо списание“, орган на Дружеството, той помества „Обща забележка“ към книгоиздатели и по-заможни българи да изпращат в Библиотеката по една от всички отпечатани книги, вестници и списания (3). В.Д.Стоянов води оживена кореспонденция с учени от Европа, със славянските комитети в Русия, Чехия, Сърбия, Хърватско, Германия, Франция. Постъпват и първите подарени книги от организации, библиотеки, частни лица (4). С писмо от 7 май 1871 г. В.Д.Стоянов благодаря на руския консул в Галац за получено голямо дарение от руска литература (5). От значение за изграждането на библиотечния фонд са връзките със Санкт-Петербургския клон на Славянския комитет, който взема присърце призыва на В.Д.Стоянов и изпраща научни книги и списания (6). От своя страна и Дружеството развива широка дарителска дейност. През 1870 г. то подарява 100 комплекта от „Периодическо списание“ за читалища и частни лица в Македония, 50 - в Тракия и 25 - в Западна България. Води се и преписка с българските читалища. Важни са писмата на В.Д.Стоянов до Видинското читалище „Цвят“ и до Цариградското читалище, защото те свидетелствуват, че се поставя началото на обогатяването на читалищните библиотеки с издания на БКД (7).

Едновременно с призовите за дарения Дружеството се обръща с писмо към научни учреждения, библиотеки, университети, музеи в чужбина с молба за размяна на книги, като изпраща 200 комплекта от т.1 на „Периодическо списание“. В края на 1870 година се получава литература от Чешка матица, Матица Сръбска, Славянския благотворителен комитет в Москва, Киевската семинария, Полската академия в Краков, Британския музей и др. на разменни начала (8). Така се поставя началото на международния обмен като начин за комплектуване на академичния фонд.

Показателно за историята на Библиотеката е писмото на К.Иречек от 10 август 1872 г., в което се казва: „Трябва за успяванието на Дружеството то да е снабдено с всичко, що е необходимо за едно подобно учреждение. Една книгохранилница, в която да се намира всичко, що е писано досега на български, и един точен отбор на списания от всички клонове на науката“ (9). Показателно е и писмото на В.Друмев до българския просветител Н.Бончев от 12 декември 1872 г.: „...Дружеството има вече тригодишен живот, има история, има библиотека, има връзки с учени и корпорации...“ (10). През 1873 г. В.Друмев съставя т.н. разпис, който представлява първият каталог на книжовното имущество на Дружеството. Книгите на брой около 3000 т. са подредени систематично в дванадесет раздела на знанието.

Развитието на Дружествената библиотека продължава успешно и при следващия деловодител - Т.Пеев, който започва своята дейност в средата на 1873 г. Той е сътрудник на В.Левски, поддържа връзки с Хр.Ботев и Л.Каравелов. Т.Пеев работи всеотдайно за БКД и полага големи грижи за Библиотеката. Разширява преписката с чуждестранни дружества и академии, в резултат на което се увеличава броят на даренията и на изпращаната и получаваната по международен обмен литература. Закупуването на книги се възлага на изявени учени при посещенията им в чужбина.

През войната 1877-1878 г. работата на БКД е разстроена. Много от членовете му напускат Румъния и се включват в борбата за освобождение на България. За съществуването на Дружеството напомня само неговата Библиотека. Благодарение на получавани-

те руски вестници с новини за войната тя се посещава непрекъснато от български емигранти и съпричастни на делото им румънци.

Възраждането на Библиотеката при БКД в новоосвободеното Отечество се свързва с името на М.Дринов. Въпреки многообразните си задължения той намира време и сили за първата българска научна институция и нейната Библиотека. На 4 март 1878 г. той пише до Н.Ценов, председател на Настоятелството на БКД в Браила, и иска незабавно да се прехвърли имуществото на Дружеството в София. В резултат на това искане от 25 до 28 октомври същата година се провежда извънредно събрание на БКД и се решава „на драго сърце“ да се подпомогне преместването на Дружеството в София. Взема се решение архивът, библиотеката и музейните сбирки да се опаковат грижливо и да се предадат на делегат от Отдела за просвещение (11).

Предаването на книгите и списанията се извършва на 7 юли 1879 г. чрез опис от 43 с., съдържащ описанията на 2761 т. Библиотечният фонд се съхранява първоначално в помещението на Народната библиотека и едва през 1882 г. се пренася в сградата, където се разполага Дружеството, и се подрежда. Библиотечната работа се усъвършенства професионално. Уставът на БКД от 1884 г. в чл. 21 постановява „...Главният деловодител с помощника си да наредят библиотеката“ (12). Въвеждат се правила за заемане на библиотечни материали, като се определя едномесечен срок за ползването им с „разписка“ (13). Библиотечният фонд наброява 4 403 т. книги и списания. Получават се дарения от Народната библиотека и от учени от чужбина. Български учители, книжовници и просветни дейци събират епиграфски паметници, етнографски и фолклорни материали, различни документи и ги изпращат в Дружествената библиотека. Разширяват се обменните връзки и получаването на ценни книги от академиите в Санкт Петербург, Белград, Загреб, Краков, от научните дружества в Упсала, Гьотеборг, Нови сад, Любляна, от Руския археологически институт в Цариград, от музеите в Прага, Берлин и т.н. (14). Библиотеката е подложена на специален „преглед и преуребда“, защото „на лично място стояха разни учебници ... от 1830-1850 г...., а също и някои стари незнан-

чителни съчинения. Такива книги... даваха на библиотеката изглед застарял и застоял; поради това те бидоха заместени с важни и съвременни съчинения“ (15). Посочва се, че помещението на Библиотеката е тясно, че липсват средства да се заменят „долапите с прегради и полици“.

Ръководството на БКД замисля превръщането на Дружеството в Академия и във връзка с това се обръща внимание на Библиотеката, която също трябва да се подгответи за това събитие. Отпускат се специални средства за подвързване на фонда от периодични издания, гласува се по-голяма сума за набавяне на книги, обособяват се в отделни сбирки подарените лични библиотеки (16). Усилията на Ив.Пеев-Плачков, който в тези години е деловодител и отговаря за Библиотеката, са възнаградени. В отчета на БКД за 1908 г. се подчертава, че Библиотеката е преместена в ново помещение, което е специално обзаведено (17). Годишният прираст на фонда нараства и през 1911 г. в навечерието на превръщането на Дружествената библиотека в Академична той съставлява 276 т., а фондът наброява 7 460 т. Наред с него се оформят и три сбирки - ръкописи и старопечатни издания, художествени стариини, портрети и скулптури на заслужили българи. През изминалите 32 години от създаването на Библиотеката (1869-1911 г.) е заложена основата на фонд от научна литература, изградени са добри връзки с библиотеки от страната и чужбина, положени са усилия за подреждане и съхраняване на книгите и списанията и за организиране на тяхното ползване от читателите.

В годините между двете световни войни Библиотеката на БАН неколкократно се премества и едва през 1929 г. окончателно се разполага в специални помещения в новопостроената академична сграда, състоящи се от книгохранилище с железни рафтове, стая за списания, читалня, две стаи за студии на членовете на Академията и работна стая за библиотекаря (18). Подреждането на фондовете е завършено. „Всички книги са наново сигнирани и могат да се използват“ (19). Читалнята активно се посещава не само от членове на БАН, но и от студенти и общественици. През 1935 г. благодарение на щедрото дарение на проф. Ст.Панаретов се построява,

обзавежда и открива нова читалня за професори и студенти от Софийския университет (20).

Академичният библиотечен фонд към 1945 г. наброява 55 289 т. в т.ч. 47 039 т. книги и 8 250 т. периодични издания на български език и на чужди езици предимно на руски, чешки, френски, немски. Управителният съвет на БАН проявява изключителни грижи за набавяне на научна литература като възлага библиографския подбор на секретарите на академичните поделения - учени от различни отрасли на знанието. Независимо от осъдните кредити се изгражда солиден справочен фонд от енциклопедични издания, многоезични речници и др.п. Уредниците на Библиотеката се стремят да използват различни източници и начини за комплектуване, като особено място се отделя на международния обмен. Нараста интересът на чуждестранните учени към академичните списания и сборници като „Сборник за народни умотворения и народопис“, „Български стариини“ и др., които се изпращат в чужбина в замяна на чуждестранни научни публикации. През 40-те години се осъществяват активни контакти с 91 книгообменни партньори в Европа, Америка и Азия, между които библиотеките на Баварската академия в Мюнхен, на Националната академия на САЩ във Вашингтон, на университетите в Женева, Берлин, Прага, Падуа, Вашингтон, Оксфорд и т.н. От тях ежегодно се получават над 1000 т. книги, сборници, дисертации, списания. Изключителното значение на международния обмен се потвърждава от годишните отчети: до 90% от периодиката и 60% от книгите постъпват чрез този канал.

Започнала да комплектува своя фонд с дарения, Академичната библиотека е пример за силата на дарителското движение. Установява се традиция членовете на БАН да подаряват свои издания, сбирки и библиотеки на Академията. Български поети, писатели, културни и обществени дейци също завещават своите лични библиотеки на БАН. Над 50 са тези лични колекции, подарени и съхранявани в Библиотеката. Те съдържат ценни научни съчинения, старопечатни книги, уникални издания както по съдържание, така и по оформление. Многобройните бележки, зна-

ци, реплики, възклициания, даже цели диалози в полето на книгите носят отпечатък от личността на притежателя - дарител. Те сочат неговата научна и гражданска позиция, връзките му със съвременниците, с обществото (21). Значителни по обем са даренията на Н.Милев, на М.Балабанов, който предава старопечатни книги, поставили началото на старопечатния фонд на Библиотеката; на Ф.Каниц - унгарски археолог, етнограф, фолклорист, изследовател на бита и културата на балканските народи; на Н.Начов, Н.Сакаров - икономист и общественник, подарил над 6000 т. литература по история, икономика, политика. Ив.Урумов и А.Тошев предоставят безвъзмездно книги в областта на ботаниката, зоологията, минералогията. П.Абрашев дарява издания по право, съдопроизводство, сборници със закони; Ст.Станимиров - редки и ценни книги върху историята на християнската църква и т.н.

Покупката на книги и периодични издания е ограничена поради недостатъчните финансови възможности, но тя се извършва след внимателен подбор и поръчка в авторитетни френски и немски книготърговски фирми. По този начин обикновено се комплектуват речници и енциклопедии.

Едновременно с изграждането на фонда се изработват и първите каталоги и картотеки. В началото книгите се вписват в списъци, подредени систематично в десет отдела. Те служат и за каталог. През 1897 г. се съставя „карточен подвижен каталог“ (22). По-късно постъпленията текущо се обработват и се поддържа азбучен каталог. Систематичен каталог не се изработка, въпреки че е направен опит да се сложи неговото начало. През 1932 г. работата съсредоточава върху изработването на предметен каталог, но и тя не се осъществява докрай. През 40-те години се съставя нов азбучен каталог като описанията се оформят по определени правила. Той се поставя за използване в читалнята, а старият се превръща в топографски. Периодичните издания се отделят от книгите и за тях се съставя отделен каталог. Изработка се картотека на речниците и енциклопедиите, т.е. на т.н. справочен фонд. Съставя се картотека и на статии от списания.

Библиотеката на БАН не остава затворена само за членовете на Академията. Нейни читатели и посетители са университетски професори и преподаватели, студенти, учители, общественици. През учебната 1938-1939 г. са регистрирани 6182 посещения на студенти от Софийския университет. През 1936-1942 г. в читалнята са извършени проучвания на читателите и четенето. Те са осъществени според изискванията на европейската социология в няколко аспекта: читатели, посещения, ползвани книги и списания, интензивност и обем на четенето, класация на най-търсени и четени заглавия и автори (23).

През 1940 г. се извършва цялостна проверка на библиотечния фонд, след което се въвеждат специални счетводни книги с оглед поддържане на образцова отчетност и създаване на връзка между тях и инвентарната документация. Организацията на фондовете е представена чрез основен фонд (книги и периодични издания); обособени фондове на подарени лични библиотеки със сигнатура, съдържаща името на дарителя; фонд отпечатъци; фонд ръкописи и старопечатни книги; подръчен фонд в читалнята за издания на БКД и БАН, за справочници и речници.

През 1942 г. се създава и първата филиална книжна сбирка в поделението на БАН „Служба за български речник“.

В края на 1943 г. и началото на 1944 г. се организира евакуация на ръкописите и на библиотечния фонд. Ръкописите, съхранявани в огнеупорни каси, са укрити в надеждни софийски скривалища, а фондът е пренесен в с. Бистрица. Така книжовното богатство е спасено от унищожение при бомбардировките през пролетта на 1944 г., които тежко засягат академичната сграда.

В средата на 40-те години Академичната библиотека се утвърждава като институция, която обслужва с литература най-висшите в страната научни организации - Българската академия на науките и Софийския университет. Тя изгражда профилиран библиотечен фонд с научна значимост, осъществява широки международни връзки и разпространява българската литература в чужбина, поощрява дарителското движение, извършва модерно (за времето си) читателско обслужване.

С приемането на новия Закон и Устава на БАН от 1947 г. се поставя началото на реорганизацията на Академията и превръщането ѝ в съвременно научно учреждение. Тази година е преломна и за Библиотеката. Към нейния фонд се присъединяват богатите библиотеки, основани в края на 19 и началото на 20 век - на Естественоисторическия музей, на Ботаническата и Зоологическата градини, на Българския археологически институт, на Етнографския музей. От същата 1947 г. Библиотеката придобива права на депозитна за националната издателска продукция. Поставя се началото и на изграждането на академичната библиотечна мрежа. В съответствие с изискванията на Правилника за институтите на БАН към тях се създават библиотеки едновременно с учредяването им. През 1948 г. Библиотеката получава статут на Централна библиотека и поема методичното ръководство и координацията на всички академични библиотеки, с които изгражда единна библиотечна мрежа. Към 1950 г. техният брой е вече 34. Преминава се към централизирано комплектуване, международен обмен, каталогизация и финансиране на библиотечните дейности. Пристъпва се към изграждане на централни азбучни и систематични каталози на всички библиотечни документи (книги, периодични издания, специални видове издания). Организира се собствена печатна база за изработване на каталожни фиши за фондовете на академичните библиотеки от мрежата. Централната библиотека през 1949 г. придобива права на научен институт (Закон на БАН, 1949 г., чл.16). През същата година се поставя началото на един уникален за българските научни библиотеки каталог - централния географски каталог на периодичните сборници, издавани от български и чуждестранни академии, университети, научни дружества, музеи, институти и др.п. и получавани чрез международния обмен в академичната библиотечна мрежа.

Десетилетието 1950-1960 г. ще се запомни в историята на Централната библиотека с изграждане на модерна структура: обособяват се като самостоятелни отделите „Справочно-библиографски“ и „Международен книгообмен“; създава се нов отдел за методично ръководство на академичните библиотеки - „Инсти-

тутски библиотеки". Изграждането на фонда се извършва на научна основа - съставят се профили за комплектуване, система от карточки за текущо и ретроспективно набавяне, учредява се Координационна комисия по комплектуване. Организацията на фондовете се оптимизира, читалнята се пренарежда, обособяват се фондове от старопечатни книги, дисертации, картографски, нотни и графични издания, библиотековедски издания и микроносители. Създадената научна група провежда научни изследвания за историята на библиотеката и развитието на фондовете, изграждането на справочния апарат и на академичната библиотечна мрежа. Съставят се отраслови библиографски трудове и биобиблиографии на български учени. През 1959 г. се публикува кн. 1 на периодичния сборник „Известия на Централната библиотека“, който излиза до 1973 г. (кн.7). От 1975 г. той продължава под името „Проблеми на специалните библиотеки“. И до днес това е едно от малкото български издания, които третират теоретични и приложни библиотечни и библиографски въпроси. От 1957 г. Централната библиотека придобива статут на Център на специалната библиография в България. През 1958 г. се организира отдел „Научна и техническа информация и документация“, по-късно прераснал в самостоятелен Център за научна информация.

Следващите десетилетия бележат две значителни събития - начало на въвеждане на автоматизацията на библиотечно-библиографските процеси и организиране на съвременен депозитариум за малкоползваната литература. През 1983 г. в построено специално за целта хранилище се разполагат над 300 000 т. книги и периодични издания, с които се обслужват всички читатели в срок до 3 дни след подаване на поръчката. Широко се разгръща дейността за оценка на съдържанието на библиотечните документи, тяхната профилност, информативност, актуалност и ползуваемост. Учредява се „Комисия за провеждане на вторичен подбор“ както в Централната библиотека, така и в академичната библиотечна мрежа със стратегическата цел да приведе съдържанието на библиотечните фондове в съответствие със задачите

на академичните библиотеки като обслужващи българската наука и с читателското и информационното търсене.

През 90-те години се реорганизира структурата на библиотеката. Създава се отдел „Автоматизация на библиотечно-библиографските процеси“. Обособява се самостоятелна читалня за публикациите на Световната банка и за микроносители. Изгражда се компютърна локална мрежа. Осигурява се достъп до Интернет. Академичното поделение „Българска енциклопедия“ се влива в структурата на Централната библиотека като самостоятелен отдел, с което обогатява нейната издателска дейност с енциклопедии и други справочни издания. През 1996 г. Общото събрание на БАН приема нов „Правилник на Централната библиотека на Българската академия на науките“, с което я утвърждава като съвременна информационна институция.

Днес Централната библиотека е специализирано звено на Българската академия на науките със статут на юридическо лице. Тя е многоотраслова научна библиотека с национална отговорност за изграждане и организация на националния библиотечен фонд и за библиотечно-информационното обслужване на учените и специалистите от БАН и на всички потребители от страната с българска и чуждестранна литература по профила на Академията. Нейната цялостна дейност е свързана и се определя от принадлежността ѝ към БАН, от нейните цели и задачи като национална научна организация и от националната политика в областта на библиотечното дело. Тя се развива в няколко основни направления:

- изгражда фонд от българска и чуждестранна научна литература и бази данни в областта на математическите, физическите, химическите, биологическите, техническите, хуманитарните и обществените науки и науките за Земята;

- осигурява съвместно със специалните библиотеки от академичната мрежа библиотечно-библиографско и информационно обслужване;

- организира и методически ръководи дейността на 47-те специални академични библиотеки;

- извършва научноизследователска, издателска и внедрителска дейност в областта на библиотекознанието, специалната библиография, социологията на четенето и читателите, библиотечно-информационните технологии, изработването на справочни издания вкл. енциклопедии;
- осигурява информация за науката в България за национални и международни организации, информационни компютърни мрежи и т.н.;
- осъществява сътрудничество с научни институции, съюзи и др.п. в страната и чужбина, членува в национални и международни професионални организации.

В навечерието на 2000 г. академичният библиотечен фонд достигна до 1 877 117 т. книги, периодични издания, специални видове издания. Постъпващата от различни източници литература се обработва централизирано, което гарантира качествено изпълнение на сложните дейности по описание и класифициране в съответствие със стандартите и Универсалната десетична класификация. В процес на въвеждане е компютърна мрежа за регистрация и обработка на текущите постъпления. В Централната библиотека е изграден справочен апарат, който включва 25 азбучни, систематични, топографски каталози (част от тях централни). Те отразяват наличността, дислокацията и движението на библиотечните документи в единния академичен фонд. Библиотечно-библиографското обслужване се извършва на базата на академичния фонд и фондовете на други библиотеки в страната и чужбина чрез непосредствен или дистанционен достъп и междубиблиотечно заемане на документи. През 1999 г. само в Централната библиотека са регистрирани 3 340 читатели, вкл. 370 професори, доценти и старши научни сътрудници. Те са осъществили 38 100 посещения и са ползвали 39 812 библиотечни документа. С оглед осигуряване на актуално информационно обслужване са изградени и се поддържат 12 бази от данни, между които следните: БАН. Нормативни документи, научен състав, структурни звена, периодични издания; Юбилейни дати в историята на БАН. Календар-справочник до 2000 г.; Чуждестранни българисти; А.С.Пушкин в

България - публикации от и за поета.1848-1999; Календарни празници и обичаи на българите; Информация България. Създадена е и непрекъснато се обогатява Интернет страница за Централната библиотека, в която се представя историята, съвременното състояние, публикациите, съдържанието на тематичния сборник „Проблеми на специалните библиотеки“, нормативни актове и документи относно статута на библиотеката и т.н.

В Централната библиотека се изработват писмени библиографски и тематични справки за потребители в страната и чужбина. Текущо се експонират изложби - самостоятелни или съвместни с академични и неакадемични организации. Само през 1999 г. - юбилейна за БАН, са организирани над 10 изложби, между които: „130 години Българска академия на науките. История в документи и публикации. 1869-1999.“, „Науката в България“, „А.С.Пушкин. 200 години от рождението му“, „Иван Евстратиев Гешов. 150 години от рождението му“ и др.

Централната библиотека е база за обучение и практика на студенти от Колежа по библиотечно дело. Нейни сътрудници са преподаватели във висши училища, членове на научни и экспертни съвети на национално и международно равнище. Тя се развива в тесни връзки с научните библиотеки в София и страната по въпросите на координацията на комплектуването и каталогизацията, на автоматизацията на библиотечните дейности и т.н. Библиотеката е инициатор и активен участник в национални и международни научни срещи, съвещания, конференции. Научните сътрудници, обединени в научна група, развиват многостранна научноизследователска и приложна дейност в областта на библиотечно-информационните науки, като резултатите - студии, статии, биобиблиографии, специални библиографии, справочни издания, се представлят в тематичния сборник „Проблеми на специалните библиотеки“, в други научни издания в страната и чужбина или като самостоятелни публикации.

В края на второто хилядолетие Академичната библиотека празнува своя 130-годишен юбилей. Израствала от ведомствена сбирка до мощна научна библиотека, през цялото си съществуване

тя служи на българската наука и доказва значението си за нейното развитие. Много съдби на големи българи и обикновени труженици са вплетени оттогава досега в историята на Библиотеката. Тя е сила с всичко онова добро, което е събрала в себе си в продължение на тринаесет десетилетия. Надяваме се, че Централната библиотека и нейната академична мрежа в следващите години ще съдействува за научния и културен разцвет на България.

ЛИТЕРАТУРА

1. Устав на Българското книжовно дружество. Браила, 1869. с.3.
2. Пак там, с.4, 5, 13, 16.
3. Периодическо списание на БКД (Браила), 1870, № 2, 138-140.
4. Миятев, Петър и Георги Димов. Документи за историята на Българското книжовно дружество в Браила. Т.1. 1868-1876. С., 1958, с. 161, 207-208, 350.
5. Научен архив на БАН, ф.1, оп.1, а.е. 153.
6. Пак там, а.е. 176.
7. Пак там, а.е. 27.
8. Миятев, Петър и Георги Димов. Документи за историята на Българското книжовно дружество в Браила. Т.1. 1868-1876. С., 1958, с. 137.
9. Научен архив на БАН, ф.1, оп.1, а.е. 30.
10. Пак там, а.е. 31.
11. Дринов, Марин. Записки за дейността на привременното Руско управление в България. Търново, 1879. 17 с.
12. Устав на Българското книжовно дружество в Средец, С., 1884, с.9.
13. Правилник за привременното управление на Българското книжовно дружество. // Периодическо списание, 1882, № 1, с.200, 202.
14. Летопис на Българското книжовно дружество в София. Т.1, 1899/1900, с. 68.
15. Пак там, с. 52.
16. Пак там, Т.7, 1906, 35-36.
17. Пак там, Т.11, 1909, 35-36.
18. Летопис на Българската академия на науките. Т.12, 1928/1929, с.15.
19. Пак там, Т.13, 1929/1930, с.9.
20. Пак там, Т.19, 1935/1936, с.17.
21. Аргирова, Мария и Радка Пейчева. Ценни сбирки в академичния библиотечен фонд. // Списание на БАН, 1994, № 12, 92-97.
22. Малчева, Тодорка и Александър Панчев. Принос към историята на Библиотеката на БАН. // Известия на ЦБ на БАН, 1959, № 5, с.13.
23. Аргирова, Мария и Радка Пейчева. Проучване на четенето в Библиотеката на БАН през 1936-1942 г. // Библиотека, 1994, № 10, 39-41.

БИБЛИОТЕКАТА НА БЪЛГАРСКАТА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ - ХРАНИТЕЛНИЦА НА ЗНАНИЕТО

ст.н.с.д-р Мария Аргирова-Герасимова
н.с. Радка Пейчева

(Резюме)

В статията се проследяват основните етапи в историческото развитие на Библиотеката на Българското книжовно дружество, днес Българска академия на науките - изграждането на фонда и справочния апарат, библиотечно-информационното обслужване, създаването на библиотечната мрежа, развитието на научноизследователската и издателска дейност. Посочват се функциите на Библиотеката, нейната роля и значение в националната библиотечна система.

THE LIBRARY OF THE BULGARIAN ACADEMY OF SCIENCES – REPOSITORY OF KNOWLEDGE

Assoc. Prof. Maria Argirova-Gerasimova, PhD
Assist. Prof. Radka Peicheva

(Summary)

The main stages in the historical development of the Library of the Bulgarian Learned Society (now Bulgarian Academy of Sciences) are traced: building of collections and reference system, library and information services, creation of library system, development of research and publishing activities. The functions of the Library and its importance in the national library network are shown.

ТРАДИЦИИ И ПЕРСПЕКТИВИ В БИБЛИОГРАФСКО-ИНФОРМАЦИОННАТА ДЕЙНОСТ НА БИБЛИОТЕЧНАТА МРЕЖА НА БЪЛГАРСКАТА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ

**ст.н.с. д-р Цветана Стайкова
ст.н.с. д-р Никола Казански**

Централната библиотека на Българската академия на науките е най-старата научна библиотека у нас. Създадена преди 130 години като основна съставна част на учреденото през 1869 г. в Браила /Румъния/ Българско книжовно дружество, прераснало през 1911 г. в академия, Библиотеката има изключително място в неговото развитие.

По думите на Председателя на Българската академия на науките акад. Иван Юхновски със създаването на БКД „се полагат основите на организираната и европейски ориентирана наука в България.“ /Юхновски, Ив. 130 години организирана наука в България.- В: България и науката. Обществена дискусия. С., 1999, с.5/. Тази констатация се отнася с пълна сила и за Библиотеката на Дружеството, която функционира в тесни връзки с библиотеките на научните институции, с които то поддържа научни контакти.

От самото си създаване Библиотеката изпълнява важни функции както за снабдяване членовете на БКД с литература в тяхната научна област, така и за представяне на публикациите им пред научната общност в европейските страни. Именно чрез нея се поставя началото на книгообмена с библиотеките на научните институции в тези страни.

В течение на 130-годишния период на своето съществуване и на дейността си в помощ на науката създадената като Библиотека на БКД днес Централна библиотека на Българската академия на

науките с библиотечна мрежа, състояща се от около 50 филиални библиотеки, се стреми да изпълнява отговорната роля в обслужването на българските учени и да съдейства при информиране световната научна общественост за техните постиженията.

I. Видни учени-библиографи

Едновременно с комплектуването на библиотеката на Българското книжовно дружество нейният създател Васил Д. Стоянов се нагърбва с отговорната задача да направи необходимото, за да може книгата да стигне до своя читател. Ето защо на страниците на „Периодическото списание на БКД“ той публикува освен списъци на „новонабавена литература“, с което поставя началото на българската регистрационна и текуща библиография, и персонални библиографии, т.е. списъци с публикации на учени, придвижаващи статиите за тях, както и годишни сводки на съдържанието на книжки от списанието. Особено ценни и полезни за времето си са поместените в „Периодическото списание“ обзори, които Васил Д. Стоянов превръща в критически обзори за новоизлезли трудове. По този начин се разкрива важното място, което той е отреждал на различните форми на библиографска информация в този начален стадий на развитието на Българското книжовно дружество, място, което тя заема и днес в обслужването на съвременната научна мисъл.

Константин Иречек, почетен член на Академията, е автор на първата научноиздържана българска библиография. Неговият труд „Книгопис на новобългарската книжнина 1806-1870“ е издаден във Виена през 1872 г. от името на Българското книжовно дружество и съдържа информация за книги, периодични издания и картографски материали - литература в различни научни области.

Създателят на първата специална библиография у нас е действителният член на Академията Никола Начов. Неговото изследване „Библиографический преглед на нашата математичес-

ка литература от самото ѝ начало до края на 1886 г.“, издадено в Шумен през 1889 г., е първият опит да се представи развитието на математическата наука у нас.

Александър Теодоров-Балан е един от най-видните представители на българската библиографска теория и практика. Неговият капитален труд „Български книгопис за сто години 1806-1905“ е едно от основополагащите съчинения в областта на националната библиография, издадено през 1909 г. по решение на Българското книжовно дружество в чест на стогодишнината на първата българска книга.

Първият академик библиограф Никола Михов издига българската библиографска наука и практика на световно ниво, с което спечелва уважение към нея както сред българската научна и културна общественост, така и сред чуждестранните учени. Благодарение на неговия талант, енциклопедични знания, трудолюбие и изключителна прецизност библиографията се възприема и от най-големите скептици като равностойна научноизследователска дейност със свой специфичен обект. В продължение на повече от 20 години /1912-1932/ той работи в най-големите и авторитетни европейски библиотеки /във Виена, Берлин, Мюнхен, Дрезден, Лайпциг, Париж, Лондон и др./ и събира данни за изворите на стопанска и политическата история на България и Османската Турция. На тази документална база той създава своите класически библиографски трудове, които са ненадминати и днес по своята научна стойност, информационен обхват и библиографска значимост. Повечето от тях са издания на Българската академия на науките: „Библиографски източници за историята на Турция и България“ в 4 т. /1914-1934 г./, „Населението на Турция и България през XVIII и XIX в. Библиографско-статистически издирвания“ в 5 т. /1915-1967 г./, „Принес към историята на българската търговия“ в 6 т. /1941-1970 г./ и „Библиография на статиите за Турция и България в немските, английските, френските и италианските периодични издания“ /1938 г./.

Пример за истинско съчетание между голям учен и забележителен библиограф е академик Иван Дуйчев, чиято изследователска

работа в областта на историята тясно е свързана с библиографията. Голямо е значението на неговите критични библиографски обзори, рецензии и библиографски анализи. Особено място заемат в дейността му и многобройните му публикации в областта на историческото изворознание /„Гръцки извори за българската история. Т.1-6“, БАН, 1954-1965/.

В областта на биологическите науки същата научна стойност имат анотираните азбучни списъци на академик Иван Буреш, публикувани в Известията на Зоологическия институт на БАН за годините 1953, 1955, 1970, 1972, 1973, тематичната „Библиография по фауната на Витоша планина“, поместена в изданието на БАН от 1953 г. „Библиография по природата на Витоша планина“, трудът му с подчертано приложна насоченост /в съавт. с А.Лазаров/ „Вредните насекоми за селското и горското стопанство в България. Библиография и каталог“, издание на БАН, 1956 г.

Разбира се, във всяка научна област по профила на БАН (геология, ботаника, археология, философия, литературузнание, етнография и др.) могат да се посочат учени, осъзнали дълбоко ролята и значението на библиографията за науката и внесли своя принос в развитието ѝ.

Всички тези примери красноречиво говорят за мястото, което отреждат на библиографията най-значителните представители на българската наука. В редица области на знанието най-големите учени са и забележителни библиографи.

II. Поредицата на Централната библиотека на БАН „Биобиблиографии на български учени“

За разлика от други области на обществената дейност, където нишката на традицията многократно е била прекъсвана, завоеванията на миналото са оставили трайни следи върху развитието на библиографията и те представляват фундаментът, върху който тя и занапред ще се развива и, обогатена с възможностите, които

новите, нетрадиционни форми на информация разкриват, ще дава и занапред своите плодове.

Имайки пред вид ролята на библиографското проучване в научноизследователския процес и на библиографската информация за популяризиране постиженията на науката, сътрудниците на Централната библиотека на БАН и на нейната библиотечна мрежа ѝ отдават заслуженото. Традиция в Българската академия на науките е изработването на библиографски указатели да е дело както на библиографи, така и на специалисти в съответната област. Това разумно и ползотворно сътрудничество се отразява благоприятно върху качеството на трудовете и е база за повишаване относителния дял на библиографската работа в научното изследване.

Една от основните области в библиографската дейност на Централната библиотека на БАН е изработването на персонални биобиблиографски справочници за видни български учени. Началото на тази традиция, продължаваща вече няколко десетилетия, е поставено с издаването през 1953 г. на биобиблиографията на известния български историк и археолог акад. Гаврил Кацаров. Тя е юбилейно издание, което има за цел да представи пред българската и световната научна общественост максимално пълно и задълбочено цялостния портрет на учения.

Последвана е от едно издание, замислено също като юбилейно, но за съжаление, издадено посмъртно през 1954 г. То отразява живота, научната и обществената дейност на големия български биолог акад. Методи Попов.

Тези първи издания в областта на хуманитарните и природните науки, твърде сполучливи по отношение на осъществяване замисъла на авторите си, поставят началото на една поредица, чрез която повече от четири десетилетия българската наука се представя пред света чрез водещи учени в различните области на знанието.

Над 40 са биобиблиографиите на български учени. Около двадесет от тях са в областта на историческите науки /акад. Г.Кацаров, акад. Д.Косев, акад. П.Мутафчиев/, филологическите науки /акад.

Ст. Младенов, акад. Й.Иванов, акад. П.Динеков, акад. П.Зарев/, философските науки /акад. Т.Павлов, акад. С.Гановски/, техническите науки /акад. А.Балевски/ и др. Най-многобройни са те обаче в областта на биологическите /вкл. и медицинските науки/- 22 персонални биобиблиографии. 15 от тях са посветени на академици /акад. М.Попов, акад. Д.Костов, акад. Ив.Буреш, акад. А.Ив.Хаджолов, акад. Ив.Василев, акад. К.Братанов, акад. Ст.Ангелов, акад. Д.Йорданов, акад. Г.Узунов, акад. Вл.Марков, акад. К.Пашев, акад. Ст.Георгиев, акад. Н.Стоянов, акад.П.Попов Миндоровски, акад. Р.Попиванов /, 6 са на чл.-кореспонденти /чл.-кор. Г.Гъльбов, чл.-кор. Д.Каданов, чл.-кор. Г.Шишков, чл.-кор. Ал.Вълканов, чл.-кор. К.Матов, чл.-кор. Г.Паспалев/, а едно от библиографираните лица не е член на академията / Н.Пушкаров/.

Моделът, който е възприет при изработването на персоналните биобиблиографии, е следният:

1. Встъпителна статия /студия/ за научната и обществената дейност на учения.
2. Обяснителни бележки от съставителя.
3. Важни дати от живота, научната, преподавателската и обществената дейност на учения.
4. Библиография на трудовете на учения в няколко раздела: /научни, научно-популярни трудове, редакторска дейност и пр./.
5. Литература за живота, научната и обществената дейност на учения.
6. Помощен апарат - система от показалци и списък на източниците и съкращенията им.

Поради спецификата в дейността на твореца някои персоналии съдържат твърде интересни подраздели, например *Изобретения, Рецензии и преводи, Изказвания, Интервюта и слова, Архивни материали, Трудове под печат* и пр.

С цел по-голямата информативност и с оглед улесняване ползването им и в чужбина редица от биобиблиографиите са снабдени с алтернативни описание на трудовете на учените на чужд език, както и заглавна страница, надписи на разделите и съдържание -

също на чужд език. Това разширява значително възможностите за ползването им.

Биобиблиографиите на български учени са една съществена част от библиографската продукция и библиографско-информационната дейност на Централната библиотека на БАН и нейните филиали. Творческите портрети на българските учени са необходими не само като илюстрация на развитието на българската наука. Те са база за изработването на нови библиографски справочници за науката: общи - „100 години БАН. Т.1-3“, 1969-1972 г., „Академици и член-кореспонденти на БАН /1988/“, 1989 г. и специални - „Българската литература по стимулация и инхибиция на растителните организми“, 1970 г. /авт. Любен Ив.Павлов/. Последната библиография има за основа биобиблиографията на акад. Методи Попов.

Възприемането на новите технологии в информационно-библиографската работа разкрива нови възможности пред Централната библиотека на БАН и нейните филиали при изработването на библиографски справочници за науката и улеснява достъпа на научната общност до тях.

III. Съвременни възможности за научни контакти. Интернет.

През 90-те години на нашия век, известен още като век на научно-техническите революции, се извърши още една поредна революция, която особено силно засегна информационните технологии, а оттук и теорията и практиката на информационното обслужване. Като резултат от развитието на компютърната технология Интернет възникна световното информационно киберпространство („Word Wide Web“), което се характеризира със следните по-важни черти:

1. Максимално свободен /в широчина и дълбочина/ достъп до информационните източници по света под формата на интернет-страници („Web-site“).
2. Привеждане на този достъп в систематичен, тематичен, биографичен, библиографски и смесен /речников/ ред.

3. Изключителни възможности за кръстосани връзки и препратки („Cross references“) между различните раздели и нива на информационното кибер-пространство.

Всичко това, за съжаление, не премахва, а открява още по-силно проблемите и изискванията към библиографско-информационната дейност на библиотеките, като например:

- прецизност, пълнота и стандартизиране на библиографското описание на документалните и виртуалните източници на информация;
- библиографско покритие на така наречената „сива литература“ - документални материали от некнижен и виртуален тип: доклади от научни форуми, отчети, обзори, писмени справки, интернет-справки и др.;
- проблеми, свързани с кирилизацията - транскрипция, транслитерация и представяне на латиница на кирилски имена;
- ретроспективно библиографско разкриване на старите каталоги и библиотечни бази данни;
- разширяване на базите данни от хипертекстови копия на особено редки и ценни книги и периодични издания;
- изготвяне на нови и актуализиране на стари библиографско-информационни издания като биобиблиографски справочници, адресни книги, алманаси и др.

В тази обстановка Централната библиотека на БАН въпреки ограничените си финансови възможности, но благодарение на квалифицирания си кадрови състав успя да постигне значителни резултати, а именно:

1. Изработване на една от първите библиотечни интернет-страници в България благодарение на факта, че БАН е пионер във внедряването на Интернет в страната.

2. Осигуряване на достъпа чрез Интернет до някои от спирочно-информационните издания на Централната библиотека като „Справочник на БАН“ /от 1994 г./, „Висщи учебни и научноизследователски учреждения в България“ /от 1996 г./, „Научноизследователски разработки по екология в България“ /от 1997 г./, „Библиография на изданията на ЦБ на БАН“ /от 1997 г./, „Юбилейни дати

от историята на БАН“ /от 1998 г./, енциклопедична справка за България на английски език /от 1977 г./ и др. (URL: <http://www.cl.bas.bg>).

3. Представяне в Интернет на първото библиотечно продължаващо издание в България „Проблеми на специалните библиотеки“ /от 1977 г./.

4. Извършване на библиографски и фактографски справки чрез електронна поща - над 50 справки за чужбина през 1999 г. (refer1@cl.bas.bg).

По този начин Централната библиотека и специалните библиотеки от нейната мрежа се стремят към осигуряване на пълен достъп до техните фондове, библиографско-информационни издания и справочна дейност. Това ще осмисли по нов начин тяхното обслужване, ще ги направи по-динамични и отворени, а заедно с това ще им осигури пряк достъп и до адекватна информация в световен мащаб, необходима на потребителите им у нас.

ТРАДИЦИИ И ПЕРСПЕКТИВИ В БИБЛИОГРАФСКО-ИНФОРМАЦИОННАТА ДЕЙНОСТ НА БИБЛИОТЕЧНАТА МРЕЖА НА БЪЛГАРСКАТА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ

ст.н.с. д-р Цветана Стайкова

ст.н.с. д-р Никола Казански

(Резюме)

Библиографско-информационната дейност в Академичната библиотечна мрежа и преди всичко в Централната библиотека на БАН е разкрита чрез приноса на редица видни български учени в областта на специалната библиография, а така също и чрез осъществяване на поредицата „Биобиблиографии на български учени“. Посочени са съвременните възможности за научни контакти и ролята на Интернет за тяхното реализиране на високо технологично равнище.

3. Проблеми..

33

**TRADITIONS AND PROSPECTS OF THE LIBRARY
AND INFORMATION ACTIVITIES IN THE LIBRARY
SYSTEM OF THE BULGARIAN ACADEMY
OF SCIENCES**

**Asooc. Prof. Tzvetana Staykova, PhD
Assoc. Prof. Nikola Kazanski, PhD**

(Summary)

The library and information activities of the Academy's library system, especially in the Central Library of the Bulgarian Academy of Sciences, are described through the contribution of a number of eminent Bulgarian scholars in the field of special bibliography, as well as through the series Bibliographies of Bulgarian Scientists. The present possibilities for scientific communications and the role of Internet for their realization at a high technological level are emphasized.

**СТО ГОДИНИ В СЛУЖБА НА НАУКАТА.
ИЗ ИСТОРИЯТА НА СПЕЦИАЛНИТЕ
БИБЛИОТЕКИ НА БЪЛГАРСКАТА
АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ**

ст.н.с. д-р Мария Аргирова-Герасимова

Академичната библиотечна мрежа започва да се изгражда през 1947 г. след приемането на Закона за БАН /19.02.1947 г./ и Устава на Академията /02.03.1947 г./. Съгласно чл. 1 на Закона Българската академия на науките е най-висшият научен институт в страната. Тя има за цел да съдействува за всестранното развитие на науките и изкуствата в България, да разработва конкретни научни, научно-стопански и културни проблеми и да осъществява практическо приложение на постиженията (1, с.3). Основни органи за научно-изследователска работа според Устава са институтите, при които могат да се откриват лаборатории, станции, музеи, библиотеки, архиви (1, с.27). По силата на Закона на БАН към нея се присъединяват „бившите царски природонаучни институти (музеи, ботаническа градина в София, зоологическа градина, научна библиотека)…, както и Българският археологически институт…, и стават институти на Българската академия на науките“ (1, с.5).

През следващата 1948 г. се поставят реалните основи на академичната библиотечна мрежа. В чл. 67 на „Правилник за институтите при БАН“ изрично се указва, че към новооснованите институти се създават нови библиотеки (2, с.19). А в „Правилник на Централната библиотека“ се сочи, че тя поема ръководството и уредбата на всички институтски библиотеки (3, с.154), с които

изгражда единна библиотечна система (по-късно наречена с точния термин „мрежа“).

Особено място в тази академична библиотечна система заемат библиотеките на научните институции, учредени в края на XIX век.

През 1947 г. Царският естествоисторически музей, създаден през 1889 г. в София, преминава към БАН. Неговата богата библиотека, чието начало датира също от 1889 г., става основа за изграждане на три академични библиотеки - тези по ботаника, геология и зоология.

Библиотеката по ботаника се създава едновременно с Института по ботаника през 1947 г., но тя се гради на базата на ботаническата сбирка от българска и чуждестранна научна литература на Царския естествоисторически музей. През 50-те години Централната библиотека ѝ предава отраслова ботаническа литература от Царската библиотека, която включва издания от библиотеките на царската фамилия - княз Александър Батенберг, цар Фердинанд I Сакс-Кобург-Готски, цар Борис III, царица Йоанна, княгиня Евдокия и княгиня Надежда. През 1961 г. към Библиотеката по ботаника се присъединяват библиотеките на Българското ботаническо дружество и на Ботаническата градина, притежаващи единствени за страната редки и ценни чуждестранни издания.

Историята на библиотеката е свързана с името на акад. Никола Стоянов, главен научен секретар на БАН (1956-1959 г.) и директор на Института по ботаника (1951-1960 г.). Той участва лично в библиографския подбор на сбирките по геоботаника, растителна география, систематика на растенията, флористика в България и дава идеята за обособяване на фонд с материали от международни ботанически конгреси. Друг виден български ботаник - акад. Даки Йорданов, дългогодишен директор на Института (1962-1973 г.), подарява своята лична библиотека, богата с български и чуждестранни издания върху флората в различните страни, както и руски заглавия от началото на 19 век.

На библиотеката се осигурява системен прираст от нова литература чрез международен обмен и фондът се комплектува с

основни чуждестранни списания по ботаника - 78 заглавия ежегодно. Във фонда са включени редки и ценни съчинения, съвременни научни публикации, издания на чуждестранни ботанически институции, албуми. Понастоящем библиотеката комплектува литература по обща ботаника, фитоценология и екология, систематика на растенията, лечебни растения, палеоботаника, ембриология на растенията, хемотаксономия, таксономия и екология на гъбите, ботанически градини, резервати и защитени територии. Тя притежава пътеводители на чуждестранни ботанически градини, както и друга документация за тях. Организирани са обособени фондове: на справочни издания, на отпечатъци, на дисертации на сътрудници на Института. Библиотечният фонд към 2000 г. възлиза на 25 166 т., вкл. 119 текущи периодични издания, и включва личната библиотека на акад. Даки Йорданов и подарените лични библиотеки на н.с. Панчо Панов, ст.н.с. I ст. Богдан Кузманов и проф. Стефан Кожухаров. Специално място в него заемат и книгите, атласите, хербарите от Царската библиотека.

Институтът по ботаника е комплексен научен център за изследване на естествения растителен и гъден геофond на България. Неговата библиотека е открита за всички учени, специалисти и студенти, които работят или се обучават в областта на ботаническата наука и нейните приложни аспекти. Ежегодно се регистрират над 260 читатели, които ползват средно над 10 000 тома книги и периодични издания. Специалната академична библиотека по ботаника е с утвърдено име и авторитет в страната.

Библиотеката при Геологический институт води началото си от 1889 г., когато е създадена колекцията от геологическа литература при Царския естествоисторически музей в София. Първите стъпки на тази библиотека се свързват с имената на видните български геолози проф. Георги Златарски, акад. Георги Бончев, чл.-кор. Богомил Радославов. Най-старите сбирки в библиотечния фонд са от областта на петрографията, минералогията и хидрологията. От историческо значение са материалите за хидроложките

изследвания, които документират откриването на българските минерални извори.

През 1947 г. се основава Геологическия институт с библиотека, която приема геологическата сбирка от литература на Царския естествоисторически музей. В Института се създава добрата традиция за съвместна работа и сътрудничество между учените и библиотечните специалисти. Заслуга за това има научният отговорник на библиотеката проф. Христо Спасов. С писмо от 11.02.1952 г. акад. Страшимир Димитров, директор на Института (1950-1960 г.), предлага на Централната библиотека програма за развитие на Геологическата библиотека. В тази първа програма се посочва основната линия за изграждане на библиотечния фонд, а именно: всички направления на геологическите науки с превес на стратиграфия, тектоника, магнетизъм, търсене на железорудни находища (4). През 1960 г. профилът за комплектуване се конкретизира - изясняване на геоложките условия за търсене на находища от нефт и газ, руди, цветни и редки метали, полезни изкопаеми, термоминерални води (5, с.161). Днес целенасочено и активно се набавя българска и чуждестранна литература по историческа геология, стратиграфия, литология, петрография, геотектоника, хидрография, минералогия, геохимия, икономическа, инженерна, регионална, морска геология, екогеология. Фондът наброява 75 836 т. Ежегодно постъпват 333 заглавия списания и периодични сборници, 86% от които по пътя на международния обмен. Обособени са няколко значителни по обем фондове: на справочни издания, на геоложки карти и атласи, на микрофилми, ксерокопия и фотокопия, на отпечатъци, на дисертации. В библиотеката се поддържа уникален за страната геофond - завършени научноизследователски разработки в областта на геологическите науки.

Геологическата библиотека е изградена към най-голямата комплексна научна организация в областта на геологията у нас и е една от водещите специални библиотеки в Българската академия на науките и в страната. Тя обслужва значителен читателски контингент - над 450 регистрирани читатели, които ежегодно ползват над 30 500 т. и осъществяват над 20 800 посещения. Тази активност

се реализира благодарение и на доброто състояние на читалнята, която разполага с достатъчно читателски места и богат подръчен фонд от справочни издания, текуща периодика и други най-търсени от читателите библиотечни документи.

Библиотеката при Института по зоология е създадена на базата на зоологическата колекция при Царския естествоисторически музей, комплектувана от 1889 г. до 1940 г. чрез широко обменно сътрудничество със значителен брой зоологически институти в 47 страни. За целта в чужбина редовно се изпращат изданията на „Българското ентомологическо дружество“, „Българското пещерно дружество“ и „Българското природоизпитателно дружество“, в замяна на които постъпва литература в областта на зоологията на руски, френски, немски езици. В резултат се изгражда солидно ядро от списания и периодични сборници, публикувани в края на миналия век като например „Годишник на природонаучното дружество в Насау“, „Годишник на Немското зоологическо общество“, списанията на Немския съюз за защита на птиците и на Орнитологичното дружество в Мюнхен, докладите на Природонаучното общество в Базел и т.н.

От 1947 г. тази библиотека функционира като библиотека към Института по зоология към Българската академия на науките с две филиални сбирки: към Природонаучния музей и към Зоологическата градина през периода, когато те са в системата на БАН. Благодарение на активното участие в нейното съвременно развитие и уредба от страна на видния български зоолог акад. Иван Буреш, директор на Института (1951-1959 г.), библиотеката запазва своя национален и международен авторитет. Многобройни са съвместните инициативи на Института по зоология и Централната библиотека за решаване на важни въпроси от значение за цялата библиотечна мрежа на БАН (6). Тази традиция поддържат и неговите последователи - видни учени-зоолози, ръководители на Института или на негови научни поделения - чл.-кор. Георги Паспалев, проф. Нено Атанасов, ст.н.с. Петко Дренски, ст.н.с. Петър Боев, проф. Георги Марков.

На 14 февруари 1952 г. се изработва план за кооперирано развитие на библиотеките на Института по зоология и на Института по ботаника, подписан от акад. Никола Стоянов и проф. Нено Атанасов (7). В него се застъпват въпроси за координирано комплектуване на чуждестранна литература и широко разкриване на фондовете за учените и специалистите.

През 50-те години библиотеката се обогатява с предоставените й от Централната библиотека книги и атласи от Царската библиотека. Уникални за страната са и получаваните по международен обмен ентомологки, орнитологки, хидробиологки и спелеологки списания и периодични сборници. Във фонда се съхраняват фаунистични заглавия, които съдържат описание на нови за науката видове и такива, които имат историческо значение за зоологията като наука. Многобройни са колекциите от литература за насекомите, птиците, висшите бозайници, илюстрирани с цветни фотографии и рисунки.

Библиотеката притежава общи ръководства и курсове в областта на систематиката, физиологията, биологията, морфологията на животинския свят. Единствени за страната са публикациите по зоогеография на сушата и водата, за произхода и историята на фауната и по регионална фаунистика. Редки заглавия се откриват в сбирките по екология, обща, частна и областна паразитология. Национална гордост са сбирките от атласи по орнитология, фауна на България и на Балканския полуостров, вкл. и интересни пътеписи с фаунистични описание и богати илюстрации.

Днес библиотеката по зоология комплектува целенасочено българска и чуждестранна литература по палеозоология, хидробиология, паразитология, зоология, екология, зоогеография. Изграждат се самостоятелни сбирки от атласи по орнитология, фауни, отпечатъци, дисертации. Във фонда са обособени подарената лична библиотека на чл.-кор. Александър Вълканов - едно свидетелство за традиционното дарителство в БАН, и литература от Царската библиотека. Обособен е справочен фонд от общи и специални енциклопедии, речници, справочници, библиографии.

Библиотеката по зоология наброява 57 795 т. вкл. 153 заглавия текущи периодични издания. Нейният фонд е широко открит за всички категории читатели. Средногодишно се регистрират над 200 читатели, сред които освен учените има специалисти-зоолози, еколози, биолози, студенти. Те осъществяват над 5600 посещения и ползват над 14 000 т. литература. Библиотеката на Института по зоология е водеща библиотека при изграждане на националния библиотечен фонд в областта на биологичните науки.

Библиотеката при Зоологическата градина също се изгражда от 1889 г. в състава на царските природонаучни институти. През 1947 г. Зоологическата градина се включва в състава на БАН като самостоятелно учреждение със своята богата библиотека. През 1949 г. институцията се слива с Института по зоология и библиотеката функционира като нейна обособена филиална сбирка (8). Специални заслуги за развитието на нейния фонд има проф. Кръстю Тулешков, който извършва библиографски подбор на комплектуването (9). През 1966 г. Зоологическата градина със своята добре организирана библиотека и създадени трайни библиотечни традиции преминава към Столичния народен съвет (5, с.163).

Библиотеката на Националния природонаучен музей е създадена като библиотека на Царския естественоисторически музей през 1889 г. През 1947 г. той се пресъединява към БАН с името Природонаучен музей и на основа на значителните по обем и богати по съдържание библиотечни колекции от ботаническа, зоологическа, геологическа и почтоведска литература се учредяват нови академични библиотеки (5, с.256). Само една малка част от литературата се съхранява като филиална сбирка към библиотеката на Института по зоология. През 1952 г. в системата на Академията се възстановява самостоятелността на Природонаучния музей, но неговата библиотечна сбирка запазва своя статут на филиална към библиотеката по зоология (5, с.137). Тя се комплектува под ръководството на проф. Нено Атанасов, директор на Музея до 1962 г. От 1977 г. библиотеката получава самостоятелност и започва да функционира като специална академична библиотека към Националния природонаучен музей.

Библиотечният фонд наброява 10 124 т. българска и чуждестранна литература по систематика на животни и растения, минералогия и палеонтология, музейно дело, експозиционна дейност на природните обекти, възпроизвъдство и охрана на растителния и животинския свят. Значителен е броят на български и чуждестранни списания, периодични сборници и вестници, публикувани в края на 19 век. Текущо се получават 87 заглавия специализирани периодични издания, 79% от които по пътя на международния обмен. Изградена е сбирка от справочни издания. Във фонда са обособени подарените лични библиотеки на проф. Нено Атанасов, проф. Васил Цанков и на литература от Царската библиотека.

Библиотеките на Българската академия на науките със столетна история притежават и продължават да изграждат богати специализирани фондове от научна литература, която е фундамент както за изучаване историята на науките, така и за осъществяване на научна и приложна дейност, за разработване на национални и международни научни проекти, за обучение на бъдещи учени и специалисти: ботаници, зоолози, геолози, екологи. Техните уникални колекции са ценна и неделима част от националния библиотечен фонд.

ЛИТЕРАТУРА

1. ЗАКОН и Устав на Българската академия на науките. С., Унив. печ., 1947. 33 с.
2. ПРАВИЛНИК за институтите при БАН. С., БАН, 1948. 23 с.
3. ОТЧЕТНА сесия за 1948 година, състояла се в гр. София на 27-30 март 1949 г. С., БАН, 1949. 408 с.
4. НАУЧЕН архив на БАН, ф.15, оп.1, а.е.82, л.29.
5. ИСТОРИЯ на Българската академия на науките. 1869-1969. С., БАН, 1971. 262 с.
6. НАУЧЕН Архив на БАН, ф.15, оп.1, а.е.27, дело 6.
7. НАУЧЕН архив на БАН, ф.15, оп.1, а.е.82, л.43.
8. НАУЧЕН архив на БАН, ф.15, оп.1, а.е.11, л.57.
9. НАУЧЕН архив на БАН, ф.1, оп.1, а.е.82, л.43.

СТО ГОДИНИ В СЛУЖБА НА НАУКАТА. ИЗ ИСТОРИЯТА НА СПЕЦИАЛНИТЕ БИБЛИОТЕКИ НА БЪЛГАРСКАТА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ

ст.н.с. д-р Мария Аргирова-Герасимова

(Резюме)

В статията се проследява историята на четири от най-старите и богати научни библиотеки в България, създавани от края на XIX век и присъединени към академичната библиотечна мрежа през 1947-1949 г. - тези по ботаника, геология, зоология и при Националния природонаучен музей. Посочени са грижите на българските учени за тяхното развитие и изграждане на ценни колекции от българска и чуждестранна литература.

ONE HUNDRED YEARS IN SERVICE OF SCIENCE. FROM THE HISTORY OF THE SPECIAL LIBRARIES OF THE BULGARIAN ACADEMY OF SCIENCES

Assoc. Prof. Maria Argirova-Gerasimova, PhD

(Summary)

History of four of the oldest and richest scientific libraries in Bulgaria, founded at the end of the 19th century and incorporated in the Academy's library system during 1947-1949 - the libraries of botany, geology, zoology and of the National Museum of Natural History. The efforts of the Bulgarian scholars for the development of the libraries and for the building of rare collections of Bulgarian and foreign literature are presented.

РАЗВИТИЕ НА АВТОМАТИЗИРАНИТЕ БИБЛИОТЕЧНО-ИНФОРМАЦИОННИ СИСТЕМИ В БЪЛГАРСКАТА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ

н.с. Даниела Атанасова

Библиотеката на БАН е най-старата научна библиотека в България. Тя е създадена през 1869 г. в Браила едновременно със създаването на Българското книжовно дружество като негова книжна сбирка. През 1879 г. е преместена в София, а от 1911 е преименувана в Библиотека на Българската академия на науките.

През 1948 г. започва изграждането на академичната библиотечна мрежа - Централна библиотека и библиотеки на институтите на БАН. Особено внимание се отделя на централизираното комплектуване и каталогизацията и изграждането на справочен апарат на библиотеката.

Справочният апарат на академичните библиотеки е сложна система за информационно обслужване, която се изгражда в две направления:

- пълно и многоаспектно разкриване на съдържанието на академичния библиотечен фонд чрез системата на библиотечните каталози,

- използване на информационните източници, създадени от други библиотеки и институции.

Автоматизацията на библиотечните процеси е закономерен етап в развитието на големите научни библиотеки и е насочена към използването на огромните информационни ресурси на библиотеките.

Основните задачи, които се поставят пред автоматизираните библиотечни системи на БАН, са насочени към дейностите по из-

граждане на автоматизирани сводни каталоги на академичния библиотечен фонд /първоначалният проект за автоматизация е Автоматизирана система за изграждане на свoden каталог на БАН/.

Първата теоретична и практическа стъпка в подготовката за автоматизирана библиотечно-информационна система на БАН е участието на Централната библиотека в експерименталното проучване на ЮНЕСКО за изграждане на Международна информационна система по научна политика /ЮНИСИСТ - научна политика/ през 1973 г.

В резултат на това проучване са индексирани 1000 библиографски единици /монографии, статии от сборници и периодични издания и документи/, съобразени с определени инструкции и стандартна форма на библиографското описание.

Автоматизацията на библиотечно-информационните дейности в Централна библиотека на БАН започва от 1976 година.

Колектив от специалисти от Централната библиотека и от Института по математика и механика с ИЦ извършват системен анализ и изработват проект на първата в страната Автоматизирана система за управление на библиотечните процеси в БАН.

Проектът за автоматизация предвижда изграждането на пет подсистеми за:

- управление на комплектуването на литература в БАН,
- управление на процесите по обработката и централизирана каталогизация,
- управление на процесите по обслужването на читателите,
- управление на финансовите средства за набавяне на литература,
- управление на филиалните библиотеки.

В проекта са формулирани основните цели и задачи на автоматизираната библиотечна система и са поставени конкретните изисквания за получаване на сводна информация; подробно са анализирани библиотечните процеси и информационните потоци в библиотечната мрежа на БАН и връзката им с други библиотечни системи и е изработен технологичен модел на системата; извършено е задълбочено проучване и са изработени формати за опи-

сание на библиотечните документи в автоматизираната библиотечна система. Форматите за библиографско описание са съобразени с националните и международните стандарти и изпълняват изискването за основен информационно-търсещ език в базата данни на системата. Изработени са подробни инструкции за попълване на данните за библиотечните документи.

Дефинирано е значението на всеки елемент от библиографското описание за информационното търсене и е изследван въпросът за информационно-търсещите езици на автоматизираната библиотечна система.

Научните изследвания и практическите експерименти, които имат пряко отношение към изграждането на свoden електронен каталог на БАН, отразяват спецификата на академичната библиотечна мрежа. Те намират приложение и в съвременните автоматизирани библиотечни технологии в Централната библиотека. Това са разработките за:

- създаване на вътрешни формати за библиографско описание на библиотечните документи и проектиране на комуникативни /външни/ формати за обмен на информация с други системи,
- лингвистично осигуряване на автоматизираните библиотечно-информационни системи и
- използване на библиографските бази данни за генериране на отчети и получаване на сводни каталоги.

При проектирането на автоматизираната библиотечна система на БАН е приложен принципът на комбинирания, функционално-предметен подход за декомпозиция на системите и с приоритет е разработена Автоматизирана система за управление на чуждите периодични издания, получавани в БАН - АСУЧПИ „БИСЕС-БИБЛИО“ /по-късно АСУПИ - „БИБЛИО“/. Основната за това са, че периодичните издания са носители на актуална и масово търсена информация. Те създават големи текущи масиви в библиотечния фонд и се нуждаят от срочна обработка.

АСУПИ „БИБЛИО“ е въведена в експлоатация през 1979 г. в Изчислителния център на Института по математика при БАН в

режим на пакетна обработка на ЕИМ ЕС 1040 и функционира до 1986 г., преминавайки през проектираните етапи на количествено и качествено усъвършенствуване.

Първоначално базата данни съдържа информация за 2000 заглавия, получавани от т.н. тогава капиталистически страни, а по-късно обхваща всички периодични издания, получавани в БАН - 14000 заглавия.

Информационната функция на системата е да предоставя всички необходими данни за управлението и ползването на периодиката. Чрез анкетно допитване сред потребителите са определени основните машинни изходи в различни разрези - служебни списъци за управлението и библиографска информация за читателите.

Основните задачи, които изпълнява АСУПИ „БИБЛИО“ по отношение на функционалните подсистеми на библиотеката, са:

1. Комплектуване на периодични издания:

- подбор на заглавия на периодични издания съобразно научно-изследователските планове на институтите и
- създаване и поддържане на информационна база за поръчани заглавия, получени периодични издания, изразходвани средства и т.н.

2. Обработка /каталогизация/ на периодични издания:

Структурната схема на обекта определя за всяко периодично издание в информационната база да се създава по един запис, който съдържа около 50 параметъра /елемента на библиографското описание/.

3. Информационната база на АСУПИ „БИБЛИО“ се използва за получаване на печатни каталози:

- централен архивен каталог на периодичните издания

4. Организация и съхранение на фондовете от периодични издания:

- контрол за пълнотата на фонда на периодичните издания, данни за липси на томове, книжки и т.н.

- създаване и поддържане на информационна база за получаване на инвентарни списъци, на данни за движението на библиотечния фонд и др.

5. Библиотечно-информационно обслужване:

- получаване на всички видове читателски каталози на периодичните издания, в това число за единния библиотечен фонд на БАН и за фондовете на академичните библиотеки;

- поддържане на информационна база за дублетите на периодичните издания в големите научни библиотеки - НБКМ, ЦНТБ, Библиотеката на СУ, ЦМБ /използва се и за управление на комплектуването на периодични издания/.

6. Управление - създаване и поддържане на информационна база за получаване на справки за изразходвани средства за комплектуването на периодични издания, книгообменни партньори и др.

За база на математическото осигуряване на АСУПИ „БИБЛИО“ е избрана системата за управление на бази данни (СУБД) с общо предназначение БИСЕС /Базова Информационна Система за машините от Единната Система/. Този пакет от програми осигурява изпълнението на основните функции, които характеризират технологичния модел и предоставя възможности за:

- генериране на базата данни за периодичните издания;
- попълване и актуализиране на базата данни;
- преструктуриране;

Попълването и актуализирането на базата данни на АСУПИ води до преструктуриране на базата данни и съответно до актуализация на форматите за библиографско описание - Работен лист -

„БИБЛИО“ се осъществява чрез два основни формата:

- за пълно библиографско описание на периодичните

издания / при първоначално въвеждане/ - Работен лист - 1 и

1 А и т.н.

издания / при първоначално въвеждане/ - Работен лист - 1 и

- за поелементно описание / при актуализация на

данныте/ - Работен лист - 01.

Динамиката на изменение на библиографския запис на периодичните издания налага създаването на отделен формат за описание на текущите постъпления на периодични издания - том, книжка, приложение и т.н. - Работен лист - 2.

Процесът на организиране и създаване на бази данни с библиографска информация изисква продължително проучване и експериментиране. В хода на експлоатацията често се налага изменение на характеристиката на обекта, което води до преструктуриране на базата данни.

На различните етапи от внедряването на АСУПИ „БИБЛИО“ се налага преминаване от една структура на запис към друга.

Това е един от най-големите проблеми при експлоатацията на автоматизираните библиотечно-информационни системи, независимо от режимите на работа, който възниква както при собствените разработки, така и при адаптацията на готови програмни продукти.

Опитът на Централна библиотека на БАН в това направление показва, че в 30% от случаите на заявено преструктуриране става въпрос за приспособяване на автоматизираната система към традиционната практика и нежелание на библиотечните специалисти да възприемат нова технология. Този психологически проблем все още създава трудности при внедряването на автоматизирани библиотечно-информационни системи в нашата страна.

В останалите 70% от случаите възможността за преструктуриране, при максимално използване на записаната вече информация, е предпоставка за развитие и усъвършенстване на системата.

В хода на експлоатация на системата периодично се появява необходимостта от изменение на характеристиката на обекта, т.е. отделните елементи от формата за библиографско описание. Това

изпълнението на функциите „търсене и избиране“, „обработка“ и „получаване на справки“ осигурява сводна информация по конкретно зададени от потребителите въпроси.

На езика на СУБД „БИСЕС“ се подготвя програма- заявкa, която осъществява:

- избиране на записи с определени стойности;
- редактиране на структурата на избраните записи;
- сортиране;
- вътрешнозаписна и/или междузаписна обработка;
- форматиране и извеждане на резултатите.

Продуктите на АСУПИ „БИБЛИО“ намират реално приложение при вземането на управленски решения за абонамента на периодичните издания в библиотеките на БАН, при контролиране на средствата и оптималното им разпределение и други нетрадиционни многоаспекти спомагателни справки.

Базата данни на системата е използвана за издаването на първите печатни каталози на периодичните издания, получавани в библиотечната мрежа на БАН. В резултат на разпространението и използването на тези каталози коефициентът на ползваемост на периодичната литература рязко се повишава.

Технологичната и програмната реализация на системата, независими от организационната структура за управление, дават възможност за пълна съвместимост както с националната, така и с други локални автоматизирани библиотечни системи.

През 1979 г. е създадена и самостоятелна база данни за периодичните издания, получавани в библиотечната мрежа на Софийския университет и е издаден своден каталог на периодичните издания, получавани в двете големи научни библиотеки - Централната библиотека на БАН и Библиотеката на Софийския университет.

Някои от машинните продукти на АСУПИ „БИБЛИО“ се използват в националната подсистема за абонамент на чуждите

периодични издания, която регулира абонамента и оптимизира тези издания в националния книжен фонд. специфичните особености на академичната библиотечна мрежа в този момент.

От началото на 1981 г. системата за управление на бази данни - СУБД „БИСЕС“ се използва и при разработването на СМАТБИ „БИСЕС“ /Система за библиография на математиците в България/ и DESMAT /Desiderata Mathematica/.

По своя характер тези разработки са информационни системи и поставят началото на автоматизираното поддържане на библиотечните картотеки в БАН.

Програмният продукт Micro Isis - V 2.3, разпространяван безплатно от ЮНЕСКО и адаптиран от НБКМ, намира също приложение в практиката на академичните библиотеки. Той се използва за локална автоматизация на отделни библиотечни процеси в Библиотеката по химия при БАН, в библиотеките при Института по физиология и хидрология, Института по балканистика, Института по метеорология и хидрология и Икономическия институт на БАН.

В Централната библиотека на БАН през 1986 г. е създаден собствен, вътрешен формат за библиографско описание на периодичните издания в Micro Isis - V 2.3 и се поддържа база данни за периодичните издания, получавани по абонамент в академичните библиотеки. Форматът е изграден на основните принципи и опита от АСУПИ „БИБЛИО“.

През 1991 г. Централната библиотека на БАН закупува и частично внедрява в производствена експлоатация програмния продукт BIBLIO-DACOMS, който се разпространява чрез Съюза на математиците в България.

BIBLIO-DACOMS е интегрирана аппаратно-програмна среда за автоматизация на библиотечно-информационните процеси, разработена за персонални компютри, която създава възможност за работа в мрежа. За реализацията на програмния продукт са използвани основните принципи на АСУПИ „БИСЕС-БИБЛИО“ - технологични модели и вътрешни формати за библиографско описание, съобразени с общите теоретични постановки за автома-

тизиран библиотечно-информационни системи и отчитащи комплектуването на периодичните издания в националния книжен фонд.

Конфигурацията и параметрите на BIBLIO-DACOMS отразяват появилите се тенденции към известна децентрализация на институтските библиотеки.

Основни характеристики на BIBLIO-DACOMS в това направление са:

1. Автоматизирана библиотечно-информационна система с разпределени бази данни с библиографска информация на литературата, получавана в отделните институтски библиотеки. Това дава възможност за оптимален синтез между централизирана реализация на някои процеси - комплектуване и обработка и по-самостоятелно изпълнение на други локални функции - съхранение и ползване на библиотечните материали.

2. Притежава вътрешносистемни комуникации за осигуряване на технологичния процес /работка в мрежа/ в Централната библиотека и добре организиран интерфейс към други информационни системи.

3. Изградена е на модулен принцип, което позволява поетапно внедряване на отделните блокове, в зависимост от конкретните потребности и възможности на библиотеката.

Автоматизирани са всички библиотечно-информационни процеси: читателски справки, библиотечна обработка, финансова служба, административна служба, сервисно поддържане. Елементите на главното меню и менюто - II ниво отразяват всички особености на процесите по централизираната каталогизация.

Генерирането на системата в мрежа решава проблема с големия обем библиотечно-библиографска информация на Централната библиотека, а също и на по-големите филиални библиотеки. При необходимост от обработка върху повече компютри BIBLIO-DACOMS позволява да се използва произволен тип локална мрежа с отдалечен файлов достъп.

Към съществените преимущества на продукта могат да се посочат и:

- пълен контрол на правата/защитата на достъпа на оторизираните лица до разрешените им данни и/или библиотечна обработка;

- автоматизирано самоподдържане и възстановяване след аварийни ситуации без опасност за разрушаване на системата поради случайни грешки;

- добре организиран потребителски интерфейс с развит помошен апарат. Системата се разпространява и внедрява без писмена документация. Всички инструкции и стандартни съкращения са вградени - каталози, списъци за съкращения, библиографски класификации и др.;

- отвореност на системата за интегриране с други системи или за развитие и разширяване към специфичните потребности на библиотеката;

- универсалност на системата, т.е. приложима е както за мрежа от библиотеки, така и за отделна или самостоятелна библиотека. Архитектурата на BIBLIO-DACOMS е динамична и може да се трансформира съобразно изискванията и възможностите на потребителите. Това осигурява пълна свобода и независимост на институтските библиотеки по отношение на въвеждането на автоматизирани технологии.

Универсалният характер на BIBLIO-DACOMS се дължи на основните формати за библиографско описание на отделните видове библиотечни материали. Те са съобразени с националните и международните стандарти и са изработени на базата на статистически изследвания на отделните елементи в базите данни на АСУПИ „БИБЛИО“. Специфичните изисквания на библиотечната мрежа на БАН се задоволяват от технологичните формати.

Основните формати за библиографско описание по своя характер са вътрешни. Проектът на BIBLIO-DACOMS предвижда възможности за конвертиране в комуникативни.

По всеки елемент на основните формати е възможно търсене в режима на библиотечно-библиографските справки читателят

потребителят може да задава и комбинации от различни параметри:

- принадлежност към фонд,
- автор/заглавие,
- класификационен индекс,
- ключови думи,
- година на издаване/получаване,
- издателство и т.н.

Възможно е и търсене по префикс от заглавието или от името на автора.

Както вече отбелязахме, при разработването на BIBLIO-DACOMS особено внимание е отделено на изграждането на помощния апарат. От една страна, това са инструкциите за попълване на всеки елемент от библиографското описание и, от друга - каталозите на стандартни съкращения, видове издания, библиотечно-библиографски класификации и др.

Попълването на тези елементи в информационния модел се извършва чрез „избор“, което съкращава чувствително времето за въвеждане и практически изключва възможността за грешки.

Проектът на управляеми бази данни в BIBLIO-DACOMS е съобразен с библиографските стандарти и дава възможност за ретроспективно преобразуване на основните формати. Това позволява автоматизирано прехвърляне на създадените вече бази данни от и на други програмни продукти. По този начин се оствъществяват основните изисквания за съвместимост и комуникативност на автоматизираната библиотечно-информационна система на БАН.

Основание за технологичното обосновяване на форматите е различието в етапите на попълване на данни във функционалните отдели на библиотеката и разделението на процесите между Централната библиотека и филиалните библиотеки. Технологичните формати до голяма степен са свързани и с разпределението на работата между отделни компютри в мрежата и с обема на информация. Т.е. внедряването на технологичните формати е пряко зависимо както от наличието на персонални компютри, така

и от предварителна разумна адаптация към технологичната схема на библиотеката.

От момента на закупуване на програмния продукт ЦБ на БАН основният формат е „Книги“ и „Периодични издания“. Създадена не разполага с необходимата техническа база за внедряване на база данни за периодичните издания, получавани в библиотеката, пълната автоматизирана библиотечна технология, което предреши базата данни за книгите се създава за новите постъпления. шава частичната й инсталация. BIBLIO-DACOMS е генерирана на отделни персонални компютри и преди всичко се експлоатират библиотечна система като интегрална библиотечно-информационна технология поради две взаимосвързани причини: 1. Липса на основните формати за библиографско описание на периодичните издания.

Технологичните формати имат следното предназначение:

1. При комплектуването на литературата - да осъществяват пряка връзка между отделните начини на набавяне - абонамент, покупка, книгообмен, дар, депозит, което позволява оптимална екземплярност и премахване на излишното дублиране.
2. Да усъвършенстват процесите на регистрация и обработка на периодичните издания - като периодични издания и като монографии, тъй като информационните потоци са обособени „по видове“.
3. Да създават условия за рационално декомпозиране на системата и поетапно внедряване в логическа последователност „по пътя на книгата“.

Новата технологична схема, която реализира BIBLIO-DACOMS е съобразена максимално с традиционните библиотечно-библиографски процеси и изискванията за национална и международна комуникация.

Технологичните формати, които съпровождат библиотечните материали от комплектуването до съхранението и използването, не противоречат на създаването на информационните потоци „книги“, „периодични издания“ и други, тъй като връзката с основните формати за отделните видове се осъществява на етапа „кatalogизация“.

Информационният обмен с филиалните библиотеки или с други библиотечни мрежи може да се осъществява чрез електронната поща на BIBLIO-DACOMS, ако има изградени подходящи комуникации.

Системата BIBLIO-DACOMS е внедрена в библиотеката на Института по математика на БАН, където се използват и двата

Системата BIBLIO-DACOMS не е реализирана в академичната на отборни персонални компютри и преди всичко се експлоатират библиотечна система като интегрална библиотечно-информационна технология поради две взаимосвързани причини: 1. Липса на подходящо техническо осигуряване и 2. Навъзможност за адаптация и незначителни промени.

Ето защо при избора на готов програмен продукт е задължителен анализът и съпоставката на следните характеристики на предлаганите системи за библиотечна автоматизация: комуникативност; адаптивност; потребителски интерфейс; експлоатационни характеристики; възможности за развитие и усъвършенстване; цена.

Разпространението на компютърната мрежа ИНТЕРНЕТ в света и появата на пазар на готови програмни продукти за библиотечна автоматизация бележат нов етап в концепциите на по-вечето библиотеки в България, в това число и в информационната политика на Централна библиотека на БАН.

Богатият и дългогодишен опит на академичните библиотеки, научните изследвания и проведените експерименти, обаче, на този етап имат практическа реализация единствено в изградените бази с библиографска информация и обхващат отделни етапи от библиотечната технология. Библиотечно-информационното обслужване на научните изследвания в БАН в сегашния момент се намира в сериозна информационна криза от гледна точка на новите информационни и телекомуникационни технологии. Поради редица причини - преди всичко поради липса на финансови средства в ЦБ на БАН няма интегрална автоматизирана библиотечно-информационна система, няма централен електронен каталог, съществуват ограничени възможности за достъп до каталогите на други библиотеки в страната и чужбина.

В България няма изградена Национална автоматизирана голямите научни библиотеки у нас /или с една от тях/, което ще библиотечно-информационна мрежа /НАБИМ/. Проектът, изработен от НАБИМ, има за цел да предложи на библиотеките максимално ефективни модели за автоматизация и изграждане на техноложичните връзки между тях на базата на съвместни разработки, използвани на унифицирани формати за библиографско описание и целево финансиране.

Поради редица обективни причини този проект не е реализиран. Автоматизацията на големите научни библиотеки у нас съществува децентрализирано.

Основната причина за това е, че в условията на сериозни икономически затруднения развитието на библиотечната автоматизация е силно зависимо от международни фондации и проекти, финансиране. За това свидетелстват резултатите, постигнати в Библиотеката на Софийския университет, Централната медицинска библиотека и др., които внедриха световно известни готови програмни продукти за библиотечна автоматизация.

Реализираните български разработки на автоматизирани библиотечни системи в отделните библиотеки в страната нямат универсален характер и не могат да се приложат в работата на академичните библиотеки.

За успешното внедряване на локални автоматизирани библиотечно-информационни системи е необходимо решаването на следните проблеми в национален мащаб:

- подготовка и издание на комуникативния формат за библиографско описание BULMARC;
- координиране и коопериране на дейностите по изграждане на национален електронен каталог и представянето му в международната библиотечно-информационна мрежа;
- организация на дейностите за ретроспективно въвеждане на библиографски записи в електронния каталог.

Анализът на състоянието на автоматизираните библиотечно-информационни системи, внедрени в библиотеките у нас, има изключително важно значение при избора на програмен продукт за библиотечна автоматизация в БАН в следните направления:

- Автоматизираната библиотечно-информационна система на БАН трябва да бъде съвместима със системите, внедрени в

големите научни библиотеки у нас /или с една от тях/, което ще осигури интеграцията ѝ към националната система; - изграждането на електронен каталог на всяка библиотека използване на унифицирани формати за библиографско описание и приложението на стандартни средства за електронен обмен на данни между библиотеките.

Трансферът на готови технологии в библиотеките, както вече отбелязахме, поставя широк кръг от проблеми, които изискват Това са проблемите за избора, адаптацията и внедряването на готова програма за библиотечна автоматизация.

Собствените разработки на програмно осигуряване за автоматизирана библиотечно-информационна система имат безспорни предимства, защото отразяват особеностите на конкретната библиотека, но те изискват продължително време, много средства и не решават въпросите за интеграция с други библиотечни системи.

В тази сложна обстановка Централната библиотека на БАН направи своя избор и се ориентира към смесения подход:

- адаптация и внедряване на готова интегрална библиотечна система за централизирано комплектуване и каталогизация и национален и международен обмен на данни;
- разработка на собствена система за ретроконверсия на каталогите и децентрализирана обработка във филиалните библиотеки.

В тази насока се провеждат консултации и проучвания на известната вече у нас библиотечна система ALEPH на фирмата Ex Libris и в процес на внедряване е собствена система PERLIB, базирана на Microsoft Access'97 и Borland C++ Builder.

ALEPH (Automated Library Expandable Program) е създадена от Еврейския университет в Ерусалим и има около 200 инсталации в библиотеки по света, в това число и в Библиотеката на Софийския университет. Системата е изградена на модулен принцип и позволява поетапно внедряване и гъвкава настройка към специ

фичните особености на потребителите. Универсалните формати които се използват в ALEPH, позволяват съвместимост и обмен на данни с други библиотечни системи.

PERLIB е автоматизирана система за каталогизация на периодични издания и поетапно се внедрява в академичната библиотечна мрежа. Основните характеристики на системата отговарят на всички съвременни изисквания за библиотечна автоматизация – изграждане на електронен каталог. В процес на проектиране е системата BOOKLIB за каталогизация на книги и монографични издания.

Аргументите за изграждане на собствена автоматизирана библиотечна система се основават на първо място на финансови причини, поради които не е възможно закупуване на ALEPH с бордови места, колкото са необходими за академичната библиотечна мрежа. Освен това една от основните задачи, които се поставя Централната библиотека, е максимално да използва опита от предишни автоматизирани системи, в това число и опита от грешките, а също така и опита на други библиотеки в автоматизираните технологии.

Независимо от разнопосочните тенденции, по наше мнение може да се предположи, че в близко бъдеще мрежовата структура на академичната библиотечна мрежа ще остане сравнително стабилна. Проявеният стремеж към известна децентрализация на институтските библиотеки не може да бъде реализиран в периода на икономически затруднения, поради което централизацията на традиционните процеси - комплектуване и обработка ще се запази като компромисно решение за избягване на дублирането на скъпата чуждестранна литература. Изграждането на централни електронни каталози и представянето им в ИНТЕРНЕТ ще бъде приоритетна задача на автоматизираната система на БАН.

ЛИТЕРАТУРА

I. ПУБЛИКАЦИИ ПО ПРОБЛЕМЕТИ НА БИБЛИОТЕЧНАТА АВТОМАТИЗАЦИЯ В БАН

- 1 СТАЙКОВА, Цветана. Теоретични проблеми във връзка с изграждането на Автоматизирана система за своден печатен каталог на чуждите книги в Народна Република България. // В: Проблеми на специалните библиотеки: Темат. сборник 1975. - С., БАН, 1975, 187 - 235.
- 2 САВОВА, Елена, Едуард Селян, Маргарита Кирова и Цветана Стайкова. Автоматизация на библиотечната система на БАН. Създаване на автоматизирана подсистема на чуждите периодични издания, получавани в БАН. // В: Проблеми на специалните библиотеки: Темат. сборник 1977. - С., БАН, 1978, 5 - 41.
- 3 ДОБРЕВ, Димитър и Румяна Киркова. Математическо осигуряване на системата за автоматизиране на дейностите по управление на библиотечната система на БАН за чуждите периодични издания. // В: Проблеми на специалните библиотеки: Темат. сборник 1977. - С., БАН, 1978, 41 - 46.
- 4 КИРКОВА, Румяна. Етапи на машинната обработка на информациите в Автоматизираната система за управление на чуждите периодични издания (АСУЧПИ-БИБЛИО) в библиотечната мрежа на БАН. // В: Проблеми на специалните библиотеки: Темат. сборник 1979. — С., БАН, 1980, 69- 87.
- 5 ЧУЖДИ периодични издания, получавани библиотечните мрежи на БАН и СУ- 1979. [Каталог] /Състав. Елена Савова, Едуард Селян, Цветана Стайкова, Мария Райнова, Даниела Атанасова. - С., БАН, 1980. -230 с.
- 6 САВОВА, Елена. Централната библиотека на Българската академия на науките по пътя на автоматизацията. // В: Проблеми на специалните библиотеки: Темат. сборник 1979. — С., БАН, 1980, 7-21.
- 7 СТАЙКОВА, Цветана. Рационализация на някои библиотечни и библиографски процеси в резултат на внедряването на Автоматизираната система за управление на чуждите периодични издания (АСУЧПИ-БИБЛИО) в библиотечната мрежа на БАН. // В: Проблеми на специалните библиотеки: Темат. сборник 1979. - С., БАН, 1980, 21 - 43.
- 8 СЕЛЯН, Едуард, Даниела Атанасова и Атанас Терзиев. Някои въпроси на текущото обновяване на информационната база на Автоматизираната система за управление на чуждите периодични издания (АСУЧПИ-БИБЛИО) в библиотечната мрежа на БАН. // В: Проблеми на специалните библиотеки: Темат. сборник 1979. — С., БАН, 1980, 57-69.
- 9 САВОВА, Елена, Едуард Селян, Цветана Стайкова, Маргарита Кирова, Мария Райнова, Даниела Атанасова. Инструкция за попълване на работен лист 01-А на Автоматизираната система за управление на чуждите периодични издания -БИБЛИО в библиотечната мрежа на БАН. // В: Проблеми на специалните библиотеки: Темат. сборник 1979. — С., БАН, 1980, 87 - 125.
- 10 СЕЛЯН, Едуард. Синтаксис и индексиране. // В: Проблеми на специалните библиотеки: Темат. сборник 1979. — С., БАН, 1980, 125-147.

11. СЕЛЯН, Едуард. Лингвистическото осигуряване на Автоматизираната система за управление на чуждите периодични издания - БИБЛИО. // В: Проблеми на специалните библиотеки: Темат. сборник 1979. — С., БАН, 1980, 43-57.
12. АТАНАСОВА, Даниела. Автоматично азучно подреждане при АСУЧПИ „БИБЛИО“. // В: Автоматизация на библиотечните и информационните процеси в библиотеките при ВУЗ. Научна конференция с международно участие. - Варна, 198, 30-32.
13. СЕЛЯН, Едуард, Румяна Киркова, Даниела Атанасова. Анализ на машинните изходи от АСУЧПИ „БИБЛИО“. // В: Проблеми на специалните библиотеки: Автоматизация и информационно осигуряване. Темат. сборник. С., БАН, 1981, 18-131.
14. КИРКОВА, Румяна. Применение систем управления базы данных для автоматизации библиотечных процессов. // В: Проблемы академических библиотек социалистических стран при научно-информационном обслуживании. Темат. сборник. С., БАН, 1981, 215 - 223.
15. СЕЛЯН, Эдуард и Цветана Стайкова. Состояние и перспективы Автоматизированной системы управления зарубежными периодическими изданиями (АСУЧПИ \БИБЛИО-БИСЕС\) в библиотечной сети Болгарской академии наук. // В: Проблемы академических библиотек социалистических стран при научно-информационном обслуживании. Тематический сборник. - С., БАН, 1981, 205 - 215.
16. ВАЧОВ, Димитър и Р. Киркова. Проблеми и резултати от експерименталното внедряване на информационно-библиографска система в ЕЦММ-БАН. // В: Автоматизация на библиотечните и информационни процеси в библиотеки при ВУЗ. Сб. доклади. Научна конференция с международно участие. - Варна, 1981, 166-175.
17. КИРКОВА, Румяна и Димитър Вачов. Резултати от експлоатацията на АСУЧПИ на периодичните издания в ЕЦММ. // В: Автоматизация на библиотечните информационни процеси в библиотеките при ВУЗ. Сб. доклади. Научна конференция с международно участие. - Варна, 1981, 175- 185.
18. САВОВА, Елена, Едуард Селян, Даниела Атанасова. Применение автоматизированной системы управления в Центральной библиотеке БАН и ее филиалах. // В: Проблемы библиотечного и информационно-библиографического обеспечения научно-исследовательских работ АН социалистических стран. Междунар. симпозиум директоров библиотек АН соц. стран. - М., 1982, 31-41.
19. АТАНАСОВА, Даниела. Алгоритм автоматической индексации заглавий периодических изданий. // В: Базы данных в области научно-технической информации. Междунар. симпозиум. - М., ЦИНТИ, МЦНТИ, ЦСНТО, 1988, 63-68.
20. СЕЛЯН, Едуард и Даниела Атанасова. Съвременната научна библиотека и комуникациите. // В: Проблеми на специалните библиотеки: Автоматизация и информационно осигуряване. Темат. сборник. - София: БАН, 1983, 146-156.
21. АТАНАСОВА, Даниела. Некоторые аспекты лингвистического обеспечения АСУЧПИ / БИБЛИО/. // В: Материалы Первой науч. конф. с международ. участием по научометрии и лингвистике научного текста. - Варна, 1983, 30-31.
22. СЕЛЯН, Едуард. Автоматизиран анализ на периодиката. // В: Проблеми на специалните библиотеки: Автоматизация и информационно осигуряване. Темат. сборник. - С., БАН, 1983, 262-276.
23. КИРКОВА, Румяна и Димитър Вачов. Система DESMAT - средство за автоматизиран контрол при комплектуване на библиотечен фонд. // В: Проблеми на специалните библиотеки: Автоматизация и информационно осигуряване. Темат. сборник. - С., БАН, 1983, 276-288.
24. КИРКОВА, Румяна и Даниела Атанасова. Каталог на машинните изходи от АСУЧПИ / БИБЛИО-БИСЕС/. // В: Проблеми на специалните библиотеки: Автоматизация и информационно осигуряване. Темат. сборник. - С., БАН, 1983, 288-328.
25. SELIAN Edward et Daniela ATANASOVA. La bibliothèque scientifique contemporaine et les communications. - //Schema et schematisation, 1983, №18, 48-51.
26. СВОДЕН азучен каталог на периодичните издания, получавани в библиотечната система на БАН. 1983. /Експериментално издание на микрофиши/ Състав: Е.Селян, Д. Атанасова, М. Райнова.
27. АЗБУЧЕН каталог на периодичните издания, получавани в библиотечната система на БАН 1981-1984. / Състав. Даниела Атанасова, Мария Райнова, Михаела Сергеева. Ред. Едуард Селян. - С., БАН, 1984. - 400 с.
28. АТАНАСОВА, Даниела. Лингвистична оценка на АСУЧПИ „БИБЛИО“. // В: Материали на Втората научна конференция с международно участие по научометрия и лингвистика на научния текст. Варна, 1984, 189-190.
29. АТАНАСОВА, Даниела. Технологичен модел за автоматизирана обработка на периодичните издания в библиотечната мрежа на БАН. // В: Доклади на Първи научен симпозиум на информационните органи на АН на социалистически страни. - Варна, 1985, 93-101.
30. АТАНАСОВА, Даниела. Технологичен модел на автоматизирана библиотечна система на БАН. // В: Автоматизация на информационното обслуживание. Трета научно-приложна конференция с междунар. участие. Сб. доклади. Ч.2. - С., 1987, 204-208.
31. АТАНАСОВА, Даниела. Лингвистично осигуряване на автоматизирани библиотечни системи. Концепция за информационно-търсещите езици на Автоматизираната система за управление на книгите в ЦБ на БАН. // В: Проблеми на специалните библиотеки. Темат. сборник 1986. С., БАН, 1987, 186-210.
32. АТАНАСОВА, Даниела. Автоматизирани библиотечно-информационни технологии и приложението им в ЦБ на БАН. // Библиотекар, 1987, N6, 2-5.
33. АТАНАСОВА, Даниела. Автоматизированная библиотечная система БИБЛИО-ДАКОМС. // В: Применение ЭВМ в информационно-библиотечной технологий. Сб. докладов. - М., 1991, 46-54.
34. КРЪСТЕВ, Динчо и Огнян Пипев. Основни насоки при изграждането на БИС на БАН. // Списание на БАН, 1991, №5, 43-52.
35. КРЪСТЕВ, Динчо. Първоначални етапи на изграждане на автоматизирана библиотечно-информационна система в БАН. // В: Проблеми на специалните библиотеки. Темат. сборник. - С., 1992, 5-34.
36. КРЪСТЕВ, Динчо. Информатика и библиотечно дело. // В: Проблеми на специалните библиотеки. Темат. сборник. - С., 1992, 138-166.

37. АТАНАСОВА, Даниела. Организационна и технологична структура на Централната библиотека на БАН, съобразена с програмния продукт БИБЛИО-ДАКОМС. // В: Проблеми на специалните библиотеки. Темат. сборник. - С., 1992, 35-54.
38. КРЪСТЕВ, Динчо. Минало и настояще в изграждането на АБИС на БАН // В: Проблеми на специалните библиотеки. Темат. сборник. - С., 1995, 5-1.
39. АТАНАСОВА, Даниела. Научните библиотеки в новата информационна структура на обществото. // В: Дни на науката на Република България и Република Македония. Научни доклади [Науч.конференция, София, 27-29 май]. - С., СУ Св.Кл.Охридски, 1999, 264-271.
40. СТАЙКОВА, Цв. и Д. Атанасова. Тенденции в информационната политика на Централната библиотека и академичната библиотечна мрежа на съвременния етап. // В: Библиотеките през новото хилядолетие - свободен равен достъп до информация. Доклади от IX нац. научна конференция на СБИР, София, 1-3 юни. - С., 1999, 28-30.
- LYBRARY Systems in Europe (a directory & guide). - Brussels, Luxembourg: TFPL, 1994. - 401 p.
- BRETON, Jacques. Les Normalites dans la production et la diffusion des écrits. // Schema et Schematisation, 1981, №14, 25-35.
- HALL, J.L. Online Bibliographic Databases. - London: ASLIB, 1986. - 509 p.
- ROUSE, W.B. Tutorial: Mathematical Modeling of Library Systems. // J. of Amer. Soc. Inform. Sci., 1979. No.7, p.181-192.
- RAO, V.V. Zunde P. Some Approaches to Modeling Complex Information Systems. // Inform. Processing and Manag., 1982, vol.18, No.4, p.151-160.
- ROUSE, W.B. Library Network Model. // J. of Amer. Soc. Inform. Sci., 1976, Vol.27, No.2, p.88-89.
- MORSE, PM. Library Effectiveness: A System Approach. Cambridge: MJT Press, 1968. - 209 p.
- ENCYCLOPEDIA of Library History. - New York & London, Garland Publ., Inc., 1994.
- AVRAM, Henriette. Electronics and cataloguing twenty years later. // International cataloguing, 1981, vol.10, №1, p.8-10.
- LIBRARY information technology and networks: Books in library and information science. A Series of Monographs and textbooks. -Pittsburgh, 1995. - 386p.

II. ДРУГИ ЛИТЕРАТУРНИ ИЗТОЧНИЦИ

41. МАЛЧЕВА, Т. и Ал. Панчев. Принос към историята на библиотеката при БАН. // Известия на ЦБ на БАН, 1959, №1, 5-20.
42. ХЕНЛИ, Дж. Автоматизированная библиотека и информационные системы - М., 1974. -120с.
43. ИНФОРМАЦИОННЫЕ системы общего назначения. Аналитический обз. систем управления базами данных. - М., 1975.-472 с.
44. СОЛТОН, Дж. Динамические библиотечно-информационные системы. - М., 1979. -558 с.
45. БЕЛОНОГОВ, Г. и Б. Кузнецов. Языковые средства автоматизированных информационных систем. 1983. -288 с.
46. СИСТЕМАТИЧЕСКИЙ каталог. Вопросы теории и практики. Сб. научн. трудов.- М., 1981. -152с.
47. АВТОМАТИЗАЦИЯ в библиотечном деле. Сб. научных трудов. -М., 1982. 124с.
48. КНИГА и социальный прогресс. - М., Наука, 1986. - 232с.
49. НАУКАТА и предизвикателствата на социалната промяна. -С., Арт ид, 1993. - 152с. (БАН. Център по наукознание)
50. БАЗИЛИ, К., К. Петенати. Виртуалната библиотека. - С., Фондация Отворено общество. 1994. -172с.
51. ГРИГОРЕНКО, И.Н. и В.Грибов. Основные направления работ по автоматизации информационно-библиотечных процессов. // В: Библиотеки и ассоциации в меняющемся мире: новые технологии и новые формы сотрудничества. Материалы конф. Т.1. -М., 1995, 162-166.
52. ВОЙНИКОВА, Таня и Александър Димчев. Автоматизацията на библиотеките в България. Доклад на национална работна среща по проблемите на автоматизацията на библиотеките. 1996 /непубл./.
53. ПЕТКОВ, Кр. Съвременни информационни технологии. - С., Унив. Изд. Св. Кл. Охридски. 1996. - 308с.

РАЗВИТИЕ НА АВТОМАТИЗИРАНИТЕ БИБЛИОТЕЧНО-ИНФОРМАЦИОННИ СИСТЕМИ В БЪЛГАРСКАТА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ

н.с. Даниела Атанасова

(Резюме)

В статията е направен исторически преглед на дейностите по автоматизацията на библиотечните процеси в академичната библиотечна мрежа на Централната библиотека на БАН - от експерименталното проучване на ЮНЕСКО за изграждане на международна информационна политика през 1973 г. до съвременните интегрални библиотечни системи за електронен каталог, внедрени в библиотечната практика.

**DEVELOPMENT OF THE AUTOMATED LIBRARY
INFORMATION SYSTEMS OF THE BULGARIAN
ACADEMY OF SCIENCES**

Assist. Prof. Daniela Atanasova
(Summary)

A historical review is made of the library processes' automation activities in the library system of the Central Library of BAS — from the experimental study of UNESCO for development of international information policy in 1973 to the contemporary integral library systems for on-line catalogue implemented in the library practice.

**НОВИ СТРАТЕГИИ ЗА МОДЕЛИРАНЕ
НА АВТОМАТИЗИРАНА СИСТЕМА
НА БИБЛИОТЕЧНАТА МРЕЖА**

НА БЪЛГАРСКАТА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ

н.с. Кристина Върбанова-Денчева

Информатизацията с ускорени темпове обхваща все повече сфери на човешката дейност. Между приоритетите на глобалните програми за изграждане и развитие на информационното общество е този за равен и неограничен достъп до информацията. Първият от проблемите, който непосредствено произтича от тази изводна постановка, е за информацията като съхранено знание на човечеството. От тук мисията на библиотеката се свежда до разпространяване на информацията, съхранена в нейните фондове. За да се трансформира класическият тип библиотека в нов вид медия, в съвременен научен и информационен институт, са необходими съществени изменения на нейните функции, подчинени на нова стратегия и реализирани с нови средства. Основополагащ принцип следва да бъде разглеждането на библиотеката като подсистема на глобалната информационна система, като база на информационното общество.

Изграждането на универсална библиотека като съставна част на глобална информационна система, в съответствие с приетите програми на Европейската общност, е етап към създаването на интерактивен тип библиотеки. Сравнително ниското равнище на автоматизация на информационно-библиотечната дейност в нашата страна може да се окаже и предимство при разработването на нов подход за включване в международния информационен обмен,

тъй като това би позволило да бъде избрана по-съвременна стратегия за синтез на интегрирана автоматизирана библиотечна информационна система. Като първа стъпка в това направление е взетото решение за хармонизиране на българските стандарти библиотечно-информационната дейност с международните. Унифицирането на номенклатура на видовете библиотеки и отделните страни е също крачка напред в преструктурирането на информационното пространство. Неуспешен опит за включване на националната библиотечна мрежа в протичащите процеси на интеграция в Европа и света беше отменянето на Постановление № 19 на Министерския съвет от 31.01.1996 г. и последвалата Наредба за статута и дейността на библиотеките и за взаимоотношенията в националната библиотечна мрежа. Проектът НАБИ до известна степен компенсира липсата на единен подход в изграждането на модел за интеграция на националната библиотечна мрежа и основните „възли“ в нея - пет големи научни библиотеки и международния информационен обмен. Централната библиотека и библиотечната мрежа на БАН е втория по значимост „възел“ на реализация на проекта. Участието на българската научна общност в създаване на световния научен продукт налага предефиниране на основната функция на Централната библиотека и библиотечната мрежа на БАН в новата инфосреда, която изисква предоставяне на информация за научните изследвания с изпреварващ темпо. Необходим е нов подход в конкретизиране на начина, по който ще се реализира тази функция. Статутът и организацията на Централната библиотека и библиотечната мрежа на БАН предполагат нова идентификация на тяхната функционална структура като етап на осъвременен системен анализ. Изследванията в областта на теорията на системите през последните години се характеризират с успешна практическа приложимост на някои теоретични положения на Общата теория на системите (OTC). Ако и ползваме OTC като инструментариум за анализ на научната библиотека, следва да конкретизираме спрямо нея такива понятия като връзки, функции, поведение на дадената система.

Безспорно връзки съществуват между всички системни елементи на библиотеката: библиотечен фонд, справочен апарат, материално-техническа база, персонал и потребител. Като правите връзки могат да се определят всички принципно дефинирани връзки между всички системообразуващи елементи. Правите връзки и необходимото условие са функционирането и изпълнението на основните задачи на системата. Например прави връзки са между персонала и всички останали елементи, между потребителя и справочния апарат, между библиотечния фонд и справочния апарат. Обратните връзки създават достатъчните условия за функциониране на системата. Както правите, така и обратните връзки са посредствени. Например като опосредствена обратна връзка може да се определи връзката между материалната база и потребителя, библиотечния фонд, справочния апарат, персонала. Неправилното функциониране на системата се получава при изменение на правите и обратни връзки между елементите.

Например при нарушена връзка потребител-справочен апарат в традиционния тип библиотеки се преминава към претоварване на директната връзка потребител-персонал. При този случай настъпва момент, в който е невъзможен достъпът до нужната информация (библиотечния фонд) поради свръхпретоварване на персонала - тогава системата преминава през критична точка. От приведения пример е ясно, че изменението обикновено засяга един елемент (обект) от системата, при което се установяват нови връзки или се претоварват съществуващите и в крайна сметка не се довършват целите на системата.

Процес е начин за получаване на даден резултат от взаимодействието на елементите на системата чрез използване на свойствата и връзките им. Библиотечен процес е например „Комплектуващие на библиотечните фондове“, който включва логическа последователност от взаимодействия на системообразуващите елементи на библиотеката: персонал, библиотечен фонд, справочен апарат, системнообусловени връзки с външната среда. Анализът на елементите и техните връзки позволява да се диагностицират

неочакваните отклонения. При изследването на дадена система се приложат два подхода:

1) нов поглед и подход, за да се получат нови решения в съотвествие с изменените цели.

- анализ на вътрешната функционална, организационна и други структури;
- подход на „черната кутия“, когато се анализира крайният резултат (изход) от процеса.

При първия подход системата се разглежда като определен брой свързани помежду си елементи. Определят се междуинни изходи от взаимодействията между тях, после се изследват средата. Надлъжните (проточен тип) променливи характеризират вата, чрез които могат да бъдат подредени в последователно свързаната съвкупност от трансформации.

При втория подход анализът на крайния изход на процеса на системата (изхода на системата) протича на макроскопично равнище и не е доминирано от анализ на напречните променливи — „изход-вход“. При използване на физикално-алгоритмичните, а не междуинните резултати.

При усъвършенстването на системите предимно се прилагат аналитични методи, които се използват в традиционните научни изследвания и имат интроспективен характер. При това процеса се предполага, че причината за отклонението в работата

Като ресурсни се дефинират тези подсистеми, модули и системата е в самата нея, при което се навлиза в дълбочина

ране се предполага, че причината за отклонението в работата

Като ресурсни се дефинират тези подсистеми, модули и системата е в самата нея, при което се навлиза в дълбочина

изграждащите я elementи.

Недостатък на тази стратегия е допускането, че причината за отклонението се намира в елементите и техните параметри и потока, този ресурс не проявява своите свойства - няма спрямо специфични причини, докато основната функция на системата такъв да се изяви. Дори и при наличие на идеална библиотека, нейната структура и взаимодействието ѝ с други системи са като няма потребители, ресурсните елементи не изявяват своите границите на проектните очаквания. Тази постановка на проблема

Като ресурсни се дефинират тези подсистеми, модули и системата е в самата нея, при което се навлиза в дълбочина

често води до „коzметични подобрения“. Усъвършенстването

Като ресурсни се дефинират тези подсистеми, модули и системата е в самата нея, при което се навлиза в дълбочина

целесъобразно най-вече при системи, които имат затворен характер, т.е. съществуват автономно и независимо от други системи.

Проектирането на свой ред е творчески процес, който поставя съмнение старите предпоставки, залегнали в основата

Като ресурсни се дефинират тези подсистеми, модули и системата е в самата нея, при което се навлиза в дълбочина

на системата

и поставените цели. Според Джон В. Гиг то изисква съвместно на вътрешно - и външносистемните параметри. Те генерират

енергийния поток, който се потребява от всеки един от тези елементи, за да се получи желаният ефект. Ресурсен елемент са ционните процеси на традиционната библиотечна структура е всички материални и информационни средства за връзка, захра довело до консервирането на материалния и енергийния поток в

вани от енергийни източници, които осъществяват връзката между потребителите (потребителския поток) и библиотечния фонцията на обработката на информационния поток е следвала (в структурираната научна информация).

Анализът на потоците не е самоцел, а изисква по-нататъшният на масовите информационни технологии. Ако анализираме процес на автоматизация да бъде съобразен с параметрите и пер потока от библиотечни документи или читатели, ще видим, че пективите на развитие на библиотечната система като цяло, а и основните технологични операции и манипулации, които формират двета потока, се извършват ръчно.

Изходдайки от тази постановка, можем да дефинирам следния функционален комплекс, който се реализира в Централна библиотека и библиотечната мрежа на БАН и отразява трдицията и тенденциите на съвременния етап:

- изгражда и поддържа собствен библиотечен фонд;
- изгражда справочен апарат;
- извършва библиотечно-информационно обслужване;
- организира и ръководи мрежа от специални библиотеки
- извършва научноизследователска, внедрителска, преподавателска дейност;
- осъществява издателска дейност;
- осъществява сътрудничество с научни организации в страната и чужбина;
- управлява цялостната дейност на библиотеката.

Декомпозицията на изброените функции води до експлициране на основните библиотечни процеси, а от тях - на съставните и операции. Например първата и втората функции се описват посочените на фиг. 1.1 и фиг. 1.2 основни операции.

Библиотечната система обработка и генерира информационен поток и това предопределя приоритета на автоматизацията преминаващи 30 години, но обхващането и на безспорно съществуващите материален и енергийен потоци в единна автоматизирана библиотечна система би довело до необходимата завършеност на библиотечния модул като интегриран обект в световното информационно пространство.

Подчинеността на автоматизацията на библиотечно-информационните процеси на традиционната библиотечна структура е довело до консервирането на материалния и енергийния поток в рамките на традиционните технологични решения, а автоматизацията на финансовите и кадровите възможности) постиженията на библиотечните процеси до равнище „операции“ позволява прилагането на физикално-алгоритмичния метод на Р. Колер за моделиране на този процес. Символното описание на декомпозираната система чрез базови функции извежда и взаимодействието между трите потока. Чрез прехода от физическа към абстрактно-логическа функционалност се създават предпоставки за синтез на варианти на логическо функционално равнище и оттам за намиране на подходящи средства (включително техническо осигуряване) и организационни структури за въвеждане на съвременни функционални носители (компютри), но вече не само за обработка и „складиране“ на библиотечно-библиографска информация, а и за управление на останалите два потока - технологичен и енергийен.

На фиг. 1 са дадени схемите на абстрактно-логическите функционални модели, синтезирани по метода на Р. Колер, които отразяват процесите на комплектуване, регистриране, класифициране, каталогизиране, техническа обработка на постъпващите в ЦБ и библиотечната мрежа на БАН до операция.

Моделът илюстрира как се изгражда абстрактно-логически функционал модел на равнище универсални базови функции по примера на ЦБ. На този етап представеният модел не претендира на пълнота, но той илюстрира приложимостта на физикално-алгоритмичния метод при анализа и оптимизирането на функционалната структура на библиотеката, разглеждана като система, с цел изявяване на възможни полета за автоматизация

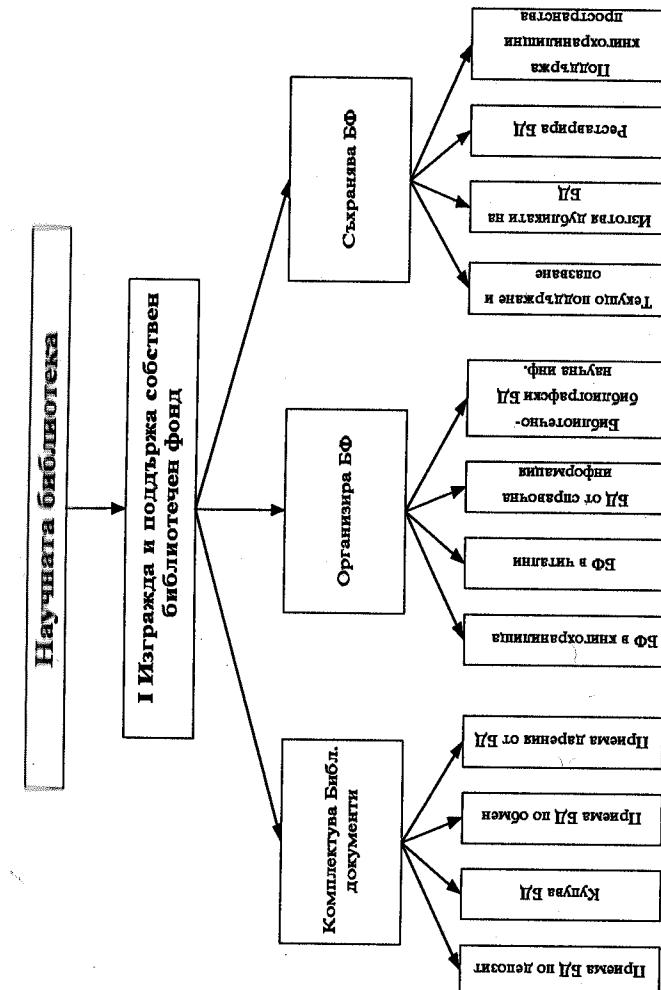
на неоптимизирани трансформации, било то по отношение на документния поток или по информационното обслужване на читателския поток.

По същество се оказва, че технологията по преобразуването на входния документален поток в библиотечно-документален на това абстрактно равнище не се различава от произволно взет технологичен процес. Предимствата са, че по този начин по аналогия могат да се заимстват внедрени и доказали своята ефективност решения за автоматизация на процесите в други области.

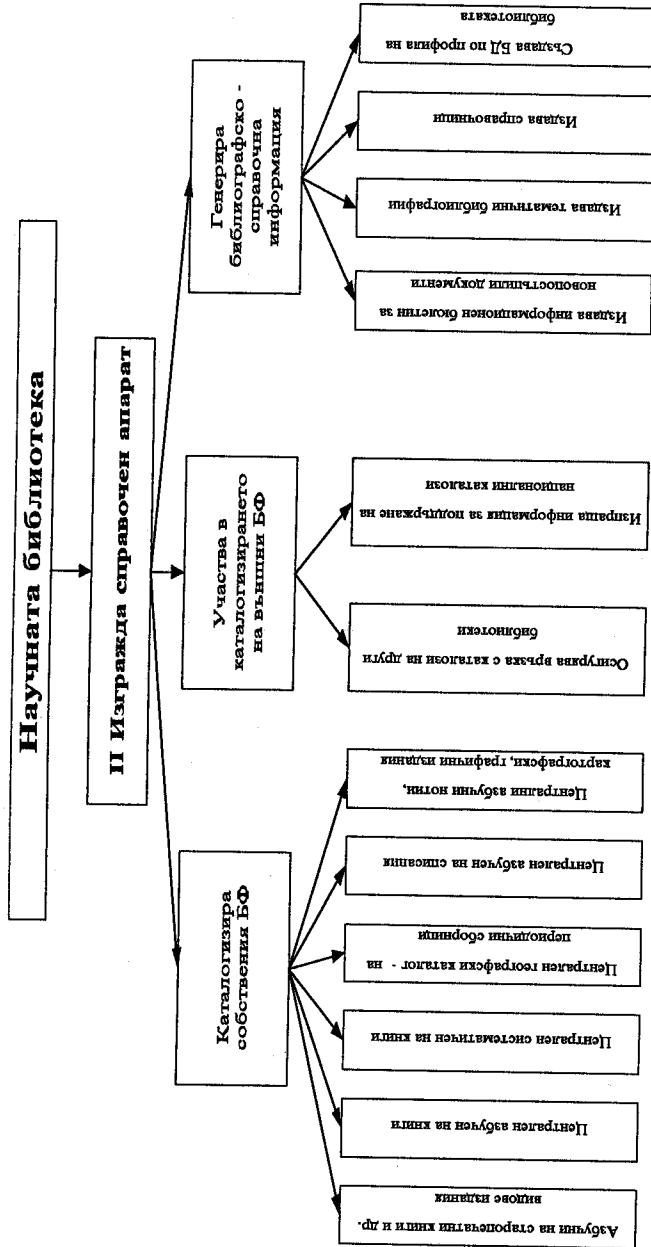
Библиотеката е антропогенен тип система и това налага нейната функционалност да се задава с дърво на целите. То на следва да се изгражда в съответствие с „подреждането“ на книгите а от търсенето им от потребителите (читателския поток). Основната идентификацията на читателския поток с неговите основни характеристики се определя проблемната област на библиотеката а именно чии потребности ще удовлетворява тя.

Мониторингът на читателския поток е гранична област на изследване за социологията и библиотекознанието - чрез инструментариума на социологическите изследвания и използване на социометричен апарат могат да се прецизират параметрите и да се маркират тенденциите в развитието на информационното търсене и аудиторията на научната общност. Обратната връзка се задава с генерирането на информация от читателския поток публикационната активност и „продукция“, които са основна характеристика на учените от БАН. Изследванията върху публикационната активност могат да се обвържат с генерираната база от данни с библиографска информация, структурирана в съответствие с последните изследвания в областта на наукознанието.

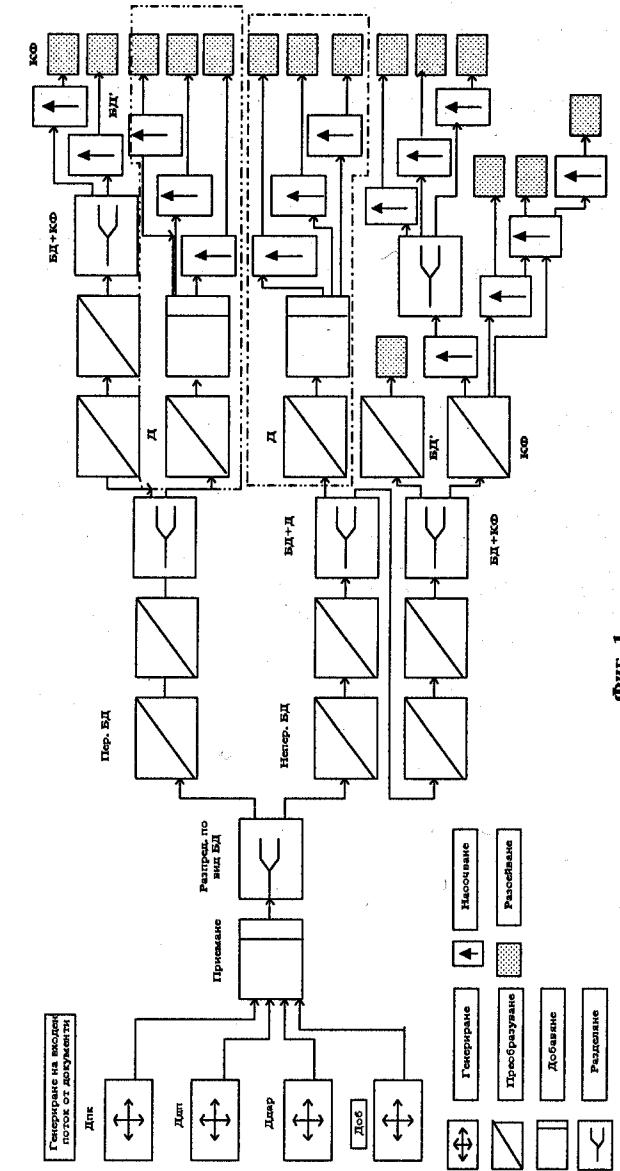
Както се вижда, концептуалната насоченост тук е навън - библиотечната система се разглежда по-радикално в контекста на новата ситуация, а именно на новото ценностно отношение към книгата и библиотечно-библиографската информация. Това налага и обратната реакция - и библиотеката да се адаптира към новите изисквания и отношение към нея. Пазарният механизъм налага

Фиг.1.1
Декомпозиция на основната функция на научната библиотека - подфункции I

Фиг. 1.2 Декомпозиция на основната функция на научната библиотека - подфункция 2

ново поведение и нови възможности за реализация на крайни продукт - информацията.

Такъв подход дава възможност да се прилагат различни методи за многокритериални оценки, чрез които от една страна се определя степента на полезност на основните функционални възли, от друга - разходите за тяхната реализация. Само по този начин може да се направи сериозна крачка към автоматизация на значими модули и компоненти на системата като цяло и включването ѝ като структуроопределяща компонента на информационното общество.

ЛИТЕРАТУРА

1. Садовский, В. Н. Основания общей теории систем. (Логико-методологический анализ). М., Наука, 1974, 128-131.
2. Gigch, Pr. van Jh. Applied General System Theory. New York, Harperand Row Publishers, San Francisco Stone, Hagger Stone, 1978, p. 17-30.
3. Koller, R. Eine algorithmisch-physikalisch orientierte Konstruktionsmethodik. Teil 3: Qualitative Konstruktion; Gestaltvariiieren und Kombinieren. VDI-Z Bd. 11 (1973) Nr. 10 S. 843/47.

НОВИ СТРАТЕГИИ ЗА МОДЕЛИРАНЕ

НА АВТОМАТИЗИРАНА СИСТЕМА

ПА БИБЛИОТЕЧНАТА МРЕЖА НА БЪЛГАРСКАТА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ

н.с. Кристина Върбанова-Денчева

(Резюме)

Анализирани са подходите за изграждането на автоматизирана библиотечна мрежа в БАН за последните 20 години. Дефинирани са изходните условия, параметрите и очакваните резултати от внедряването на нови информационни технологии. Синтезиран е примерен функционален модел на автоматизирана библиотечна мрежа с използване на символно-ориентирани логически методи. Изведени са структуроопределящите функции на научната библиотечна система в академичното субпространство и варианти за оцеляване в бъдещето.

NEW STRATEGIES FOR MODELLING

OF AUTOMATED LIBRARY SYSTEM

OF THE BULGARIAN ACADEMY OF SCIENCES

Assist. Prof. Kristina Varbanova-Dencheva

(Summary)

The approaches for creation of an automated library system of BAS for the last 20 years are analyzed. The initial conditions, parameters, and expected results from the implementation of new information technologies are defined. A functional model of automated library system is made using symbol-oriented logical methods. The structure determining functions of the scientific library system in the Academy's subspace and the ways of its future maintenance are shown.

СЪВРЕМЕНИИ ОБРАЗЦИ НА СПЕЦИАЛНАТА БИБЛИОГРАФИЯ В БЪЛГАРИЯ

ст.н.с. д-р Цветана Стайкова

Библиографията представлява „регулатор или суперканал за пренасяне на комуникацията между документа и потребителя и този регулатор всяка комуникация има случаен характер...“ / 1, с.5/.

С термина БИБЛИОГРАФИЯ се означават от една страна същите библиографски указатели, от друга - дейността, свързана с тяхното изработване, и от трета - теоретичното им осмисляне и изучаване с научни методи. Библиографията е област на знанието, която обекти са а) книгите /по-точно документалните източници/ и б) интересите на потребителите към документалната информация и тяхното задоволяване.

„В това отношение може да се подчертвае, че класифицирането по-точно систематизирането както на съдържанието на отдаваните документи, така и на техните външни или формални признаки представлява най-силната страна в познавателната или мониториращата функция на библиографията“ / 1, с.7/.

Това се отнася напълно и за специалната библиография /като подразделение на библиографията въобще/, която систематизира документите в определена специалност, клон на науката или тема. В нея се подреждат въз основа на определени признания както в корпунктурата на библиографията, така и в системата на показалците - нейния мощен апарат.

Потребителите също са обект на изучаване от страна на специалистите библиографи, тъй като техните информационни интереси имат значение при определяне същността, обхвата и струк-

турата на библиографския указател, който от своя страна ги ориентира в лавината от литература в интересуващата ги област и знанието.

Специалната библиография в България се създава в края на 19 век и в продължение на повече от сто години се развива с различен интензитет във всички научни области. Най-големите български учени, особено в областта на хуманитарните и обществените науки, едновременно с научните приноси в своята област имат заслуги и за развитието на библиографията в нея.

Целта на настоящото изложение е да покаже най-новите библиографски указатели в отделни науки, да очертава мястото им в развитието на специалната библиография у нас и тяхната роля в представяне постиженията на българската наука.

Първият специален библиографски указател у нас е в областта на математическите науки и е публикуван през 1889 г. Той е дело на известния наш историк и библиограф Никола Начов и е озаглавен „Библиографический преглед на нашата математическа литература от самото ѝ начало до 1886 година“. С него се поставя началото на специалната библиография въобще и в частност математическата библиография у нас.

Създадената традиция в тази област се развива и обогатява в продължение на повече от един век и днес нейните постижения са налице. Плод на дългогодишен творчески труд е рефератната библиография, съпроводена с количествено изследване, „Българският принос в математиката, физиката и химията 1889-1939“ / издание на Централната библиотека на БАН през 1999 г. Тя е дело на колектив от учени в областта на физико-математическите и химическите науки в Софийския университет „Св.Климент Охридски“.

В нея, по думите на авторите, „са документирани тези български научни публикации, които са включени в световния информационен поток“. Става дума за български публикации съдържащи научни приноси, които са реферирани в световни рефератни списания и въз основа на които се установява научният актив на българските изследователи.

За съжаление, библиографията обхваща само периода от създаването на Софийския университет до Втората световна война /1939 г./, период, който, според авторите, „представя изключително големи възможности“. Продължението на тази библиография би било още по-полезно с оглед на съвременното състояние на българската наука и нейните приноси в световната научна мисъл. Затова създаването ѝ е съпровождано от едно послание към съвременните библиографи за продължението на библиографските изследвания и в бъдеще.

Разглежданата рефератна библиография включва издирените и световните рефератни издания научни приноси на известни български изследователи в областта на математиката, физиката и химията и библиометричен анализ на събранныте данни. „За целите на настоящото изследване, което обхваща периода на възникване и утвърждаване на българската математика, физика и химия като съставна част на световната наука, изчерпателността не стъпва пред представителността на автори и публикации. Разликата обаче между изчерпателност и представителност за периода 1889-1939 г. е несъществена“/ 2, с.15/.

Във всяка от трите части на рефератната библиография - математика, физика и химия и техните гранични области публикациите са подредени по раздели и подраздели, заимствани от рубриките на самите рефератни издания, в които са реферирани. Вътре в разделите материалите са подредени хронологично. Библиографията е снабдена с Авторски показалец, който, съгласно възприетия критерий за представителна група, включва само преподавателите в Софийския университет. Имената на авторите, които са бънни сътрудници, са отразени в съответните таблици.

Рефератната библиография, която представя статиите на българските учени в най-престижните световни списания в областта на математиката, физиката и химията и техните гранични области /от българските издания е включен само „Годишник на Софийския университет“, реферирани в международни рефератни издания, само базата, върху която са правени ценни изследвания и анализи. Възможностите за пълен библиометричен анализ, които тя предос-

тавя, са използвани за получаване от авторите на количествени данни за българските приноси в областта на математиката, физиката и химията в световен мащаб. Това е и целта на рефератната библиография.

Въз основа на направения библиометричен анализ са изработени таблици, документиращи разпределението на публикациите във всяка от трите части на рефератната библиография по автори, по отделни клонове на съответната наука, по научните списания, в които са публикувани, по рефератните списания, в които са реферираны, по години на публикуването. Тези таблици позволяват да се установи, че българските автори публикуват в най-авторитетните научни списания и трудовете им са включени в световните рефератни издания.

Рефератната библиография „Българският принос в математиката, физиката и химията 1889-1939“ без съмнение е ценен източник на информация за всеки изследовател и може да бъде използвана за допълнителни проучвания и справки по рефератните списания. А това е необходима основа за изследване на въпроса за отражението на българските научни приноси в световната наука - цитиране от други автори и включване във фундаменталните справочни издания по математика, физика и химия. Тя дава светлина и върху редица спорни въпроси в историята на науката у нас. Тази библиография представлява методологическа основа за изработването на подобни трудове като нейно продължение или в други научни области. Високият професионализъм и добросъвестност на нейните автори са гаранция за безспорната ѝ научна стойност.

С подобна добросъвестност и професионална вещина е изработена от библиографа Кръстина Гечева и библиографията „Богомилството“^{/3/} - издадена през 1997 г. от Академичното издателство „Проф.Марин Дринов“. Библиографията съдържа 2514 заглавия - извори и изследвания от български и чужди автори, обнародвани в България и чужбина от Късното средновековие до наши дни /1994 г./. Особено внимание е отделено на разпространението и силното влияние на богомилството извън пределите на българските земи /авторката е работила в чуждестранни библио-

гии, където е издирала голяма част от включения в библиографията материал/. Чрез този труд през погледа на библиографа е разкрит „изключителният интерес към богомилството в неговата същина не само на българско, но и на общоевропейско явление“ /3, с. 28/. Библиографията е снабдена с богат справочен апарат: Показалец на личните имена, Показалец на географските имена, Тематично-предметен показалец, Списък на съкращенията и източниците, който освен справочните си функции, информира и за научната периодика, която съдържа изследвания по темата. Предназначена е за учени, преподаватели и студенти, а и за широк градче читатели, които се интересуват от този оригинален български феномен - богомилството, оказало силно влияние върху общественния и културен живот на средновековна Европа и довело до появата на различни реформаторски течения. По думите на акад. Д.Ангелов изданието „заслужава висока оценка със своята прецизност и изчерпателност и... ще бъде в продължение на дълги години основно и незаменимо библиографско пособие в най-добрия смисъл на думата не само за български, но и за чужди учени и изобщо за всички, които проявяват интерес към една от най-значимите теми на религиозната, етична и социална мисъл на средновековния българин“ /3, с.28/.

Юбилейно издание, посветено на 200-годишнината от рождението на А.С.Пушкин, е научната библиография „А.С.Пушкин в България 1848-1998“ /4/, изработена и издадена от Централната библиотека на БАН. Тя представя произведенията на велики руски поет на български език и литературата за него от момента на появата на първите публикации до края на 1998 г. Целта на библиографията е да даде пълна картина на проникването и разпространението на Пушкиновото творчество и отзива, който то остави сред българската литературна и културна общественост през различните периоди на историческото му развитие и развитието на българската литература, и на влиянието, което то оказва върху идеино-творческото израстване на българските писатели и върху оформяне на идеино-естетическите възгледи на българския читател от най-ранната до зрялата му възраст.

Библиографията се състои от четири дяла:

- I. Произведения на А.С.Пушкин на български език;
- II. Литература за А.С.Пушкин в българските издания;
- III. Художествени произведения за А.С.Пушкин;
- IV. Произведения на А.С.Пушкин и литература за него

в учебниците за българските училища.

Заглавията на преводите на Пушкиновите произведения са предшествани от оригиналните им заглавия на руски език в техния окончателен вариант. Разкрити са аналитично всички сборници със събрани и избрани произведения на поета, издадени в България. Посочени са и рецензиите на преводите.

Вторият дял включва изследванията на български учени и обществени дейци, на руски пушкиноведи, статии, разкриващи интереса към А.С.Пушкин и неговото творчество у широки обществени кръгове, както и публикации, отразяващи проведени у нас чествания по случай юбилеи на поета, и отзиви за оперни и театрални постановки по негови творби.

Художествените произведения, посветени на А.С.Пушкин, са от български и чужди автори - на български и руски език, публикувани в България.

Четвъртият дял на библиографията показва широкото присъствие на А.С.Пушкин във всички степени на обучението в България.

Помощният апарат на научната библиография „А.С.Пушкин в България 1848-1998“ се състои от Именен показалец, Показалец на преводачите /представящ няколко поколения преводачи у нас, между които някои от най-изявлените ни поети/, Показалец на руските заглавия на произведенията на А.С.Пушкин /който илюстрира различните варианти на преводите им на български език/ и Показалец на българските преводи на Пушкиновите произведения. Помощният апарат има за цел да разкрие в различни аспекти съдържащата се в библиографията информация, която в корпуса е представена в строг хронологичен ред. С това се улесняват изследователите и се дава възможност по-пълно и детайлно да се разкрие „Пушкиновото присъствие“ у нас.

По думите на научния редактор на изданието проф. Петко Троев, библиографията „А.С.Пушкин в България 1848-1998“ „...запълва огромна празнина в съвременното българско пушкинознание. Това е първата цялостна и пълна научна библиография за проникването и възприемането на Пушкин и на литературното му наследство у нас. Тъкмо в това се състои и голямата стойност на извънредно ценното и приносно изследване ..., което представя всеобхватно и многопластово богатата и внушителна картина на българската Пушкиниана в нейната сложност, многообразие и диалектика“ /4, с. 15/.

Интересен със своите тенденции за приложимост на посочените разработки и пропагандиране постиженията на учени с цел внедряването им в практиката е библиографският указател „Научни публикации на членовете на Съюза на учени в България - Стара Загора за периода 1995-1998 г.“, издаден от издателството на Тракийския университет в Стара Загора през 1999 г. /5/.

Библиографският указател съдържа информация за научните публикации и технологичните разработки на утвърдени учени и специалисти, членуващи в Съюза на учени в България - клон Стара Загора в областта на ветеринарната медицина, животновъдството, агробиологията и медицината. Неговата информационна стойност се увеличава и от включените разработки в областта на автоматизацията и от предложените програмни продукти.

По мнението на неговите автори доц. д-р Станчо Червенков и Клавдия Йорданова „указателят ще служи и като ценно помагало за създаване /от Съюза на учени в България - клон Ст.Загора/ на Борса на научни и технологични продукти за Старозагорския регион, преди всичко в началния етап на нейното организиране - набиране на научни и научно-технологични разработки на съвременно /в това число и пазарно/ ниво, както и за разгласяването им до евентуалните им потребители. При условията на създаващата се у нас пазарна потребност от научни и научно-технологични продукти е безспорно предимството на разработките, създадени по собствени научни изследвания, които могат да бъдат пазарно оформени не само за вътрешния, но и за международния пазар

чрез компетентно проведени патентно-защитни и лицензионно-договорени операции“ /5, с.3-4/.

Високите и отговорни цели, които си поставят авторите на указателя, са напълно реализуеми в случай, че се изпълнят и някои допълнителни условия:

1. Подреждане на съдържащата се в указателя информация по специалности, а не в общ азбучен ред по имената на авторите.

2. Изработване на помощен апарат, особено на предметен показалец, който ще представя включената в указателя информация в друг, съдържателен аспект.

3. Кратки биографични данни към имената на библиографираните лица ще създадат по точна и ясна представа за тях като учени и специалисти.

4. Усъвършенстване на начините на представяне на информацията, за да бъде по-прегледна, прецизна и атрактивна.

5. Представянето на информацията чрез Интернет ще разкрие много по-големи възможности за излиз на вътрешния и международния информационен пазар.

Ретроспективни библиографски указатели, отговарящи на съвременните изисквания, могат да се посочат и в редица други науки. Заедно с тях обаче се изработват и текущи библиографии, които информират учените и специалистите за последните публикации в тяхната научна област.

Издание на Централната медицинска библиотека, което излиза повече от 40 години, е „Abstracts of Bulgarian Scientific Medical Literature“ /6/, което излиза в четири книжки годишно на английски език. Публикациите в него са взети от най-авторитетните медицински списания у нас и са подредени по рубрикатор, съвместим с този на Националната медицинска библиотека на САЩ. Има прецизно изработен помощен апарат.

Информационният бюллетин „Законодателство в западноевропейските страни и САЩ“ /7/, който се подготвя в отдел „Правна информация“ към Народната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“, отразява най-новите сведения върху законодателството в редица европейски страни и САЩ. Той представлява аналитична

разработка на държавните вестници на посочените страни, като материалите се подреждат по определена систематика, и е снабден със Списък на прегледаните източници и съкращенията им, Годишен показалец на законите по страни и Годишен предметен показалец на регистрираните законодателни актове.

Краткият преглед на ретроспективните и текущи специални библиографии в отделни области на знанието показва широките възможности на нашите научни библиотеки да предоставят на потребителите основната и актуална информация в тяхната научна област. Тези възможности още повече се увеличават чрез въвеждането на компютърните технологии. Базите данни, в които информацията е представена въз основа на различни белези - формални и съдържатели, представляват именно специални библиографски указатели на електронни носители.

Бъдещето на научните библиотеки като центрове на специалната библиография у нас може да се очертас по следния начин: „Научните и специализирани библиотеки към научно-изследователските центрове, висшите училища и университетите да се развиват като информационно-библиотечни центрове, осъществяващи модерно комплексно информационно обслужване, като центрове за анализ на информация с модерни библиотеки и с разгърнати комуникационни връзки. Да изпълняват и действени функции като методологично-организиращи оперативни центрове в научно-информационните мрежи на тези учебни и научни институции; да съдействат най-активно за реализация в страната и в чужбина на тяхната научна продукция“ /8, с.13/.

Тази е перспективата пред нашите научни библиотеки през следващото хилядолетие, когато техните функции и отговорност пред потребителите ще бъдат изведени на ново, по-високо равнище, обезпечено от възможностите, които им осигуряват електронните носители за предоставяне на собствени бази данни и достъп до информация и в най-отдалечените части на света.

ЛИТЕРАТУРА

1. Зотова, Кремена. Да не отстъпваме от завоеванията на библиографската дейност като наука. // Библиотека, 6, 1999, № 2, 5-13.
2. Димитър Христов и др. Българският принос в математиката, физиката и химията 1889-1939. Рефератна библиография и количествено изследване. С., БАН, 1999. 194 с.
3. Гечева, Кръстина. Богомилството. Библиография. Науч. редактори Д.Ангелов и В.Вълчев. С., Акад.изд. Проф. М.Дринов, 1997. 232 с.
4. Стайкова, Цветана. А.С.Пушкин в България. Научна библиография 1848-1998. Науч. редактор П.Троев. С., Акад.изд. Проф. М.Дринов, 1999. 408 с.
5. Червенков, Станчо и Клавдия Йорданова. Научни публикации на членовете на Съюза на учените в България /СУБ/ - Ст.Загора за периода 1995-1998 г. /Библиографски указател/. Ст.Загора, Тракийски унив., 1999. 110 с.
6. Abstracts of Bulgarian Scientific Medical Literature. 1958 -
7. Законодателство в западноевропейските страни и САЩ. Информационен бюллетин. 1975-
8. Мутафов, Христо. Библиотечно-информационната система в условията на „Информационното общество“. // В: Информационна политика в България - формиране и развитие в съвременните условия. Доклади /VII Нац. конференция на СБИР, 5-6 1997 г. София/. С.,1998. 128 с.

СЪВРЕМЕННИ ОБРАЗЦИ НА СПЕЦИАЛНАТА БИБЛИОГРАФИЯ В БЪЛГАРИЯ

ст.н.с. д-р Цветана Стайкова

(Резюме)

Посочени са съвременни образци на специални библиографски указатели в областта на фундаменталните, приложните и хуманитарните науки. На фона на традиционно представената библиографска информация значително място е отделено на възможностите, които новите технологии предоставят за нейното многоаспектно разкриване и разширяване на достъпа до нея.

CONTEMPORARY PATTERNS OF SPECIAL BIBLIOGRAPHY IN BULGARIA

Assos. Prof. Tzvetana Staykova, PhD

(Summary)

Contemporary patterns of special bibliographical indexes in the field of fundamental, applied sciences and the humanities are described. On the background of the traditionally represented bibliographical information a due part is left to the possibilities given by the new technologies for revealing of its different aspects and widening of the access to it.

The necessity of teaching the course on special bibliography in the College of Librarianship is considered.

**ИЗДАНИЯ НА ЦЕНТРАЛНАТА БИБЛИОТЕКА
1950–1999**
БИБЛИОГРАФИЯ

н.с. Даниела Атанасова

Библиографията включва 102 описания на изданията на Централната библиотека за периода 1950 - 1999г. Материалът е представен в седем раздела: справочни издания, монографии, персонални и общи биобиблиографии и библиографии, специални библиографии, тематични сборници, съвместни издания с други научни институции и енциклопедии / след присъединяването на „Българска енциклопедия“ към Централна библиотека на БАН/. Във всеки раздел описанията са подредени хронологично. Изключение от хронологичния ред е направено в случаите на две последователни издания на едно и също заглавие. Второто е означено с *.

Библиографията има за цел да представи издателската дейност на Централната библиотека като едно от направленията в процеса на информационното осигуряване на научните изследвания в Българската академия на науките.

СПРАВОЧНИ ИЗДАНИЯ

1. ОПИС на изданията на Българската академия на науките 1869-1953. / Състав. Емилия Събева, Мария Станчева; Ред. колегия Петър Динеков, Елена Савова. - София: БАН, 1956. - 537 с.
2. РЕФЕРАТЫ трудов опубликованных Болгарской академии наук. / Состав. Константин Бобчев. - София: БАН, 1951-1952. 1956.

- 183 с.; 1953-1955. 1959. - 494 с; 1944- 1950. 1960. - 167 с.; 1956-1957. 1962. - 516 с.

Също и на фр. ез.:

RESUMES des travaux publiés par l'Academie des sciences de Bulgarie. /Compl. by Konstantin Bobcev. - Sofia: Acad. des sciences de Bulgarie, 1951-1952. 1956. - 183 p.; 1953 - 1955. 1959. - 494 p.; 1944-1950. 1960. - 167 p.; 1956-1957. 1962. - 516 p.

3. БЪЛГАРСКАТА академия на науките след 9 септември 1944 г.: Справочна книга. / Състав. Олга Ралева. - София: БАН, 1958. - 324 с.

4. ГАНЕВ, Тодор. Научни събрания на Българската академия на науките 1947-1954: [Сесии, чествания и други събрания] / Ред. Асен Хаджиолов. - София: БАН, 1958. - 276 с.

5. НАУЧНИ учреждения в България: Справочник 1966. / Състав. Веселин Вълчев, Димка Димчева-Вирчева; Ред. Емилия Събева. - София: БАН, 1967. - 188 с.

6. БЪЛГАРСКА академия на науките: Справочник 1969. / Отг. ред. Георги Бранков. - София: БАН, 1969. - 104 с.

Също и на рус. и англ. ез.:

БОЛГАРСКАЯ академия наук: Справочник 1969. / Отв. ред. Георги Бранков. - София: БАН, 1969. - 104 с.

BULGARIAN Academy of Sciences: Reference Book 1969. / Ed.-in-chief Georgi Brankov. - Sofia: BAS, 1969. - 104 p.
7. БОЛГАРСКАЯ академия наук: Справочник 1980. / Состав. Надежда Манова, Емилия Момчилова; Отв. ред. Азария Поликаров. - София: БАН, 1980. - 92 с.

Също и на англ. ез.:

BULGARIAN Academy of Sciences: Reference Book 1980. / Compl. by Nadezda Manova, Emilia Momchilova; Ed.-in-chief Azaria Polikarov. - Sofia: BAS, 1980. - 92 p.

8. МЕЖДУНАРОДЕН книгообмен на Българската академия на науките: Справочник. / Състав: Мария Аргирова, Красимира

Гериловска, Никола Казански, Лиляна Николова, Надя Димитрова, Катя Аврамова; Ред. Елена Савова. - София: БАН, 1981. - 476 с.

9. БИБЛИОТЕКИТЕ на Българската академия на науките: Справочник. / Състав. Мария Аргирова; Ред. Елена Савова. - София: БАН, 1982. - 108 с.

10. АЗБУЧЕН каталог на периодичните издания, получавани в библиотечната система на БАН 1981-1984. / Състав. Даниела Атанасова, Мария Райнова, Михаела Сергеева; Ред. Едуард Селян. - София: БАН, 1984. - 400 с.

11. БЪЛГАРСКА академия на науките: Справочник 1984. / Състав. Анка Васева, Нели Костова, Никола Казански, Цветанка Спасова; Ред. Елена Савова, Отг. ред. Благовест Сендов. - София: БАН, 1984. - 94 с.

Също и на рус. и англ. ез.:

БОЛГАРСКАЯ академия наук: Справочник 1984. / Состав. Анка Васева, Нели Костова, Никола Казански, Цветанка Спасова; Ред. Елена Савова, Отв. ред. Благовест Сендов. - София: БАН, 1984. - 96 с.

BULGARIAN Academy of Sciences: Reference book 1984. / Compl. by Anka Vaseva, Neli Kostova, Nikola Kazanski, Cvetanka Spasova; Ed. Elena Savova, Ed.-in-chief Blagovest Sendov. - Sofia: BAS, 1984. - 88 p.

12. ОПИС на изданията на БАН: Обществени науки 1954-1970. / Ред. колегия Елена Савова, Велчо Ковачев. - София: БАН, 1985. - 864 с.

13. БЪЛГАРСКА академия на науките: Справочник 1994. / Състав. Цветана Стайкова, Даниела Атанасова, Емилия Момчилова, Лидия Чолпанова, Раелица Цачева, Нели Байкова; Ред. колегия Наум Якимов, Динчо Кръстев, Вера Михайлова. - София, БАН, 1994. - 191 с.

14. БИБЛИОТЕКИТЕ на Българската академия на науките: Справочник 1994. / Състав. М. Аргирова-Герасимова, Д. Атанасова, К. Върбанова-Денчева, Н. Байкова, Д. Кондарева, Р. Лоза-

нова, Ст. Нейкова; Ред. колегия Динчо Кръстев, Мария Аргирова-Герасимова. — София: БАН, 1995. - 154с.

15. EUROMECUM: European Higher Education and Research Institutions. 1994. Vol.1. The System of Higher Education in Bulgaria. Vol. 2. Science and Scientific Research in Bulgaria. - Stuttgart: RAABE, 1994. [Състав. Динчо Кръстев, Никола Казански, Цветана Стайкова, Лидия Чолпанова, Емилия Момчилова, Раелица Цачева, Светлана Стовба, Стефка Хрусанова, Даниела Атанасова, Нели Байкова].

16. BULGARIAN Environmental Projects 1992 -1995. / L. Cholpanova, N. Kazanski, R. Tzacheva. - Sofia, Central Library of BAS, 1995. -158p.

17. Библиотеките на БАН. Справочник 1999.= Libraries of the Bulgarian academy of sciences 1999. / Състав. М. Аргирова-Герасимова, Н. Байкова, Д. Кондарева, Ст. Нейкова; Прев. Ст. Хрусанова. София: Акад.изд. „Проф. М.Дринов“, 1999. -172 с.

18. Юбилейни дати в историята на Българската академия на науките. Календар-справочник до 2000 г. / Състав. Цв. Стайкова, А. Момчилова и С.Хрусанова. Отг.ред. К.Косев. София: Акад.изд. „Проф. М.Дринов“, 1999. -160 с.

19. Централната библиотека на Българската академия на науките. Пътеводител. / Състав. М. Аргирова-Герасимова, Цв. Стайкова и Д. Атанасова. - София: БАН, 1999. -8 с.

МОНОГРАФИИ

20. САВОВА, Елена. Библиотечната система на БАН: Проблеми. Състояние. Перспективи. / Ред. колегия Мария Кадънкова-Радославова, Христо Хаджихристов. - София, БАН, 1976. - 422 с.

21. САВОВА, Елена, Здравко Дафинов и Радка Пейчева. Научни библиотеки. Теория и практика. / Ред. Мария Кадънкова. - София, БАН, 1980. - 548 с.

22. KARAGUIOSOV, L., A. Ramadan, K. . Karaguiosov. Atlas of neurosurgery. — Kuwait, 1998. -642.

ОБЩИ И ПЕРСОНАЛНИ БИОБИБЛИОГРАФИИ И БИБЛИОГРАФИИ

23. СТО [100] години Българска академия на науките. 1869-1969. Т. 1-3. София: БАН, 1969-1972.

Т. 1. Академици и членове кореспонденти. / Ред. колегия Пантелей Зарев, Илия Пащев, Богдан Куртев, Евгени Матеев, Елена Савова. - София: БАН, 1969.- 950 с.;

Т. 2. Професори и старши научни сътрудници: Обществени науки. / Ред. колегия Пантелей Зарев, Евгени Матеев, Елена Савова. - София: БАН, 1972. - 395 с.;

Т. 3. Професори и старши научни сътрудници: Природо-математически науки. / Ред. колегия Любомир Илиев, Богдан Куртев, Елена Савова. - София: БАН, 1972 - 766 с.

24. АКАДЕМИЦИ и член-кореспонденти на БАН 1988 : Биобиблиографски справочник. / Състав. Анка Васева, Никола Казански, Ирина Хариева, Христина Владимирова, Светлана Стовба; Ред. колегия Михаил Бъчваров, Калчо Марков, Боян Пенков, Цветана Стайкова. - София: БАН, 1989. - 416 с.

25. БЪЛГАРСКА академия на науките. Академици и член-кореспонденти 1869-1984. [Албум]. / Състав. Анка Васева, Нели Костова, Никола Казански, Цветанка Спасова; Ред. Благовест Сендов. - София: БАН, 1989. - 232 с.

Също и на рус. и англ. ез.:

БОЛГАРСКАЯ академия наук. Академики и член-корреспонденты 1969-1984. [Альбом]. / Состав. Анка Васева, Нели Костова, Никола Казански, Цветанка Спасова; Отв. ред. Благовест Сендов. - София: БАН, 1989. - 232 с.

BULGARIAN Academy of Sciences. Academicians and corresponding members 1869-1984. [Album]. / Compil. Anka Vaseva, Neli Kostova, Nikola Kazanski, Cvetanka Spasova; In charge of the issue Blagovest Sendov. - Sofia: BAS, 1989. - 232 p.

*

26. Георги ДИМИТРОВ: Летопис на живота и революционната му дейност 1882-1949: Биобиблиография. / Състав. Елена Савова. - София: БАН, 1952. - 803 с. ; [2 доп. изд. / Ред. колегия Добрин Мичев, Илия Кюльовски. - София: БАН, 1982. - 1060 с.]

27. Гаврил Илиев КАЦАРОВ: Биобиблиография. / Състав. Ана Алексиева, Велизар Велков; Ред. колегия Елена Савова, Тодор Герасимов. - София : БАН, 1953. - 155 с.

28. Методий ПОПОВ 1881-1954.: Библиогр. принос. / Състав. Вълчан Вълчанов. Ред. Елена Савова, Отг. ред. Иван Буреш. - София: БАН, 1954. - 216 с.

29. ЛАУРЕАТИ на Димитровски награди в областта на науката 1950-1953: Биобиблиогр. справочник. / Състав. Лиляна Велинова, Мария Станчева; Ред. Елена Савова, Гл. ред. Сава Гановски. - София: БАН, 1955. - 292 с.

30. Николай Андреев СТОЯНОВ: Биобиблиография. / Състав. Борис Китанов и Лиляна Велинова; Ред. Борис Китанов. - София: БАН, 1955. - 180 с.

31. Стефан МЛАДЕНОВ: Библиографски принос от Екатерина Михайлова. - София: БАН, 1956. - 312 с.

32. Стефан АНГЕЛОВ: Биобиблиография. / Състав. Мария Ка-дънкова-Радославова, Симеон Гъльбов; Ред. колегия Елена Савова и др.. - София: БАН, 1957. - 12 с.

33. Тодор Димитров ПАВЛОВ : Биобиблиография. / Състав. Йордан Заимов , Лиляна Велинова; Ред колегия Елена Савова и др.. - София: БАН, 1957. - 385 с.

34. Михаил ДИМИТРОВ : Биобиблиография. / Състав. Златка Белева, Иван Унджиев. - София: БАН, 1958. - 127 с.

35. Никола Петков ПУШКАРОВ 1874-1948 : Биобиблиография. / Състав. Елена Коларова, Димка Димчева- Вирчева. - София: БАН, 1959. - 95 с.

36. Дончо КОСТОВ 1897 - 1949: Библиографски принос от Димитър Циков и Манол Стоилов. - София: БАН, 1959. - 196 с.

37. Иван Йосифов БУРЕШ : Биобиблиография. / Състав. Лиляна Велинова; Ред. Георги Паспалев. - София: БАН, 1960. - 144 с.

38. Владимир МАРКОВ: Биобиблиография. / Състав. Калчо Марков, Вълчан Вълчанов; Ред. колегия Асен Хаджиолов, Олга Ралева. - София: БАН, 1960. - 204 с.

39. Константин ПАШЕВ : Биобиблиография. / Състав. Мария Кадънкова-Радославова. - София: БАН, 1960. - 221 с.

40. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ : Библиография 1878-1944. / Състав. Климентина Иванова; Ред. колегия Петър Динеков, Емилия Събева. - София: БАН, 1966. - 59 с.

41. БИБЛИОГРАФИЯ на научните трудове на проф. д-р Д. Д. Каданов 1922-1970. / Състав. Лиляна Цачева, Величко Чалманов. - София: БАН, 1970. - 20 с.

42*. Димитър КАДАНОВ: Библиография. / Състав. Лиляна Цачева; Ред. Мария Кадънкова. - София: БАН, 1982. - 60 с.

43. Кирил БРАТАНОВ: Библиография. - София: БАН, 1971. - 64 с.

44*. Кирил БРАТАНОВ : Биобиблиография. / Състав. Лидия Ерменкова, Маргарита Моллова; Ред. колегия Вълчан Вълчанов, Лиляна Велинова. - София: БАН, 1981. - 298 с.

45. Сава Цолов ГАНОВСКИ : Биобиблиография. / Състав. Лиляна Велинова, Златка Белева; Ред. колегия Михаил Бъчваров, Елена Савова. - София: БАН, 1973. - 220 с.

46. Йола ДРАГОЙЧЕВА : Биобиблиография. / Състав. Елена Савова; Ред. колегия Сава Гановски, Стефан Желев. - София: БАН, 1974. - 220 с.

47. Йордан ИВАНОВ : Биобиблиография. / Състав. Кръстина Гечева; Ред. колегия Петър Динеков, Лиляна Велинова. - София: БАН, 1974. - 110 с.

48. Александър ВЪЛКАНОВ : Биобиблиография. / Състав. Васил Големански, Борис Русев. - София: БАН, 1977. - 128 с.

49. Георги УЗУНОВ : Биобиблиография. / Състав. Никола Килимов, Надежда Маджарова; Ред. Коста Заимов. - София: БАН, 1978. - 180 с.

50. Академик Ангел БАЛЕВСКИ : Биобиблиография. / Състав: Мария Кадънкова- Радославова, Стефан Семерджиев ; Ред. колегия Любомир Калев, Елена Савова. - София: БАН, 1981. - 156 с.
51. Димитър КОСЕВ: Биобиблиография. / Състав. Емилия Костова; Ред. Христо Христов. - София: БАН, 1981. - 150 с.
52. Константин Петров МАТОВ : Биобиблиография. / Състав. Стамат Командарев, Райна Чолакова. - София: БАН, 1981. - 111 с.
53. Петър ДИНЕКОВ: Биобиблиография. / Състав. Татяна Янакиева; Ред. Лиляна Велинова и др.. - София: БАН, 1982. - 290 с.
54. Пантелеј ЗАРЕВ : Биобиблиография. / Състав. Цветана Стайкова; Ред. колегия Константин Мечев, Велчо Ковачев. - София: БАН, 1983. - 312 с.
55. Стефан ГЕОРГИЕВ: Биобиблиография. / Състав. Стефан Станев; Ред. колегия Велчо Велчев, Велчо Ковачев. - София: БАН, 1985. - 90 с.
56. Даки ЙОРДАНОВ: Биобиблиография. / Състав. Стефан Станев; Ред. колегия Велчо Велчев, Велчо Ковачев. - София: БАН, 1986. - 162 с.
57. Кръстьо ДОБРЕВ: Биобиблиография. / Състав. Никола Вълчев, Митанка Василева, Свобода Димитрова, Радка Димитрова, Добринка Белчева; Ред. Росица Гочева. - София: БАН, 1987. - 82 с.
58. Людмила ЖИВКОВА. [Живот и дело 1942 -1981]: Летопис. / Състав. Елена Савова и др.; Ред. Никола Стефанов. - София: БАН, 1987. - 576 с.
59. Георги ПАСПАЛЕВ: Биобиблиография. / Състав. Васил Големански, Евтимка Джангозова; Ред. колегия Любен Христов, Велчо Ковачев. - София: БАН, 1987. - 144 с.
60. Владимир ТОПЕНЧАРОВ: Биобиблиография. / Състав. Петър Чолов; Ред. Елена Савова. - София: БАН, 1987. - 332 с.
61. Георги ГЪЛЪБОВ: Биобиблиография. / Състав. Лиляна Цачева, Михаил Давидов; Ред. Ст. Манолов. - София: БАН, 1988. - 106 с.
62. Панайот ГИНДЕВ: Биобиблиография. / Състав. Надежда Муткурова-Колчева; Ред. Лиляна Велинова. - София: БАН, 1989. - 144 с.
63. Иван ВАСИЛЕВ: Биобиблиография. / Състав. Стамат Командарев, Райна Чолакова; Ред. Велчо Ковачев. - София: БАН, 1990. - 150 с.
64. Геодезисти от БАН: Биобиблиография. - София: БАН, 1990. - 192с.
65. Петър МУТАФЧИЕВ: Биобиблиография. / Състав. Веселин Вълчев; Ред. Васил Гюзелев, Лиляна Велинова. - София: БАН, 1990. - 128 с.
66. Асен Иванов ХАДЖИОЛОВ: Биобиблиография. / Състав. Жорес Йорданов, Здравка Бояджиева; Ред. Ана Бояджиева-Михайлова. - София: БАН, 1990. - 366 с.
67. Павел Попов МИНДОРОВСКИ: Биобиблиография. / Състав. Лидия Ерменкова, Лиляна Иванова; Ред. колегия Елена Савова и др. - София: БАН, 1991. - 340 с.
68. Тома Ст. ТОМОВ: Биобиблиография. / Състав. Маргарита Вълчанова; Ред. Лиляна Велинова. - София: БАН, 1991. - 114 с.
69. Георги ШИШКОВ: Биобиблиография. / Състав. Васил Големански, Евтимка Джангозова. - София: БАН, 1991. - 98 с.

СПЕЦИАЛНИ БИБЛИОГРАФИИ

70. ПОКАЗАЛЕЦ на списание „Ново време“ 1897-1923. / Състав. Елена Савова и др. - София: БАН, 1950. - 304 с.
71. БИБЛИОГРАФИЯ на българската археология 1879-1966. / Състав. Соня Георгиева, Велизар Велков; Ред. Елена Савова. - София: БАН, 1957. - 376 с.; [2 прераб. и доп. изд. - София: БАН, 1974. - 478 с.]
72. КИТАНОВ, Борис. Литература върху висшата флора и растителната география на България 1949 - 1958. / Ред. Лиляна Велинова. - София: БАН, 1960. - 76 с.; 1959 - 1968. - София: БАН, 1975. 270 с.

73. БИБЛИОГРАФИЯ на българската медицинска книжнина 1944-1956. / Състав. Лиляна Карамихова-Цачева, Стоян Данев, Владимир Божилов; Ред. колегия Георги Узунов, Елена Савова и др.. - София: БАН, 1965. - 564 с.

74. LES Etudes Balkaniques et Sud-Est Europeenes en Bulgarie: Guide de documentation. / Presente par Dimka Dimceva-Virceva, Veselin Valcev; Red. en chef Elena Savova. - Sofia: Acad. bulg. des sciences, 1966. - 184 р.

75. МИХОВ, Никола. Населението на Турция и България през XVIII и XIX в. : Библиогр. издирвания със статист. и етногр. данни. = Население Турции и Болгарии: Библиогр. исследования с статист. и этногр. данными. Т. V. - София: БАН, 1968. - 172 с.

76. МИХОВ, Никола. Принос към историята и търговията на Турция и България. = Contribution a l'histoire du commerce de la Turquie et de la Bulgarie. T.VI. - София: БАН, 1970. - 576 с.

77. КОДОВ, Христо. Опис на славянските ръкописи в библиотеката на Българската академия на науките. - София: БАН, 1969. - 298 с.

78. БИБЛИОГРАФИЯ на българската литература по микробиология 1944-1968. / Състав. Маргарита Вълчанова, Димитър Велянов, Христина Марковска; Ред. Асен Тошков. - София: БАН, 1973. - 604 с.

79*. БИБЛИОГРАФИЯ на българската литература по микробиология 1969-1980. / Състав. Маргарита Вълчанова, Надежда Муткурова, Светослав Бърдаров; Ред. Асен Тошков. - София: БАН, 1984. - 970 с.

80. ДВАДЕСЕТ и пет [25] години Институт за музикознание: Библиография. / Състав. Милка Миладинова; Ред. колегия Агапия Баларева, Елена Савова. - София: БАН [Инст. за музикознание, Центр. библ., 1975. - 136 с.

81. БИБЛИОГРАФИЯ на литературата по геология на България 1828-1964. / Състав. Христо Спасов, Мария Станчева-Димитрова, Емилия Събева-Цветкова; Ред. Мария Кадънкова. - София: БАН, 1978. - 514 с.

82. АРХИТЕКТУРАТА и градоустройството в социалистическа България 1944-1974 : Ретроспективна библиогр. : Т. 1-2 / Състав. Здравко Дафинов; Ред. Борислав Стоянов. - София : Съюз на архитектите в България, Центр. библ. БАН, 1984.

83. А.С.ПУШКИН в България. Научна библиография. 1848-1998. / Състав. Цв. Стайкова, Науч.ред. П.Троев. - София: Акад. изд. „Проф.М.Дринов“, 1999. - 408 с.

84. БЪЛГАРСКИЯТ принос в математиката, физиката и химията. Рефератна библиография и количествено изследване. 1889-1939. / Състав. Д.Христов, В.Тодоров, Е.Бранкова, В.Тенева, Ст. Златева, Е.Добрева, Цв.Бузова, М.Апостолова, Хр.Дарева, Р.Радков. - София: БАН [Централна библиотека, 1999. - 194с.

ТЕМАТИЧНИ СБОРНИЦИ

85. ИЗВЕСТИЯ на Централната библиотека на БАН. [Кн. 1-7]. - София: БАН, 1959 - 1971.

Кн.1. Ред. колегия: Олга Ралева, Ив. Дуйчев, М. Радославова. 1959.

Кн.2. Ред. колегия: Е. Савова, М. Радославова. 1964. - 98 с.

Кн.3. Ред. колегия: Е. Савова, Т. Боров. 1966. - 106 с.

Кн.4. Ред. колегия: Е. Савова, Ем. Събева, Л. Велинова. 1968. - 214 с.

Кн.5. Ред. колегия: Е. Савова, Ив. Дуйчев, М. Радославова. 1969. - 176 с.

Кн.6. Ред. колегия: Е. Савова, М. Кадънкова-Радославова. 1970. - 172 с.

Кн.7. Ред. колегия: Е. Савова, К. Калайджиева, М. Кадънкова-Радославова. 1973. - 144 с.

86. ПРОБЛЕМИ на специалните библиотеки : Темат. сб. 1975 - София: БАН, 1975 -

[Т.1]. Ред. колегия: Елена Савова, Мария Кадънкова-Радославова. 1975. - 274 с.

[Т.2]. 1977. Фондове и автоматизация. / Ред. колегия: Елена Савова, Мария Кадънкова-Радославова. 1978. - 411 с.

[Т. 3]. 1979. Автоматизация и информационно осигуряване. / Ред. колегия: Елена Савова, Мария Кадънкова, Едуард Селян, Цветана Стайкова. 1980. -323 с.

[Т.4]. 1981. Библиотечно-информационно обслужване, социологически проучвания. / Ред. колегия: Елена Савова, Мария Аргирова. 1981. - 252 с.

[Т.5]. 1983. Автоматизация и информационно осигуряване: / Ред. Колегия: Елена Савова, Мария Аргирова, Николай Матеев. - Пловдив: Нар. библ. Иван Вазов, 1983. -330 с.

[Т.6]. 1986. Усъвършенствуване на библиотечно-библиографската дейност. / Ред. колегия: Елена Савова, Велчо Ковачев, Мария Аргирова, Даниела Атанасова, Никола Казански. 1987. - 350 с.

[Т.7]. Ред. колегия: Динчо Кръстев, Даниела Атанасова. 1992. - 167 с.

[Т.8]. Ред. колегия: Динчо Кръстев, Цветана Стайкова. 1995. - 132 с.

87. БИБЛИОГРАФИЧЕСКАЯ информация по общественным наукам. „Возможности сотрудничества между социалистическими странами“: Темат. сб. / Ред. коллегия Елена Савова, Дьорд Рожа. - София : Центр. библ. БАН, 1977. - 199 с.

88. БЪЛГАРО- съветско сътрудничество в областта на библиотечното дело и библиографията. [Материалы от науч. конференция, 19-20 окт. 1977 г.] / Ред. Елена Савова. - София : БАН, 1978. - 186 с.

89. ПРОБЛЕМИ на книгообменното сътрудничество между балканските страни. [Материалы от симпозиум, 23-25 ноември 1976 г.] / Състав. Мария Аргирова, Рачо Казански; Ред. Елена Савова. - София : БАН, 1978. - 92 с.

90. ПРОБЛЕМЫ академических библиотек социалистических стран при научно-информационном обслуживании: Темат. сб. 1981. / Ред. коллегия Елена Савова, Дьорд Рожа, Мария Варфоло-

мeeva, Ксения Лютова, Цветана Стайкова. - София: Центр. библ. БАН, Библ. Венг. Акад. наук, 1981. - 242 с.

СЪВМЕСТНИ ИЗДАНИЯ

91. ПРАВИЛА за описание на книгите в големите научни библиотеки. - София: Наука и изкуство, 1953. - 132 с.

92. СХЕМА за класификация на книгите в научните и по-големите библиотеки. - София, 1958. - 461 с.; [ново изд. София, 1964. - 476 с.]

93. БИБЛИОТЕЧНО - библиографска класификация: Табл. за науч. библ. [Прев. от рус.] Т. 1-25. - София: НБКМ, 1973-1979.

94. ПОПСТОИЛОВ, Антон. Село Зарово Солунско: Историко-фолклорно и езиковедско изследване. / Ред. Костадин Динчев. - София: БАН, 1979. - 154 с.

95. ЧУЖДИ периодични издания в библиотечните мрежи на БАН и СУ 1979. [Машинен каталог]. / Състав. Едуард Селян, Цветана Стайкова, Мария Райнова, Даниела Атанасова; Ред. Елена Савова. - София: БАН, СУ, 1980. - 230 с.

96. СОВМЕСТНЫЕ труды болгарских и советских ученых 1946-1985 : Библиограф. указ. / Состав. Нели Костова; Ред. Елена Савова, Ксения Лютова. - Ленинград: АН СССР, БАН, 1988. - 171 с.

97. БИБЛИОЛОГИЯ, развитие, общество. [Международна конференция по библиология - София, 4-7 октомври 1988.] = Bibliologie, developpment, societe. [Colloque international de bibliologie - Sofia, 4-7 octobre, 1988.]. / Ред колегия Робер Естивал, Елена Савова и др.. - София: БАН, 1990. - 256 с.

98. ИСТОРИЯ мировой славистики: Указатель литературы 1988. / Ред. Цветана Стайкова и др. - Москва: ИНИОН, 1990. - 84 с.

99. IFIP Transactions. Computer in education: Pedagogical and psychological implications. - Sofia: BAS Central Library, 1995. - 232p.

ЕНЦИКЛОПЕДИИ

100. ЕНЦИКЛОПЕДИЯ „България“. [Т.7.] – София: Акад.изд.
„Проф.М.Дринов“, 1997. -722 с.

101. ЕНЦИКЛОПЕДИЯ „Календарни празници и обичаи на
българите“. Второ изд. /Състав. В. Бенина-Маринкова, З. Папри-
кова-Крутилин, И.Антонова; Ред. И. Георгиева. - София: Акад.изд.
„Проф.М.Дринов“, 1998. -96 с.

102. БЪЛГАРСКА енциклопедия А-Я. /Гл.ред. Е. Головински.
– София: КК Труд, 1999.-1236 с.

БИБЛИОТЕЧНИЯТ ФОНД НА БЪЛГАРСКАТА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ В ГОДИНАТА НА 130-ИЯ Й ЮБИЛЕЙ

ст.н.с. д-р Мария Аргирова-Герасимова

Библиотеката на Българската академия на науките, създадена като Библиотека на Българското книжовно дружество в деня на неговото основаване (12 октомври 1869 г.), се развива в най-тясна връзка с целите, задачите, възхода и проблемите на Дружеството. Едно писмо на Константин Иречек от 1872 год. определя пътя на развитие на книжните сбирки: „Трябва за успеванието на Дружеството да е то снабдено с всичко, що е необходимо за едно подобно учреждение. Една книгохранителница, в която се намира всичко що се е писало до сега на български и един доста точен отбор от списания за всички клонове на науката“ (1).

В края на Втората световна война - 75 години след постъпването на първите книги и списания, поставили началото на академичния библиотечен фонд, той достига до 55 289 тома. Съдържанието на включените библиотечни документи определят неговия безспорно научен характер. Това се дължи на участието в изграждането му на видни учени като Марин Дринов, Васил Друмев, Константин Иречек, Марко Балабанов, Никола Начов, Иван Гешов, Васил Златарски, Александър Т.Балан и много други. Основни източници за набавяне на книги и периодични издания са международният обмен - най-значителният в България през тези години по брой на контактите с чуждестранни институции, по обем на изпращаната и получаваната литература, и даренията на български и чуждестранни учени, писатели, общественици, научни организации и др.п. (2).

След 1945 година академичната библиотека получава възможност благодарение на Закона за задължителния депозит от 1946 година да набавя в пълнота издаваните в България книги и периодика. Във фонда се включват своевременно всички трудове на български учени както и изданията на висши училища и научни организации в страната.

Чуждестранното комплектуване се насочва съобразно с обновения и обогатен профил на Академията към научна литература по отделни научни направления или специалности в съответствие с потребностите и изискванията на научните и приложните изследвания, провеждани в академичните звена. В политиката на изграждане на библиотечния фонд решаващо значение има създаването през 1947 година на академичната библиотечна мрежа и нейното по-нататъшно развитие, както и превръщането през 1948 година на Библиотеката на БАН в Централна библиотека.

Изграждането на библиотечния фонд се основава на комплексното приложение на принципите на профилиране, централизация, координация, актуалност, перспективност, приемственост. Те осигуряват балансираност при комплектуването, регулират обоснованото дублиране и разпределението на единствените екземпляри, преодоляват субективизма, гарантират обратната връзка с читателите. В условията на библиотечната мрежа на БАН централизираното комплектуване, вкл. централизираният международен обмен са фактори за оптимално набавяне на научна литература на базата на научнообоснован библиографски подбор и координация при разпределение и преразпределение на библиотечните документи в съответствие с основния профил. Библиографският подбор се извършва от членовете на Библиотечния съвет на вски институт или от учени и специалисти-експерти, привлечени за целта. Развитието на академичния фонд е свързано с принадлежността на Централната библиотека и специалните библиотеки от нейната мрежа към Българската академия на науките, с нейните цели и задачи като национална научна организация. Политиката на неговото изграждане е насочена към комплектуване на научна литература в областта на математическите, физическите,

химическите, биологическите, техническите, хуманитарните и обществените науки и науките за Земята (3).

В края на 1999 година академичният библиотечен фонд наброява 1 877 117 тома, от които 1 040 770 тома книги, 810 774 тома периодични издания и 25 573 единици специални видове издания - графични, нотни, картографски, дисертации, микроносители. От тях в Централната библиотека се намират 627 952 тома, а в 47-те специални библиотеки от академичната мрежа — 1 249 165 тома (4). Тези библиотеки комплектуват по строго определен по-широк или по-тесен профил в съответствие с научноизследователската и приложна дейност на академичното звено, към което са организирани. Някои от библиотеките притежават значителни по обем фондове като например тези при Института за литература - над 105 000 тома, Института по органична химия - над 104 000 тома, Геологическия институт - над 75 000 тома, Института по математика и информатика - над 73 000 тома, Института за ядрени изследвания и ядрена енергетика - над 70 000 тома, Археологическия институт - над 67 000 тома, Института за история - над 51 000 тома, Икономическия институт - над 45 000 тома, Института за гората - над 40 000 тома, Института по зоология - над 38 888 тома и т.н.(5).

Средният годишен прираст през последните десет години възлиза на 15 000 тома. Ежегодно се комплектуват над 3 900 заглавия периодични издания и 41 00 заглавия книги, картографски, графични, нотни издания, дисертации и т.н. Отрасловата структура на фонда съответства напълно на научния профил на БАН: 34.3% - в областта на математиката и естествените науки, 25.6% - в областта на хуманитарните науки, 24.1% - в областта на обществените науки. Особено значителни са показателите на литературата в сферата на математиката и физиката - 10.1%, историята и археологията - 9.6%, биологията - 9.8% и т.н. Решаващ превес имат изданията на чужди езици - 75.2%, като водещи са тези на руски език - 31.6%, на английски - 15.7%, на немски - 11.0% и т.н.

Активният международен обмен, който Централната библиотека осъществява с 2086 институции на базата на балансирания

еквивалент, осигурява 56.1% от постъпленията, като само при периодичните издания неговият дял достига до 65.2%, което се потвърждава от факта, че 2633 заглавия списания и периодични сборници се комплектуват на базата на обмена. Особено интензивни са контактите с библиотеки, научни организации, университети, музеи и др.п. от Германия, където те наброяват 263, САЩ - 164, Италия - 154, Чехия - 133, Франция - 117, Русия - 116, Полша - 97, Австрия - 88, Япония - 83, Англия - 77 и т.н.

В академичния библиотечен фонд са изградени уникални сбирки, които са принос към националното книжовно богатство. В Централната библиотека например се съдържат: старопечатни издания (книги и периодика до 1878 г.) - 1095 заглавия; Синайска сбирка (микрофилми на гръцки, арабски, сирийски, грузински, славянски ръкописи) - 1677 заглавия; микрофилми на славянски и гръцки ръкописи - 350 заглавия; славистика - 3289 заглавия и др.п. В специалните библиотеки от академичната мрежа текущо се обогатяват специализирани сбирки, някои от които водят началото си от края на миналия век: атласи по орнитология и фауна; географски карти и атласи; метеорологични, почвени и хидрологични карти и атласи; агрометеорологични бюлетини; атласи и карти на почви и растения; етнографски карти и атласи; карти на праисторически, антични и средновековни градове; невми (издания с църковна музика на старо нотно писмо); графични издания и албуми; сбирка „Възраждане“; атласи на машинни конструкции и т.н.

Неоценими по своята историческа, художествена и научна стойност са личните библиотеки на български учени, културни и обществени дейци, подарени от тях или от техните наследници. Само в Централната библиотека броят им е 39, между които са личните библиотеки на Васил Д.Стоянов, действителен член на БАН; на Иван Гешов, действителен член на БАН; на проф. Васил Златарски, действителен член на БАН; на проф. Никола Милев; на Феликс Каниц, почетен чуждестранен член на БАН; на Стоян Радев, писател; на проф. Николай Дилевски; на акад. Йордан Иванов; на акад. Ангел Балевски и т.н. Надсто са обособените лични библиотеки в академичната мрежа: на лесовъда Тома Захарiev,

чл.-кор.полк. Петър Дървингов, чл.-кор. Димитър Каданов, проф. Спас Вацов, проф. Добри Христов, проф. Живко Ошавков, проф. Петър Мутафчиев, академиците Георги Наджаков, Даки Йорданов, Дончо Костов, Методи Попов, Стефан Ангелов, Любомир Кръстанов, Иван Костов, Гаврил Кацаров, Александър Т.Балан, Николай Лилиев и др.(6).

Част от библиотеката на царската фамилия - княз Александър Батенберг, цар Фердинанд I Сакс-Кобург-Готски, цар Борис III, царица Йоанна, княгиня Евдокия и княгиня Надежда, се съхранява в Централната библиотека и в няколко от академичните библиотеки. Изданията - книги, атласи, албуми, партитури, носят екслибриса на притежателя или царския герб.

С оглед поддържане на научнозначими, актуални и профилни фондове редовно се провежда вторичен подбор. От 1983 година в Централната библиотека действува специализирана комисия „Библиотечни фондове“, която извършва процесите по прочистване на библиотечните документи от тези, които са неподходящи за профила, изгубили са научно-информационната си стойност или са излишно многоекземплярни. Комисията също определя срокове за съхранение на периодичните издания. Само за периода 1996-1999 година по силата на вторичния подбор са отчислени 26 271 библиотечни документа, а над 15 000 документа са преразпределени между фондовете на академичните библиотеки или са предадени на големите научни библиотеки в София съобразно техния профил. Малкотърсената литература е съсредоточена в отделно книгохранилище на територията на София. В този депозиториум са подредени над 400 000 тома книги и периодични издания. Читателите редовно се обслужват след подадени поръчки в Централната библиотека.

Изграждането на фонда през последните години е подложено на влиянието на редица отрицателно действуващи фактори и изпитва значителни трудности при комплектуването на научнозначима и актуална литература. Те са израз на икономическите промени, промените на книжния пазар, на разпаденето на координационните връзки между библиотеките и преди всичко на недо-

статьчното и неритмично финансиране. Негативното влияние на тези фактори нарушило качественото комплектуване и оптималното информационно осигуряване на научно-приложните изследвания. Прирастът на нова литература в сравнение с 1991 година е намалял 1.8 пъти: през посочената година са комплектувани 26 743 тома, а през 1999 година - 14 896 тома. Ако се върнем още шест години назад към 1985 година (42 003 т.), то спадът е 2.8 пъти. Особено силно това е изразено при набавянето на книги - 4.3 пъти по-малко в сравнение с 1985 година и 2.4 пъти - по отношение на постъпленията през 1991 година - 24 557 тома за 1985 г., 13 495 тома за 1991 г. и едва 5691 тома през 1999 година. При периодичните издания тенденцията на спад е по-слаба, но ясно очертаваща се - 1.8 пъти по отношение на 1985 години и 1.3 пъти спрямо 1991 година. Или ако през 1985 година са комплектувани 16 387 тома (5591 заглавия), то през 1991 година те са 12 189 тома (4 975 заглавия), а през 1999 година - 9 205 тома (3 922 заглавия).

Анализът посочва, че от една страна тенденцията за по-остър или по-малко остър дефицит на финансови средства се превърна в обективна реалност, която може да се смекчи, но не и да се преодолее. От друга страна, нарастват читателските изисквания за бързината и обема на получаваната информация. Налице е все по-изострящото се противоречие между традиционната база на комплектуване, която видимо се стеснява, и новите информационни потребности, които качествено и количествено се разширят. Преодоляването или по-скоро овладяването на това противоречие може да се постигне чрез реализиране на три приоритетни дейности:

1. Коригиране на политиката за комплектуване в съответствие с новите реалности.
2. Усъвършенствуване на работата с източниците и начините за комплектуване.
3. Използване на новите технологии.

Основен документ в политиката на комплектуване е Единният профил на Централната библиотека и специалните академични библиотеки, в който водещи принципи са тези на подбор, центра-

лизация и координация. Промените в политиката са насочени в следните направления:

- комплектуване на заглавия само по основния профил;
- осигуряване на „ядрото“ от списания;
- отстраняване на ненужното дублиране между заглавията, получавани по обмен и абонамент;
- преминаване към едноекземплярно комплектуване, като изключения се допускат само при българските издания и тези в граничните отрасли;
- прекратяване на изграждането в Централната библиотека на фонд „Чуждестранна академика“, в който по традиция се събираха всички издания на чуждестранни академии независимо от профила им. Те са разпределени в специалните библиотеки по тематика, а в Централната библиотека са останали тези от тях, които са междудисциплинарни и издания със справчен характер;
- непрекъснато наблюдение на читателското търсене.

По отношение на усъвършенствуване на източниците и начините за комплектуване на фонда вниманието се насочва към преразглеждане на съществуващите контакти, разширяване, задълбочаване и установяване на нови или преустановяване на съществуващи връзките на базата на настояща и бъдеща изгода за библиотеките. Основните източници и начини за комплектуване не са променени - покупка вкл. абонамент и международен обмен. Но тъй като сега самостоятелно се разпореждаме с финансовите средства, може да изберем най-изгодният за нас партньор, за да получим най-приемливи условия и висока търговска отстъпка, ползвайки възможностите на пазарната среда. За да се повиши ефективността на международния обмен, се анализираха договорите с всички партньори и техният брой се съкрати с повече от хиляда. Прекрати се неизгодният и формален обмен, склучиха се актуални основни договори в съответствие с новата политика на комплектуване. В резултат на това фондът „се изчисти“ от несъответстващи на профила, нискоинформативни, излишно дублетни и малко ползвани заглавия. Запазиха се „ядрените“ списания с висока информационна стойност. Променя се типологията на комплектуваните

книги, като особено внимание се обръща на монографиите, справочните издания, материалите от научни форуми.

При изграждането на фондовете от чуждестранна литература от съществено значение е координацията между библиотеките. През последните години този принцип като че ли се превърна във второстепенен или по-точно бе пренебрегван и ограничен само при разпределението на дублетна, непрофилна или излишно многоекземплярна литература. Демократизацията в управлението и стремежът към свобода на действията в името на собствените интереси изместиха добрите координационни връзки. Но демократията не означава хаос, а автономията - изолация, още повече в ерата на глобализация на информацията.

Използването на новите технологии при комплектуването се прилага за отделни процеси: извършване на абонамента на списания, регистрация на постъпленията, електронна поща. Предстоящо е оповестяването чрез Интернет на литература, предлагана за обмен. В Българската академия на науките е осигурен достъп на учените до електронната версия на чуждестранни списания в базите данни на фирмата „Суец Цайтлингер“, съдържаща над 15 хил. заглавия. Получава се електронната версия на списанието Current Contents on Diskette with Abstracts. Ser. Life Sciences, Ser. Physical, Chemical and Earth Sciences.

Залог за успешната работа на академичните библиотеки при изграждането на фондовете е оптималното съчетаване на традиционните и новите начини за комплектуване, творческият подход към положителния опит и разумната координация между библиотеките с цел използване на наличните библиотечно-информационни ресурси, постигане на по-добри финансови условия при закупуване на софтуер, достъп до платени бази от данни и в крайна сметка приближаване към характеристиките на библиотеката на бъдещето - глобалната виртуална библиотека.

ЛИТЕРАТУРА

1. Миятев, Петър и Георги Димов. Документи за историята на Българското книжовно дружество в Браила. Т.1. С., 1958, с.282.
2. Аргирова, Мария и Радка Пейчева. Академичният библиотечен фонд 1869-1945. // Библиотекознание, библиография, книгознание, 1994, № 5, 43-48.
3. Аргирова, Мария. Библиотеката на Българската академия на науките в навечерието на своя юбилей. // Библиотека, 1999, № 5, 25-33.
4. Отчети на Централната библиотека на БАН. 1985-1999 г. (непубликувани).
5. Библиотеките на Българската академия на науките. Справочник 1999. С.,1999. 172 с.
6. Аргирова, Мария. Дарения на учени и общественици в Библиотеката на Българското книжовно дружество и Българската академия на науките. // Библиотека, 1994, № 7/8, 53-57.

БИБЛИОТЕЧНИЯТ ФОНД НА БЪЛГАРСКАТА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ В ГОДИНАТА НА 130-ИЯ Й ЮБИЛЕЙ

ст.н.с. д-р Мария Аргирова-Герасимова

(Резюме)

В статията се представя съвременното състояние на академичния библиотечен фонд, чието начало е поставено през 1869 г. Изтъкат се основните принципи на неговото изграждане, критериите на подбора, ролята на международния обмен и даренията, факторите, които определят динамиката на развитие. Посочват се приоритетните дейности за поддържане на академичния фонд в готовност за оптимално информационно обслужване на българската наука.

THE LIBRARY COLLECTION OF THE BULGARIAN
ACADEMY OF SCIENCES IN THE YEAR OF ITS 130TH
ANNIVERSARY

Assos. Prof. Maria Argirova-Gerasimova, PhD

(Summary)

Present state of the Academy's library collection founded in 1869. The main principles of its building, selection criteria, the role of international exchange, donations, and the factors of development are emphasized, as well as the major activities for maintaining the collection for optimum information service of the Bulgarian science.

СПРАВОЧНИЯТ АПАРАТ В ЦЕНТРАЛНАТА
БИБЛИОТЕКА НА БЪЛГАРСКАТА
АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ И НЕЙНАТА
БИБЛИОТЕЧНА МРЕЖА

Маламка Щерева-Стойчева

Академичната библиотечна мрежа осигурява библиотечно-информационното обслужване на научните работници от Българската академия на науките и страната с българска и чуждестранна литература по профила на Академията. В процеса на осигуряване с най-актуална и диференцирана информация за научните постижения в световен мащаб важна роля играе справочният апарат на академичните библиотеки. Автоматизацията на каталогната система е важен фактор, способстващ за успешното и ефективно изпълнение на тази задача.

Пръв опит да се състави азбучен каталог е направен през 1926 г. Каталогът е наречен *основен* и за времето си е бил единственият, който е разкривал съдържанието на фонда, макар и с големи непълноти. Поради липса на специална инструкция за описание този каталог е бил крайно незадоволителен. През 1940 г. той бил превърнат в топографски и е започнат нов азбучен каталог. През 1948 г. се поставя началото на библиотечната система на БАН, в резултат на което се въвежда централно каталогизиране. Това дава възможност да се изгради цялостна система от каталоги в Централната библиотека /ЦБ/ и в мрежата от библиотеки. През тази година се поставя началото и на своден азбучен каталог на книги. Описанието се извършва по определени правила. През 1954 г. започва рекаталогизирането на стария азбучен каталог.

Настоящият азбучен своден каталог на книги е съставен от три структурни компонента: каталог на книги на български език, каталог на книги на руски и други славянски езици на кирилица и каталог на книги на латиница.

Друг характерен за Академичната библиотека своден каталог е *азбучният своден каталог на периодични издания*. Началото му се поставя през 50-те години. Изработва се от отдел „Периодика“ /4/. Сега в него са обособени два дяла: каталог на списания и вестници и каталог на периодични сборници. Каталогът на списанията и вестниците е изграден на езиков признак - литература на кирилица - българска, руска и чужда и на латиница. В каталога на периодичните сборници е застъпен териториалният признак - изданията са групирани по страни. Сводният азбучен каталог на периодични издания ориентира за всички периодични издания, получавани в цялата библиотечна мрежа на Академията, посочва териториалното разпределение на отделните заглавия и годишни течения в мрежата. Освен това в него се съдържат препратки към сводния азбучен каталог на книги за онези периодични сборници, които имат монографичен характер. Това повишава значително информационните възможности на каталога.

Централната библиотека поддържа и *своден систематичен каталог на книги*, който е съставен от няколко каталога в зависимост от използваната класификационна схема. От 1949 г. до днес в ЦБ на БАН са използвани четири класификационни схеми. До 1962 г. се работи по първия вариант на „Схема за класификация на книгите в научните и по-големите библиотеки“, която е пригодена за нуждите на библиотеката от научните сътрудници на ЦБ. От 1963 г. до 1982 г. се използва „Схема за класификация на книгите в научните и по-големите библиотеки“ (НБКМ, 1958). През 1983 г. е въведена 24-томната „Библиотечно-библиографска класификация“ /ББК/, а от 1993 г. се преминава към използване на „Таблици на Десетичната класификация“, които са българска разработка на Универсалната десетична класификация /УДК/.

Освен сводни, в ЦБ са изградени и други азбучни и систематични каталоги, които отразяват части от нейния фонд. *Каталогът за детска, юношеска и учебна литература* прави търсенето на такива издания по-бързо и ефикасно. Ценен е също така *азбучният каталог за старопечатни издания*. Отразяваните в него документи са подредени в топографския каталог по години на издаване, което увеличава справочните му възможности.

В читалня „Пенчо Славейков“ се изграждат азбучни каталоги на изданията на ООН и на изданията на Световната банка - на книги и на периодични издания.

Във фонда на ЦБ са включени подарените лични библиотеки и сбирки на учени, писатели, общественици. За някои от тях са изградени азбучни каталоги, съответно на кирилица и латиница. Такива са каталогите на библиотеки „Ярослав Йоцов“, „Феликс Каниц“, „Никола Милев“, „Стоян Михайловски“, „Акад. Ангел Балевски“, „Васил Стоянов“, „Славистика“, „Царска“ и др. В каталога на дара на Добри Христов и Райна Кацарова са включени и нотните издания.

Фондът на читалнята е отразен в множество каталоги - формални и реални. Интерес представляват *систематично-топографските каталоги*. Това са каталоги, в които каталожните картички са групирани по отрасли на знанието. Те изпълняват справочна функция по отношение на читателите и активно се използват.

През 1949 г. ЦБ получава статут на научноизследователски институт в областта на библиотечното дело. Оттогава започва да се формира фонд на литература по книгознание, библиотекознание и научна информация, който е отразен в азбучен каталог.

Освен книги и периодични издания библиотеката притежава специални видове издания и документи на нови носители. За тях са обособени отделни каталоги - *на графични издания; на картографски издания* /подредени по страни/; *на микрофилми и копия от ръкописи; на нотни издания*.

Сега в ЦБ съществува развита система от каталоги, които отразяват многостранно фонда /който към края на 1999 г. наброява 1 847 117 тома//3/, осигуряват пълното му разкриване и научно обосновават групирането на материала. Те дават указание дали даден документ е притежание на БАН и в коя от специалните би-

лиотеки се намира. Играят важна роля при централизираното комплектуване на литература, помагат за докомплектуването и разпределянето ѝ между отделните библиотеки, както и за оптималното библиотечно-библиографско и информационно обслужване. С централната обработка и едновременното отпечатване и размножаване на каталожните картички /през 1973 - 1991 г. чрез „Minigraph“, а от 1992 г. компютърно/ е осигурена унификация при поддържането на различните видове каталоги и възможност за разнообразяването им.

Съществува разнообразие и във формата на каталогите. Наред с традиционните *филиови* каталоги библиотеката разполага с *печатни*, създадени на базата на автоматизирани библиотечни системи, и с *бази данни*. Създаването на съвременни бази данни започва от 1989 г. Ето някои от тях: CYRIL, LATYN и DEPOS за периодични издания; Български научноизследователски и висши учебни заведения - английска версия; Чуждестранни българисти на двадесети век; Публикации на сътрудниците на ЦБ на БАН и др.

При изграждането на каталожната система са заложени научни принципи и подходи. Поради дългия период на съществуването им каталогите са изградени въз основа на различни стандарти за библиографско описание, различни класификационни схеми, налагали са се промени в устройството и структурата им.

Каталожната система на ЦБ на БАН представлява отворена система. В нея едни каталоги се създават, други се замразяват, а трети се прегрупират /разграждат/. Така например през 1948/1949 г. се издирват всички издания на БАН и се създава каталог за тях. По-късно той прераства в *каталог за изданията на БАН* и на всички чуждестранни научни организации. В края на 70-те години обаче той е включен в азбучния каталог, а литературата, която отразява, е обособена в сбирка „Академика“. Също така през 1957 г. започва изграждането на *сведен систематичен каталог на периодични издания*. Състоял се е от каталог по отрасли на знанието /въз основа на „Схема за класификация на книгите в научните и в по-големите библиотеки“, 1954 г./ и каталог по дър-

жави /4/. Впоследствие е взето решение такъв каталог да не се поддържа и сега той не съществува.

Сводният азбучен каталог отразява промените в структурата на Академията и съответно на академичната библиотечна мрежа. Част от фондовете са предадени на библиотеки извън системата - напр. на Централната селскостопанска библиотека, на Библиотеката по педагогика и др. От друга страна в библиотечната система на БАН се вливат фондовете на други библиотеки /напр. на библиотеката при Националния институт по метеорология и хидрология/.

Заради всички тези промени в историческия си развой каталогите се нуждаят от основна редакция. Тя ще доведе до подобряване качеството на изпълняваните от тях функции. Това е трудоемка и дълготрайна работа, която изисква отделна работна група. През 1996 г. бе изработена концепция за редакция на сводния азбучен каталог на книгите и изпълнението ѝ ще се отрази благоприятно при едно бъдещо ретроконверсиране.

Освен каталогите в ЦБ са създадени и се поддържат различни видове оперативни картотеки, които увеличават възможностите за достъп до фонда или с помощта на които служителите улесняват изпълнението на професионалните си задължения.

В отдел „Библиографско и информационно обслужване“ още от самото му създаване през 1952 г. се поддържат най-много картотеки, които позволяват бързи устни и писмени справки от най-различно естество: отраслови, тематични, персоналия.

Основна е *картопеката за история, организация и структура на БАН*, която отразява всички промени в структурата на Академията - от основаването на Книжовното дружество до наши дни. Голям раздел е посветен на научния потенциал на БАН. Поименно се групират материали за академици, член-кореспонденти и чуждестранни членове, като се отразяват промените в тяхното обществено и служебно положение. Също така поименно се отразяват данните за всички сътрудници на БАН, наградени с високи звания и отличия. До 1981 г. редовно са се поддържали *картопека на трудовете на академици* и *картопека на*

трудовете на член-кореспонденти. Продължава да се актуализира *картопека на трудовете на научните сътрудници на ЦБ на БАН.* Информацията от тези картотеки е способствала при издаването на справочниците „100 години БАН“, 1969 г. и „Академици и член-кореспонденти на БАН. Библиографски справочник“, 1988 г.

В този отдел се поддържа и *картопека на направените писмени тематични справки.*

Ценна е тематичната *картопека по библиотекознание, библиография и научна информация*, която отразява статии и монографии по отделни проблеми от съответната предметна област. Съставя се от отдел „Организационен“. Освен нея тук се поддържат *картопека за историята на библиотечната мрежа на БАН* и *картопека - албум на библиотеките от БАН* [3].

Библиотечната мрежа на БАН е създадена през 1948 г. Специалните научни библиотеки в нея имат задачата да подпомагат научноизследователската работа на съответното научно поделение. Те имат много общи черти, които ги свързват и обединяват в единна библиотечна мрежа, макар всяка от тях да има свой облик и специфични особености.

Библиотечната мрежа се ръководи от Централна библиотека, която извършва редица централизирани библиотечни дейности в областта на комплектуването и каталогизацията и оказва експертна и консултантска помощ. Освен централизираното комплектуване обаче всяка библиотека има възможност самостоятелно да набавя документи. Това се осъществява със средства, отделяни от института. Всички постъпления, независимо от начина на получаване, се обработват централизирано в ЦБ.

Всички академични библиотеки изграждат азбучни, систематични и топографски каталози. (Последните ще бъдат упоменавани тогава, когато имат справочна функция по отношение на читателите).

Във всяка библиотека *азбучните каталози на книги* са разделени на две части - книги на кирилица и книги на латиница.

Поддържат се редовно. Отразяват промените във фонда - постъпления, отчисления.

Във фондовете на много библиотеки има сбирки и лични библиотеки на дарители и известни личности. Така например в библиотеката на Института за литература в Кабинет „Христо Смирненски“ са събрани изданията на Хр. Смирненски и литература за него. Във фонда са и личните библиотеки на акад. Николай Лилиев, Асен Разцветников и др., за които са създадени съответни каталози. В библиотеката на Етнографския институт с музей има азбучен каталог на дара на проф. Джоел Халперн, а в библиотека „Музикознание“ към Института по изкуствознание - на издания на т. н. Царска библиотека, на даровете на Добри Христов и на Райна Кацарова. И в други библиотеки /по балканистика, физика, ботаника, право, генетика, български език и др./ съществуват подобни каталози.

През 1972 г. на филиалните библиотеки е поставена задача да създадат *каталози на периодични издания*. До този момент ролята на каталог изпълнявали регистрационните картотеки на списанията и периодичните сборници.

Днешното състояние на азбучните каталози на периодичните издания е добро. Има изградени отделни каталози за списания и за продължаващи издания, разделени съответно на кирилица и на латиница.

Съобразно със спецификата на библиотеките в много от тях има обособени сбирки на *специални видове издания*: карти, атласи, албуми, ноти, патенти и др. В повечето библиотеки те са отразени в отделни картотеки. По същество и функции обаче това са всъщност каталози.

Картографските материали са обособени в самостоятелни сбирки в библиотеките на институтите по география, геология, метеорология и хидрология. В библиотеката на Института по география има отделна *картопека на карти-диплянки*. В други библиотеки - на етнографския и зоологическия институт, картите и атласите са обособени само в топографските каталози и са включени в азбучните каталози.

В библиотека „Музикознание“ към Института по изкуствознание са изградени специални каталоги на нотните издания - азбучен и систематичен.

Някои библиотеки разполагат с картотеки /в см. на каталоги/ на дисертации и автореферати на сътрудниците на института. Това са библиотеките на институтите по механика, математика, физика, гората, химия, ботаника, геология, молекулярна биология и др. Те отразяват притежаваните от библиотеката документи. Само в библиотеката на Института за литература картотеката на дисертациите дава информация и за непритежаваните от библиотеката трудове.

Подобно е положението с отпечатъците и препринтите. Отделна картотека за тях съществува в библиотеката на Института по физиология на растенията. В Библиотеката по физика има картотека за отпечатъци и препринти от Обединения институт за ядрени изследвания в Дубна. Другаде, където има такива видове издания, са отразени в азбучния каталог.

Редица библиотеки разполагат със сбирки от микрофиши, микрофилми и фотокопия, отразени в съответни каталоги или картотеки - напр. в библиотеките на институтите по геология, математика, механика, молекулярна биология, физиология на растенията, химия. В други - библиотеките на Археологический институт с музей и Етнографский институт с музей за тях може да се съди по топографския каталог.

Специалните библиотеки от академичната библиотечна мрежа поддържат систематични каталоги на книги. В зависимост от историческото развитие на институтите в някои от тях има два и повече систематични каталоги, отразяващи развитието на класифицирането в ЦБ.

За да се повиши справочно-информационното обслужване академичните библиотеки изграждат различни видове картотеки.

В повечето библиотеки се поддържа картотека-персоналия. Тя съществува под название картотека на трудовете на сътрудниците. Отразява в поименни рубрики и обратно-хронологичен ред трудовете /монографии и статии/ на академици, профе-

сори, доктори, старши научни сътрудници и научни сътрудници от съответния институт. В библиотеката на Института по молекуларна биология освен нея има и картотека на трудовете на сътрудниците по години, а в библиотеката на Института по физиология на растенията се отразяват и трудовете на напуснали сътрудници. Подобно на нея в библиотеката на Етнографския институт с музей се поддържа картотека на трудовете на външни сътрудници. Библиотеката на Института за литература отчита само монографиите на сътрудниците, а статиите се отразяват в библиографския отдел на института. Тези картотеки се изграждат с личното съдействие на авторите. В последните години обаче по различни причини те не проявяват интерес, така че в повечето случаи картотеките са непълни.

Много са библиотеките, които нямат картотека-персоналия. Това са библиотеките на институтите по математика, механика, физика, генетика, правни науки, психология и др. В някои институти, където има информационни или библиографски отдели, информацията се събира от тях, тъй като не е ефективно да се дублира работата им /напр. Икономическия институт/. В Института по геология до 1983 г. такава картотека се изготвя от информационния отдел, след което е замразена. Сходно е положението в Химическия информационен център, където картотеката се актуализира до 1986 г. Друга причина такава картотека да не се създава или поддържа е, че трудовете на сътрудниците се отчитат от научните секретари на институтите. При необходимост справките могат да се извършват от тях. Все пак картотеката-персоналия има значима справочно-библиографска функция и отсъствието или лошото ѝ качество води до намаляване информационните възможности на библиотеката.

В тясна връзка с нея е картотека за история на института. До края на 80-те години редовно е поддържана в повечето институтски библиотеки. Сега е замразена. Причината е, че тя почти дублира картотеката-персоналия или че информационните центрове /където ги има/ поемат тази задача.

Редовно се актуализира почти във всички академични библиотеки *картотека на изданията на института*. В Техническата библиотека отразяват изданията и на научните звена, обслужвани от нея, а в библиотеката на Института по ботаника аналитично се описва всеки брой на „Phytologia Balcanica“ и „Екология“, като библиографските описание се подреждат азбучно.

Обща за всички библиотеки от мрежата е *картотека на справочния фонд*. С малки изключения /в библиотеките на институтите по математика, физика, генетика, молекулярна биология/ тя е изградена и се поддържа. В библиотеката на Археологический институт с музей има отделна *картотека на подръчния фонд*.

Ценна справочно-библиографска картотека е *сводна картотека на новополучената профилна литература в по-големите библиотеки* /библиотеките към институтите по химия, ботаника и др./. Например в библиотеката на Института по молекулярна биология е създадена *сводна картотека на книги по биохимия, получени в по-големите библиотеки*. За съжаление и тези картотеки не се осъвременяват.

Съобразно спецификата на фонда в някои от институтските библиотеки са създадени специални картотеки. В библиотеката на Националния археологически музей има *картотека на градовете /праисторически, антични и средновековни/* и *картотека на пътеводители на музеи*. Библиотеката на Института по изкуствознание поддържа *картотека на художествените изложби /1900-1940/, картотеки на илюстровани картички на градове, картотека „Сборник за народни умотворения“* и *„Известия на Института по музикознание“*. Библиотеката на Геологическия институт поддържа *картотека на геологическите дружества в света*, а библиотеката на Института по зоология - *картотека на фауната на отделните страни /2/*.

В заключение можем да кажем, че системата от каталоги и картотеки в библиотечната мрежа на БАН включва разнообразни по вид елементи, отразява многостранно фондовете, функционира добре. Библиотеките с по-дълъг път на развитие притежават по-голямо разнообразие от каталоги и картотеки - библиотеките към

институтите по ботаника, геология, изкуствознание, археология, зоология. Други, новосъздадени или поради спецификата си, поддържат само основните видове каталози.

Като цяло специалните библиотеки на Академията са добри традиционни библиотеки. За съвременните високоразвити библиотеки обаче е характерно внедряване на нови технологии, оборудване с модерна техника, внедряване на нови библиотечни услуги и най-вече богати информационни възможности. Научните библиотеки, за да оказват ефективна помощ в научноизследователската работа, трябва да предоставят богата и навременна информация за научните постижения в света. По-голямата част от академичните библиотеки все още не отговарят на тези изисквания. Причините са в общоикономическото положение на страната ни и в частност на Академията, нееднаквите възможности на отделните институти. Само в девет от тях библиотеките имат добро програмно и техническо осигуряване.

Справочният апарат в академичните библиотеки е сложна система, която се състои от множество взаимодопълващи се различни по форма компоненти - каталоги и картотеки - фишови, печатни и на нови носители. Те имат различна принадлежност - вътрешна, т. е. създадени от самата библиотека, и външна, изградени от други библиотеки, в това число и от библиотеки в чужбина, които могат да бъдат закупени или получени по различни канали /1/.

Развитието на библиотеките в световен мащаб, постоянно растящите потребности от информация налагат промени и в академичната библиотечна мрежа. Необходимо е въвеждането на модерни технологии и нови библиотечни услуги. Промените ще доведат до основно преобразуване на формата и структурата на справочния апарат. Автоматизацията на библиотечната система на БАН, създаването на *on-line* каталог, произвеждането и предлагането на стоката *информация* ще я направи равностоен партньор и градител на информационното общество.

ЛИТЕРАТУРА

1. АРГИРОВА-ГЕРАСИМОВА, М. Библиотеките на Българската академия на науките в новата ситуация.// Проблеми на специалните библиотеки. В: С., 1995, 29-38.
2. Библиотеките на Българската академия на науките. Справочник 1999. С., 1999. 82 с.
3. ОТЧЕТ за научно-производствената дейност на ЦБ на БАН през 1999 г. /непубл./
4. СТАНЧЕВА-ДИМИТРОВА, М. Системата от каталоги и картотеки в библиотечната мрежа на БАН.// Известия на ЦБ на БАН, 1969, №5, 37-59.

СПРАВОЧНИЯТ АПАРАТ В ЦЕНТРАЛНАТА БИБЛИОТЕКА НА БЪЛГАРСКАТА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ И НЕЙНАТА БИБЛИОТЕЧНА МРЕЖА

Маламка Щерева-Стойчева

(Резюме)

Статията представя състояние на справочния апарат в библиотечната мрежа на БАН. Дава кратки сведения за историческото му развитие. Последователно описва системата от каталоги и картотеки в ЦБ на БАН и в нейната библиотечна мрежа. Справочният апарат е разгледан многостранно, изчерпателно и критично. Посочени са бъдещите насоки за развитие.

THE REFERENCE SYSTEM IN THE CENTRAL LIBRARY OF THE BULGARIAN ACADEMY OF SCIENCES AND IN ITS LIBRARY NETWORK

Malamka Shtereva-Stoicheva

(Summary)

The present state of the reference system in the library network of BAS is described. Brief historical data about its development is given. The system of catalogues and card indexes of the Central Library of BAS and its library network is presented. A thorough and multilateral critical analysis of the reference system is made. The prospects for development.

**СИСТЕМАТИЧНИТЕ КАТАЛОЗИ
НА ЦЕНТРАЛНАТА БИБЛИОТЕКА
НА БЪЛГАРСКАТА АКАДЕМИЯ
НА НАУКИТЕ – ИСТОРИЯ И НАСТОЯЩЕ**

Жасмина Кръстева

В своята 130-годишна история Централна библиотека на Българската академия на науките е правила не един опит да създаде оптимална система за библиотечно-библиографско и информационно обслужване. Основна част от нея са систематичните каталози, изграждани в продължение на половин век /от 1949 г./, но историята им започва още със създаването на библиотеката през 1869 г. в гр. Браила като една от научните сбирки на Българското книжовно дружество.

До 1879 г., когато е пренесена в София, библиотеката разполага с фонд от приблизително 3 000 тома книги, набрани предимно от дарения. Васил Друмев, действителен член на Дружеството, вписва тези книги в непрошнуровани и неподпечатани списъци, като ги подрежда систематично в следните отдели:

- I Черковнобогословски,
- II Исторически,
- III Филологически,
- IV Естествено-математически,
- V Геологическо-статистически-географско
-търговски,
- VI Словесност,
- VII Пътешествия и описания,
- VIII Списания и вестници,

IX	Календари,
X	Каталози и устави, законодателни книги и духовни завещания. /Липсват списъците на осми и десети отдел./

Тези списъци, обхващащи книгите до 1873 г., вероятно са служили и за каталози. В тях са означени следните графи: брой, име на съчинителя и преводача, название на книгата, кога е печатана, от колко тома се състои, колко екземпляра има /5/.

След този първи опит Васил Д. Стоянов, един от основателите на Книжовното дружество и негов действителен член, съобщава в „Периодическо списание“ от 1884 г., че библиотеката е снабдена с каталог - вероятно първата инвентарна книга, съставена след преместването на Дружеството в София /5/.

До 1925 г. не е имало специален човек и описането на книгите е правено от различни частни лица, без да се спазват установени правила. Напр. през 1897 г. частно лице съставя „картопечен подвижен каталог“, по който е работено и през следващата година /5/. Така се слага началото на азбучен каталог на книгите /от 1926 г./, наречен основен. Опции за други каталози не са правени. В отчета за дейността на Академията през 1914 г. се говори за „едно по-системно каталогизиране на книгите“, но до реални резултати не се стига. През 1924-25 г. Управителният съвет е имал намерение да назначи библиотекар, за да може покрай инвентарния опис на книгите да се създаде и един каталог за тяхното съдържание, но поради липса на средства идеята не се осъществява. Пет години по-късно отново се повдига въпросът за съставянето на систематичен каталог, но идеята е осъществена едва когато се слага началото на централизираната каталогизация.

След приемането на Закона за БАН през 1947 г. се стига до реорганизация в структурата на библиотеката. Към току-що създадените научни институти се изгражда мрежа от специални библиотеки. Практиката налага централизация на каталогизирането, за да се повиши качеството на библиотечно-библиографското обслужване. През 1948 г. е положено началото на сводната каталожна мрежа - азбучен и систематичен каталог.

Първият систематичен каталог /1949-1962 г./ се изгражда на два етапа.

Първоначално от 1949 до 1954 г. книгите се класифицират по една много обща схема /1/, съставена от ковчежника на Академията Ст. Аргиров, която не дава възможност за детализация. Основаваща се на естествения език, тя се оказва непригодна за нуждите на библиотеката, тъй като й липсват еднозначност и семантична сила. Схемата на Аргиров не отговаря и на идеологическите изисквания на историческия момент и вниманието на ръководството на библиотеката се насочва към цялостното преработване на систематичния каталог. Колектив от специалисти от трите големи библиотеки в София - Народна библиотека „Св.Св. Кирил и Методий“ /НБКМ/, Централна библиотека /ЦБ/ на БАН и Университетска библиотека /УБ/ на базата на варианти на съветската Библиотечно-библиографска класификация /ББК/ и с помощта на специалисти-консултанти изработва нова схема - „Класификационна схема на систематичните каталози на научните и по-големи библиотеки с кратки методични упътвания“, отговаряща на нуждите на момента и на съвременното състояние на научната мисъл /доколкото това е възможно, тъй като всяка класификационна схема изостава в сравнение с развитието на науката/. Тази класификационна схема има няколко проекта - през 1951 г., през 1953 и 1954 г. Едва през 1958 г. класификацията е окончателно завършена.

Вторият етап в изграждането на систематичния каталог обхваща годините от 1954 до 1962 г. През този период се извършва прекласиране на литературата по един от първите варианти на класификационната схема за научните и по-големи библиотеки - от 1954 г. Паралелно с рекаталогизацията продължава класифицирането на новопостъпилата литература по варианта от 1954 г.

Този вариант има 29 основни раздела. Индексите са комбинации от главни и малки кирилски букви и римски и арабски цифри. Усложнената символика очевидно не е съобразена с изискването за мнемоничност при всяка класификация. И въпреки при-

видната си дробност схемата не дава достатъчна възможност за детайлизация на класифицираната литература.

Каталогът обхваща 354 чекмеджета и към него има азбучно-предметен показалец /АПП/, оформлен в книжно тяло. Поради спецификата на схемата срещу отделното понятие в показалеца не е посочен индексът, а номерът на чекмеджето, в което се намира търсената литература.

След като в продължение на 79 г. в Библиотеката на БАН не е съществувал систематичен каталог, изграждането на каталога от 1949-1962 г. е крачка напред и е извършена голяма по мащаб работа, но резултатите не са задоволителни.

След изготвянето през 1958 г., на окончателния вариант на схемата за научните и по-големи библиотеки в ЦБ на БАН постепенно се оформя решението класификацията на литературата да се извърши по този последен вариант, преценен като най-удачен до момента. Още повече че по него работи и НБКМ, а в работата на големите библиотеки трябва да има съответствие.

Започва създаването на нов систематичен каталог /1963-1982 г./. Той се изгражда на базата на последния вариант на схемата от 1958 г.

Схемата за класификация на книгите в научните и по-големи библиотеки от 1958 г.⁸/ обхваща науките в 20 основни раздела, обозначени с главните букви на кирилската азбука. В отделите основните деления са изразени отново с главни букви и/или с арабски цифри.

В приложението към схемата са включени таблици за типови деления /определители/, разделени на три основни групи:

I. Общи типови деления по тема /изразени с малки букви и цифри/

II. Общи типови деления по форма и читателско предназначение /изразени с малки букви и цифри/

III. Общи типови деления за територия /изразени с цифри и главни и малки букви/

Типовите деления дават възможност за по-дробно класифициране на литературата. Чрез тях класифицираната вече литература

в различните отдели или подотдели на схемата допълнително се групира според темата, формата и предназначението на изданието или според територията, до която то се отнася. Типовите деления спомагат и за еднообразното нареждане на литературата в систематичния каталог.

Все пак типовите деления и марксистко-ленинската идеологизация не могат да компенсират недостатъчната детайлация на схемата. За научна библиотека от типа на ЦБ на БАН схемата се оказва нефункционална и твърде статична. Тя не дава възможност за въвеждане на нови индекси, съответстващи на новите научни области, които непрестанно възникват. Не удовлетворява и нуждите на институтите по археология, етнография, история, зоология, ботаника и др., тъй като не способства за навлизане в достатъчна дълбочина при съставянето на класификационните индекси, отразяващи научната литература.

Това, както и причини от политически характер, налагат двадесет години по-късно - през 1983 г. да се премине към нова класификационна схема - съветската Библиотечно-библиографска класификация /ББК/ и да се започне изграждането на трети систематичен каталог.

Систематичният каталог по ББК /1983-1992 г./ обхваща всички видове издания, набавени от ЦБ на БАН през този период. Текущите редакции на каталога, свързани с изискването за научност, неговата нагледност, пълнота и ергономичност го издигат на високо професионално ниво. Към него е създаден АПП, който максимално пълно отразява научните проблеми, разгледани в постъпилата литература. Но колкото и добре да е направен, систематичният каталог дублира класификационната схема и се подчинява на нейните закони.

Разработена в 25 тома и силно детайлзирана /около 100 000 деления/, ББК е подчинена на принципа на партийността, произтичащ от марксистко-ленинската философия, на която се базира класификацията. Партийността е основната гледна точка, на нея е подчинена структурата на таблицата, формулировката и редът на отделните рубрики. Акцентира върху определени проблеми и

ги обособява в самостоятелни раздели, като научността се основава на марксистко-ленинската класификация на науките.

Тези два принципа извеждат пропагандната функция на ББК, а това води до разпиляване на информацията в систематичния каталог.

Едно от изискванията към всяка класификационна схема е широка разпространяемост. Съветската ББК е с ограничена разпространяемост по три причини:

1. Нейната силна идеологизация и партийност.
2. Нееднородността на индексите, състоящи се от главни /за основните рубрики/ и малки /за общите типови деления/ кирилски букви и арабски цифри. Тази организация на индексите ги прави неразбираеми за всички, които не ползват кирилската азбука.

3. Нейната непригодност за автоматизация, дължаща се на нееднородността на индексите - комбинация от буквени и цифрови означения.

С въвеждането на ББК в ЦБ на БАН се увеличават пречките по пътя на унификацията, към която се стремят библиотеките в България.

Библиотеката, като културен институт и информационен център, не може задоволително да осъществява функциите си, определени от институцията, към която принадлежи, без сътрудничество с други институции. Това важи най-вече за съвременната научна библиотека, която трябва да предлага бърза и точна информация, обусловена от нуждите на ползвателите - предимно научни работници.

Стремежът към унификация, автоматизация и партньорство не само с библиотеките от националната мрежа, но и в световен мащаб, както и настъпилите след 10 ноември 1989 г. обществено-политически промени налагат преминаването на ЦБ на БАН от съветската ББК към най-разпространената класификационна схема - Универсалната десетична класификация /УДК/.

От 1 януари 1993 г. в ЦБ на БАН е въведена „Таблици на десетичната класификация“ /УДК/ - усъвършенствана въз основа на

създадената система от Международната федерация по документация за внасяне на изменения и допълнения в УДК.

След една последна редакция на систематичния каталог по ББК, както и на АПП към него, започва изграждането на четвърти своден систематичен каталог.

УДК добива широко разпространение благодарение на това, че без да се нарушава структурата ѝ, новите понятия лесно намират своето място в нея. Тя се е наложила като задължителна за световните информационни служби.

Създадена от Пол Отле и Анри Лафонтен въз основа на Десетичната класификация на Мелвил Дюи, до днес УДК има осем пълни издания. У нас е публикувана за първи път през 1910 г. - тридесет години след първото ѝ кратко издание.

УДК се характеризира със следните отличителни черти:

1. Тя е универсална, строго логическа класификация, обхващаща всички отрасли на знанието. Съдържа повече от 100 000 рубрики.
2. При десетичния принцип на деление се получава възможност за неограничено деление на подкласове, без да се нарушава основната структура на класификационната схема.

3. Числовите индекси са понятия за специалисти, говорещи различни езици.

4. Удобна е за автоматизация.

5. Притежава развита схема от определители.

6. Широко е разпространена.

Тя е единствената международна универсална схема, която дава възможност достатъчно подробно да се разкрие съдържанието на даден фонд, да се осигури бърза информация, да се засили международното сътрудничество. От 1962 г. УДК е въведена като задължителна международна схема за класиране на литературата по естествените и техническите науки. Тя се прилага и в Националната библиотека на Швейцария, в Централната библиотека за техническа литература на Дания, в бивша Югославия, в Испания. В библиотеката на Британския музей част от сбирките се класират

по УДК, а други - по схемата на Конгресната библиотека на САЩ. Схемата на Конгресната библиотека също е разработена въз основа на класификацията на Мелвил Дюи и индексите на УДК и на Конгресната библиотека съвпадат обикновено до третия знак.

Един от сериозните недостатъци на УДК е, че разделите за обществени науки и история не са разработени детайлно. За да се компенсира този недостатък при НБКМ е създадена Комисия за превод и адаптация на средния вариант на УДК. ЦБ на БАН съдейства на Комисията и е предоставила на НБКМ изданието на UNIVERSAL DECIMAL CLASSIFICATION BS 1000: 1993. Очаква се новото издание да запълни празнините в изданието от 1985-1991 г.

В резултат от съгласуваната работа на НБКМ, ЦБ на БАН и УБ Комисията по класификация към Съвета по обработка и организация на фондовете към НБКМ приема някои изменения и допълнения към УДК, като ги разделя в три групи.

Първата група включва допълнения и изменения въз основа на по-дробно деление в УДК /английски стандарт/ или допълнителен текст към същото ниво, които не са били включени в изданието на „Таблици на десетичната класификация“ 1985-1991 г.

Втората група съдържа изградени по правилата на УДК съставни индекси или общи определители. Тук са включени одобрени от Комисията предложения на ЦБ на БАН за: античен свят, палеоекология, спортна медицина, машинна графика, ономастика.

Третата група обхваща класификационни решения, които са взети за подвеждащи и спорни случаи, липсващи в УДК.

Дейността на Комисията е важна стъпка към унификацията на класификационните индекси в библиотечната мрежа в страната.

Сводният систематичен каталог по УДК в ЦБ на БАН съществува вече почти шест години. До края на 1993 г. е завършен първият етап от създаването му - той е изграден в основни линии в зависимост от постъпилата литература. Отговаря на изискванията за пълнота и точност, за нагледност и достъпност, за ергономичност и естетическо оформление. Към систематичния каталог по УДК

е създаден АПП, който оказва помощ на читателите при търсенето на бърза, точна и пълна информация. В неговите предметни рубрики, построени на принципа от общото към частното, са отразени понятията, разгледани в литературата, която е постъпила в ЦБ от 1993 г. насам. Систематичният каталог и АПП към него постоянно се попълват и редактират.

Централна библиотека на Българската академия на науките има своята дълга история, която я прави най-старата научна библиотека в страната. Част от нея са и систематичните каталози, които се изграждат вече повече от половин век. Тяхното многообразие е един от недостатъците им, но същевременно свидетелства за стремежа да бъде намерена по-съвършена класификационна схема. През всичките тези години четирите систематични каталога са били водещата част на справочно-библиографския апарат и са изпълнявали и продължават да изпълняват основната си функция - да осигуряват информационното обслужване в научните области по профила на БАН.

ЛИТЕРАТУРА

1. АРГИРОВ, Ст. Каталози на библиотеката: устройство-ползване. С., печ. Графия, 1936. 44 с. /Соф. унив./
2. БИБЛИОТЕКИТЕ на Българската академия на науките: Справочник. 1994. С., ЦБ на БАН, 1995. 154 с.
3. БИБЛИОТЕЧНО-БИБЛИОГРАФСКА класификация. Табл. за науч. библ. /Прев. от рус./. Т. 1-25. С., Нар. библ. Кирил и Методий, 1973-1977.
4. КООРДИНАЦИОННА комисия по каталогизация. Бюлетин: Предлагаме... С., НБКМ, 1996.
5. МАЛЧЕВА, Т. и Ал. ПАНЧЕВ. Принос към историята на библиотеката на БАН. // И з в е с т и я на ЦБ на БАН, 1959, №1, 7-20.
6. ОТЧЕТИ за дейността на библиотечната мрежа на БАН през периода 1993-1998 /непубликувано/.
7. СТАЙКОВА, Ц. Едно мнение за новия систематичен каталог в БАН. // Б и б ли о т е к а, 1993, №7, 32-34.
8. СХЕМА за класификация на книгите в научните и по-големи библиотеки. С., Нар. библ. Кирил и Методий, 1958.
9. ТАБЛИЦИ на десетичната класификация. С., Нар. библ. Кирил и Методий, 1985.

СИСТЕМАТИЧНИТЕ КАТАЛОЗИ НА ЦЕНТРАЛНАТА
БИБЛИОТЕКА НА БЪЛГАРСКАТА АКАДЕМИЯ
НА НАУКИТЕ - ИСТОРИЯ И НАСТОЯЩЕ

Жасмина Кръстева

(Резюме)

Статията разглежда историята на четирите систематични каталога на ЦБ на БАН и изяснява причините, наложили смяната на класификационните системи. Изтъква предимствата на Универсалната десетична класификация, чието приемане е важна стъпка към унифицирането на информационното обслужване.

THE SYSTEMATIC CATALOGUES OF THE CENTRAL LIBRARY OF THE BULGARIAN ACADEMY OF SCIENCES – HISTORY AND PRESENT STATE

Zhasmina Krasteva

(Summary)

The history of the four systematic catalogues of the Central Library of BAS is examined. The reasons for the change of the classification systems are elucidated. The priorities of the Universal Decimal Classification are pointed out. Their adoption is an important step towards unification of the information services.

УНГАРСКА ХУДОЖЕСТВЕНА ЛИТЕРАТУРА
В БЪЛГАРИЯ
1944–1996
Библиография

Стефка Хрусанова

АДИ, Ендре. Избрани стихове. Състав. и прев. [от унг.] Невена Стефанова. [С предг. от Ишван Шипош]. С., Нар. култура, 1972. 160 с. 1 л. портр. (Библ. Световни поети).

АДИ, Ендре. Стихове. Състав. Невена Стефанова. Прев. от унг. [С предг. от Георги Крумов]. 2. прераб. и доп. изд. С., Нар. култура, 1977. 248 с.

1. изд. 1972.

Прев.: Н. Стефанова, Г. Крумов, Е. Багряна, К. Павлов, Н. Фурнаджиев, Н. Николов, Ат. Далчев и П. Цонев.

АДИ, Ендре. Стихове. С., Унг. култ. инст., 1977. 46 с.

АНТОЛОГИЯ на унгарската поезия. Под ред. на Н. Стефанова, В. Петров и Н. Ланков. С., Бълг. писател, [1952]. 250 с.

АНТОЛОГИЯ на унгарския военен разказ. Състав. и ред. Георги Крумов. [Прев. от унг.]. С., Воен. изд., 1980. 243 с.

Прев.: Г. Крумов, Д. Ненчев, Хр. Боевски, Ст. Милачков, Г. Шоршич и Н. Атанасова.

БАРАБАШ, Пал. Изстрадана любов. Роман. Прев. [от фр.] Радка Крапчева. 2. изд. Пловдив, Хермес, 1993. 192 с. (31 забравени любовни романа; 30)

Прев. от фр. изд.; Ориг. загл. на унг. ез. - Няма сведение за 1. изд.

БАРАБАШ, Тибор. Жivotът на един въглекопач. Прев. от унг. Марина Маркова. [С.] Кооп. изд. Народна култура, 1948. 84 с.

БАРАТ, Ендре. Паганини. Дяволският танц. Романизирана биогр. на Паганини. Прев. от унг. Борис Ников. С., Музика, 1980. 496 с. (Кн. за бележити музиканти).

БАРТ, Ишван. Злощастната съдба на престолонаследника Рудолф. [Роман]. Прев. от унг. Микаела Въжарова-Заимова. [С предг. от Иван Димитров]. С., Нар. култура, 1990. 240 с.

БЕРКЕШ, Петер и Ласло РЕБЕР. Какво ще бъде времето. (Науч.-попул. разказ за деца). Прев. от унг. Гизела Шоршиб. С., Нар. младеж, 1977. 38 с.

БЕРКЕШ, Петер и Ласло РЕБЕР. Страната на звуците. (Науч.-попул. разказ за деца). Прев. от унг. Гизела Шоршиб. С., Нар. младеж, 1976. 32 с.

БЕРКЕШИ, Андраш и Георг КАРДОШ. Копиеносци. Роман. [Прев. от унг. Катя Каменова]. С., Държ. воен. изд., 1962. 448 с. (Библиотека Воен. приключения).

БЕРКЕШИ, Андраш. Октомврийска буря. Роман. Прев. от унг. Георги Крумов и Николина Атанасова. [С предг. от Чавдар Добрев]. С., Нар. култура, 1960. 408 с.

БЕРКЕШИ, Андраш. Сирена на пръстена. [Роман]. (Прев. от унг. Александър Гюров и Едит Маретич-Гюрова). С., Държ. воен. изд., 1970. 416 с. (Героика и приключения).

БЕРКЕШИ, Андраш. След бурята. Роман. Прев. от унг. Николина Атанасова. С., Нар. култура, 1961. 418 с. 1 л. портр.

Продължение на романа „Октомврийска буря“.

БЕРКЕШИ, Андраш. Тринадесетият агент. [Роман]. Прев. от унг. Катя Каменова. С., ДВИ, 1974. 303 с. (Героика и приключения).

БЕРТА, Булчо. Кенгуру. Роман. Прев. от унг. Антоанета Чалькова. С., Нар. младеж, 1982. 167 с.

В кн. авт. означен Булчо Берта.

БОГАТИ, Петер. Последният човек или Странната история на Робинзон К. [Научнофантаст.] роман. Прев. от унг. Христо Боевски. [С предг. от Георги Крумов]. Варна, Г. Бакалов, 1986. 322 с. (Библ. Галактика. 77).

БОКАИ, Янош. Пучини. Божеми и пеперуди. [Биогр. роман]. Прев. от унг. Борис Ников. С., Музика, 1978. 528 с.

2. изд. 1980.

БОТЕВ, Христо и Шандор ПЕТЬОФИ. Избрано. [Прев. от унг. с предг. от Чавдар Добрев и от Гейза Кейпеш]. С., ОФ; Будапеща, Европа и Корвина, 1977. 393 с. 32 л. портр., факс. и ил.

Съдържа и Летопис за Христо Ботев от Цвета Унджиева и Летопис за Шандор Петъофи от Шандор Фекете.

Прев.: Н. Атанасова, Ат. Далчев, Ив. Вазов, М. Берберов, Г. Крумов, Д. Боляров, Г. Милев, Н. Стефанова, Н. Николов, Е. Багряна и В. Петров.

БУШ ФЕКЕТЕ, Ласло. Любовникът на кралицата. [Роман]. Прев. Румен Янков. [2. изд.]. В. Търново, Босилков, 1992. 174 с. (Библ. Романи изловени от прахта. № 2).

Ез. на прев. неустановен. - 1. изд. 1942 на изд. Лотос.

В кн. авт. означен Л. Буш Фекет.

ВЕРЕШ, Пейтер. Железопътни работници. Роман. Прев. от унг. Д. Бойклиев. С., НС ОФ, 1952. 307 с.

ВЕРЕШ, Пейтер. Изпитание. [Разкази]. Прев. от унг. Борис Ников. С., Нар. култура, 1953. 126 с. с 1 портр.

ВЕРЕШ, Пейтер. Лоша жена. Новели. Прев. от унг. Георги Крумов и Нино Николов. С., Нар. култура, 1957. 250 с.

ВИНАГИ има надежда. Хуморист. разкази и фейлетони. (Състав. [с предг.] Георги Крумов). Прев. от унг. С., Нар. култура, 1979. 160 с. (Библ. Панорама, № 122. Сер. хumor. № 11).

Съдържа и Фестивал на хумаора в Унгария и Бележки за авт.

Прев.: Й. Найденова, К. Каменова, Г. Крумов, Ж. Ангелов, Г. Христозов и Хр. Боевски.

ГАЛ, Гьорги Шандор. Жivotът на Офенбах. Романизирана биогр. Прев. от унг. Борис Ников. С., Музика, 1979. 508 с.

ГАЛ, Гьорги Шандор. Ференц Лист. [Романизирана биогр.]. Прев. от унг. Борис Ников. С., Музика, 1977. 735 с.

2. изд. 1979.

ГАЛГОЦИ, Ержейбет. По чий закон? [Сб.] разкази и повести. (Състав. [с предг.] Нино Николов). Прев. от унг. С., ОФ, 1980. 296 с.

Прев. Н. Атанасова, Р. Фичев и Кр. Николова.

ГАРАИ, Гabor. Сезонът на елегиите. [Сб. стихотворения]. (Състав. Нино Николов). Прев. от унг. С., Нар. култура, 1978. 40 с. (Поет. глобус).

Прев.: М. Берберов, Г. Крумов и Н. Николов.

ГАРДОНИ, Гейза. Звездите на Егер. Роман. Прев. от унг. Димо Боиклиев и Георги Крумов. [С бележки за авт.]. С., Нар. младеж, 1955. 616 с. 1 портр. (За средна и горна училищна възраст).

ГАРДОНИ, Гейза. Кой си ти. Роман за варварите и техния вожд Атила. Прев. от унг. Иван Иванов. С., В. Люцканова, 1992. 288 с. (Библ. Черно на бяло).

В кн. авт. означен Геза Гардони.

ГЕРГЕЙ, Марта. Русокосата. Роман. Прев. от унг. Георги Крумов. С., Нар. младеж, 1962. 224 с. с 1 портр.

ГЛАСОВЕ от Балатон. Лит. антология. Отг. ред. Георги Дацев. Състав. Андраш Лацко. Прев. [от унг. ез.]. [С предг. от Йордан Милев]. Пловдив, Хр. Г. Данов, 1984. 155 с.

Съдържа и кратки биогр. данни за включените в антологията авт.

Прев: Н. Николов, Е. Христова, Г. Христозов, М. Георгиев, Н. Кънчев, Ал. Миланов, Е. Симеонов, М. Иванов, Н. Павлов, И. Енчев.

ГОДА, Габор. Сред вълците. [Разкази]. Прев. от унг. Борис Ников. С., Нар. култура, 1954. 180 с.

ГОРЧИВА чаша. Унгарска антология. Състав. и прев. от унг. Нино Николов. С., ИК Христо Ботев, 1996. 320 с.

ДАРВАШ, Йожеф. Град върху тресавище. Роман. Прев. от унг. Генчо Христозов. [С последсл. от Г. Крумов]. С., Нар. култура, 1976. 167 с. (Библ. Победа).

ДАРВАШ, Йожеф. Янош Хуняди. [Истор. роман]. Прев. от унг. Борис Тодоров. С., НС ОФ, 1965. 256 с. (Бележити политически дейци).

ДВЕТЕ лакоми мечета. Унгарска нар. приказка. Прев. от рус. и обработка Т. Попов. Рис. Е. Рачков. С., Нар. култура, 1954. 13 с. с цв. ил.

ДЕЙРИ, Tibor. Мили бо пер!... Повести. Прев. от унг. Катя Каменова, Юлия Димитрова. [С предг. от Нино Николов]. С., Нар. култура, 1981. 376 с. (Библ. Панорама. № 146. Сер. Проза. № 113).

Съдържа и Тибор Дейри - живот в дати.

ДЕЙРИ, Tibor. Новели. Прев. от унг. Николина Атанасова. [С предг. от Георги Крумов]. С., Нар. култура, 1968. 222 с. 1 л. портр.

10 съвременни унгарски разказвачи. (Сб.) разкази. Прев. от унг. (Състав. Георги Крумов). С., Нар. култура, 1974. 304 с. (Библ. Панорама. Сер. Проза. № 6).

Съдържа и кратки биогр. данни за поместените в сб. авт.

Прев.: Г. Христозов, Н. Атанасова, Г. Крумов, Г. Шоршич, Кр. Николова и А. Юхас.

ДОБОЗИ, Имре. Без власт. Роман. Прев. от унг. Борис Ников. [С предг. от Нино Николов]. С., Партиздат, 1982. 267 с.

ДОБОЗИ, Имре. Вторник, сряда, четвъртък. Повест. Прев. от унг. Генчо Христозов. Пловдив, Хр. Г. Данов, 1972. 127 с.

ДЪЖД по листата на бряста. [Сб.] разкази. Прев. от унг. (Състав. Георги Крумов). С., Нар. младеж, 1979. 264 с.

Прев.: Г. Крумов, Г. Шоршич, Й. Найденова, Хр. Боевски, Г. Христозов, Н. Атанасова и Ж. Ангелов.

ЖОЛДОШ, Петер. Задачата. [Научнофантаст. роман] Прев. от унг. Живко Ангелов. [С предг. от Георги Крумов]. Варна, Г. Бакалов, 1981. 224 с. (Библ. Галактика. 29).

ЗАЛКА, Мате. Янош войникът. Разкази. (Прев. от рус. Димитър Ненчев). С., Държ. воен. изд., 1959. 272 с. 1 портр. (Войнишка библ.).

ЗАЛКА, Миклош. Минно поле. (Роман). Прев. от унг. (с частични съкращения) Никола Милев. С., Държ. воен. изд., 1961. 347 с.

ЗАЛКА, Миклош. Труден път. Роман. (Прев. от унг. Катя Каменова). С., Държ. воен. изд., 1965. 184 с. (Военни романи).

ИЙЕШ, Гюла. Народът на пустата. Биогр. роман. Прев. от унг. Б. Стайкова и Д. Бойклиев. С., Нар. култура, 1954. 250 с. 1 л. портр.

ИЙЕШ, Гюла. Петьофи. Живот и творчество. Прев. от унг. Андрей Димитров и Георги Пангелов. С., Унг. култ. инст., 1956. 324 с. 1 портр.

В кн. авт. означен Дюла Ийеш.

ИЙЕШ, Гюла. Пламъкът на факела. Пиеса в 2 д. и епилог. Прев. от унг. Борис Ников. [С послесл. от Чавдар Добрев]. С., Нар. култура, 1975. 164 с. (Библ. Театър. № 37).

ИЙЕШ, Гюла. Тежка земя. Избрани стихотворения. Подбран и прев. от унг. [с предг.] Димо Боляров. (С.), Нар. култура, 1976. 68 с. (Библ. Съвр. поети).

ИЛЕШ, Бела. В планините на шкипетарите. Роман. Прев. от унг. Димо Бойклиев и Богдана Стайкова-Бойклиева. С., Нар. култура, 1948. 196 с.

В кн. авт. означен Бейла Иллеш.

ИЛЕШ, Бела. Всички пътища водят към Москва. Роман. Прев. Петър Дацев. С., 1945. 248 с. (Художествени романи).

В кн. авт. означен Бела Иллеш.

ИЛЕШ, Бела. Възпявам оръжието и героя. Повести. Прев. от унг. Лазар Цветков. С., Нар. култура, 1952. 200 с.

В кн. авт. означен Бейла Иллеш.

ИЛЕШ, Бела. За свободата на народа. Из живота на Матияш Ракоши. [Прев. от унг. Борис Николов]. С., БКП, 1952. 52 с. с портр.

В кн. авт. означен Бейла Иллеш.

ИЛЕШ, Бела. Извоюване на отечеството. Роман. Прев. от унг. Борис Ников. [С предг. от Чавдар Добрев]. С., Партиздат, 1978. 727 с. (Библ. Победа).

ИЛЕШ, Бела. Карпатска рапсодия. Роман в три части. Прев. от маджарски Димо Боиклиев. С., Нар. култура, 1947. 396 с.

В кн. авт. означен Бейла Иллеш.

ИЛЕШ, Бела. Тиса гори. Роман. [2. изд.] Прев. от унг. Чавдар Добрев и Михаил Ковачев. С., Държ. воен. изд., 1960. 674 с. 1 л. портр. (Военни романи).

1. изд. 1933 на Ж. Маринов.

I. Прев. Г. Караславов. 276 с.

II. Прев. Хр. Радевски. 164 с.

ИЛЕЙШ, Ендре. Двоен кръг. Разкази. Състав. [с предг. от] Георги Крумов. Прев. от унг. Катя Каменова и Христо Боевски. С., Нар. култура, 1978. 224 с.

ЙОЖЕФ, Атила. Без люлка и без гроб. Избрани стихове. Прев. от унг. и предг. Нино Николов. Ред. Божидар Божилов. С., Нар. култура, 1966. 168 с. 1 л. портр. (Библ. Световни поети).

ЙОЖЕФ, Атила. Стихотворения. Прев. от унг. Невяна Стефанова. С., Бълг. писател, 1953. 64 с. 1 л. портр.

ЙОКАИ, Анна. Задачата. Роман. Прев. от унг. Николина Атанасова. [С предг. от Нино Николов]. С., Нар. култура, 1981. 248 с.

ЙОКАИ, Анна. Приход-разход. Роман. Прев. от унг. [с предг.] Светла Късева. Пловдив, Хр. Г. Данов, 1989. 231 с. (Нов свят).

ЙОКАИ, Мор. Жълтата роза. [Сб. повест и разкази]. Прев. от унг. (и състав). Борис Ников. [С предг. от Чавдар Добрев]. С., Нар. култура, 1978. 223 с. (Библ. Панорама. № 99. Сер. Проза. № 77).

Съдържа и Мор Йокай - живот в дати.

ЙОКАИ, Мор. Златният човек. Роман. Прев. от унг. Лазар Цветков. [С бележки за авт. и послеслов]. С., Нар. култура, 1955. 528 с. с 1 портр.

ЙОКАИ, Мор. Синовете на човека с каменното сърце. [Роман].

Прев. от унг. Борис Ников. [С предг. от Чавдар Добрев]. С., Нар. култура, 1972. 596 с. (Библ. Световна класика).

ЙОКАИ, Мор. Унгарски магнат. Роман. Прев. от унг. Александра Трон. [С предг. от Ишван Шипош]. С., Нар. култура, 1988. 503 с.

ЙОКАИ, Мор. Цигански барон. Повести. Прев. от унг. Александра Трон. [С предг. от Юлия Димитрова]. С., Нар. култура, 1984. 184 с.

Съдържа и Двубой с бога.

ЙОКАИ, Мор. Черните диаманти. Роман. Прев. от унг. Борис Ников. [С.], Профиздат, 1983. 493 с.

ЙОРКЕН, Ишван. Игра на котки. [Повести]. Прев. от унг. Борис Ников. [С предг. от Чавдар Добрев]. С., Нар. култура, 1977. 236 с.

В кн. авт. означен Ишван Йоркени.

ЙОРКЕН, Ишван. „Изложба на рози”. [Повест]. Прев. от унг. [с предг.] Йонка Найденова. С., Нар. култура, 1982. 135 с.

ЙОРКЕН, Ишван. Последният влак. Избрани разкази и едноминутни новели. Ил. Иван Милушев. Състав. Юлия Димитрова. Прев. [от унг.]. [С послесл. от Йонка Найденова]. С., Нар. култура, 1984. 208 с.

Прев.: К. Каменова, Г. Шорнич, Ал. Трон, Й. Найденова.

ЙОРКЕН, Ишван. Семейство Тот. Пиеса в две части. Прев. от унг. Гизела Шорнич. С., 1968. 58 с.

В кн. авт. означен Ишван Йоркени.

ЙОРКЕН, Ишван. Съпрузи. Роман. Прев. от унг. Лазар Цветков. С., Нар. култура, 1953. 472 с. 1 л. портр.

В кн. авт. означен Ишван Йоркени.

КАРИНТИ, Ференц. Епепе. Роман. Прев. от унг. Даниела Тошмакова. [С предг. от Нино Николов]. С., Нар. култура, 1985. 320 с. (Библ. Панорама. № 179. Сер. Проза. № 133).

Съдържа и Ференц Каринти - живот в дати.

КАРИНТИ, Ференц. Пролет в Будапеща. [Роман]. Прев. от

унг. Борис Ников и Людмил Панчев. [С.], Воен. изд., 1977. 184 с. (Библ. Победа).

КЕРТЕС, Акош. Който рискува печели. Повести. Прев. от унг. Юлия Димитрова, Христо Боевски. Подб. [с послесл.] Юлия Димитрова. С., Нар. култура, 1984. 183 с.

КЕРТЕС, Акош. Макра. [Роман]. Прев. от унг. Катя Каменова. [С предг. от Чавдар Добрев]. С., Профиздат, 1988. 240 с. (Библ. Век).

КЕРТЕЙС, Ержейбет. Любовта на Петъофи. Биогр. роман за Юлия Сандреи. Прев. от унг. Юлия Крумова. С., ОФ, 1990. 383 с.

КЕСИ, Имре. Безкрайната мелодия. Рихард Вагнер. [Биогр. роман]. Прев. от унг. Борис Ников. С., Музика, 1981. 428 с. (Кн. за бележити музиканти).

КИРАЙ, Золтан. Диви круши с мед. Стихотворения. Прев. от унг. С., Еврика, 1991. 64 с.

Прев.: Н. Николов, Н. Кънчев, Г. Крумов, Кр. Станишев, Б. Вулжев, М. Берберов, Н. Гигов, Хр. Фотев.

КОСТОЛАНИ, Дежъо. Ана Едеш. Роман. Прев. от унг. Николина Атанасова. С., Нар. култура, 1973. 228 с. (Библ. Кн. за всички. № 96).

КОСТОЛАНИ, Дежъо. Целувката. Избрани творби. Прев. от унг. Състав. Юлия Димитрова. [С предг. от Йонка Найденова]. С., Нар. култура, 1987. 632 с., 1 л., портр.

Прев.: Й. Найденова, Н. Атанасова, К. Каменова. - В кн. озн. 1, 2. изд.

Съдържа: Чучулига; Анна Едеш: Романи; Разкази.

КОСТОЛАНИ, Дежъо. Чучулигата. Роман. Прев. от унг. [с предг.] Йонка Найденова. С., Нар. култура, 1979. 231 с. (Библ. Панорама. № 105. Сер. Проза. № 81).

Съдържа и Дежъо Костолани - живот в дати.

КОСТОЛАНИ, Дежъо и Арпад ТОТ. От душа до душа... [Стихотворения]. С., Унг. култ. инст., 1986. 75 с.

КРИСТОФ, Агота. Голямата тетрадка. [Роман]. Прев. от фр. Росица Ташева. С., Колибри, 1994. 160 с.

КРУДИ, Гюла. Червеният дилижанс. Роман. Прев. от унг. Николина Атанасова. С., Нар. култура, 1970. 176 с. 1 л. портр. (Библ. Избрани романи. № 5).

КУКОРЕЛИ, Ендре. Брегът на спомените. Прев. от унг. ез. [и бел. за авт.] Стефка Хрусанова. С., Пан, 1996. 112 с.

ЛАКАТОШ, Менхерт. Окадени картини. Роман. [Прев. от унг. Александра Трон]. [С предг. от Георги Крумов]. Пловдив, Хр. Г. Данов, 1977. 327 с.

ЛЬОРНИЦ, Ласло. Прокълнатият кораб. Фантаст. роман. Прев. [от англ.] Светла Късева. С., ИК Орфия, ИК Литера прима, 1994. 287 с. с ил. (Фантастика; 034)

Прев. от англ. изд.; Ориг. загл. на унг. ез.

МАДАЧ, Имре. Трагедията на човека. Драмат. поема. Прев. от унг. Георги Крумов. (Под ред. [и с предг.] на Невена Стефанова). С., Нар. култура, 1968. 217 с. с ил.

МАДЖАРСКИ пътеписи за Балканите. XVI-XIX в. Подбор, прев. [от унг.] и коментар Петър Миатев. С., Наука и изкуство, 1976. 144 с. 8 л. ил. и факс. (Чужди пътеписи за Балканите. 2).

Именен и геогр. показалец.

МАНДИ, Иван. Чутак и сивият кон. [Роман за деца]. Прев. от унг. Генчо Христозов. (Худож. Любомир Янев). С., Нар. младеж, 1977. 160 с. с ил.

МЕЩЕРХАЗИ, Лайош. Границата е само на една крачка. Роман. Прев. от унг. Б. Тодоров. С., Държ. воен. изд., 1961. 272 с.

МЕЩЕРХАЗИ, Лайош. Загадката на Прометей. Роман. Прев. от унг. Александра Трон. [С предг. от Вера Мутафчиева]. С., Нар. култура, 1983. 391 с.

МИКСАТ, Калман. Случаят с младия Ности и Мари Тот. [Роман]. Прев. от унг. Михаил Колчев и Борис Ников. С., Нар. култура, 1958. 458 с. 1 л. портр.

МИКСАТ, Калман. Странна сватба. Роман. Прев. от унг. Борис Ников. С., Нар. култура, 1956. 352 с. с ил. 1 портр.

МИКСАТ, Калман. Чадърът на Свети Петър. Роман. Прев. от унг. Н. Атанасова. Пловдив, Хр. Г. Данов, 1962. 268 с.

МИКСАТ, Калман. Черният град. Роман. Прев. от унг. Борис Ников. [С предг. от Георги Крумов]. С., Нар. култура, 1976. 464 с. (Библ. Избрани романи. № 6).

МОЛДОВА, Георг. Човекът, който зарови мъртвите. Избрани разкази. Прев. от унг. [С послесл. от Георги Крумов]. С., Нар. култура, 1977. 200 с.

Прев.: Г. Крумов, К. Каменова, Г. Шоршич и Б. Александров.

МОЛНАР, Габор. По ловните пътеки. Прев. от унг. Борис Ников. [С послеслов от Николай Йовчев]. С., Земиздат, 1972. 328 с.

Очерци за животинския свят на амазонската джунгла и ловните приключения на авт.

МОЛНАР, Ференц. Момчетата от улица Пал. (Роман) [за юноши]. Прев. от унг. Катя Каменова. [С послесл. от Георги Крумов]. (Худож. Иван Кирков). С., Нар. младеж, 1970. 168 с. с ил. (Библ. Любими книги и герои. № 62).

2. изд. 1977. на изд. Отечество.

МОЛНАР, Франц. Момчетата от Павловата улица. Роман. Превод от маджарски Борис Д. Паунов. С., 1947. 160 с.

МОРИЦ, Жигмонд. Бедни хора. Избрани разкази. Прев. от рус. и унг. С очерк за авт. от Петер Наги. С., Нар. култура, 1953. 184 с. с портр.

МОРИЦ, Жигмонд. Бъди добър до смърт. Роман. Прев. от унг. Петър Миатев. [Худож. Карой Райх]. С., Нар. младеж, 1958. 304 с. с ил. 1 л. портр. (За средна и горна училищна възраст).
2. изд. 1983. на изд. Отечество.

МОРИЦ, Жигмонд. Господарска веселба и Някъде в глухата провинция. Романи. Прев. от унг. Наталия Илиева. [С предг. от Чавдар Добрев]. С., Нар. култура, 1976. 408 с. (Библ. Световна класика).

МОРИЦ, Жигмонд. Небесна птица. [Сб. разкази]. Прев. от унг. (Състав. [с предг.] Нино Николов). С., Нар. култура, 1979. 266 с. (Майстори на разказа).

Прев.: Н. Атанасова, Г. Христозов, К. Каменова и Г. Шоршиб.

МОРИЦ, Жигмонд. Роднини. Роман. Прев. от унг. Лазар Цветков. [С бележки за авт. и романа]. С., Нар. култура, 1956. 274 с. с ил. 1 портр.

МОРИЦ, Жигмонд. Щастливият човек. Роман. Прев. от унг. Лазар Цветков. Худож. Карой Райх. С., Нар. култура, 1953. 326 с. 1 портр.

НА лов по света. Подbral от кн. на прочути унг. ловци и пътешественици Карой Вейбер. Прев. от унг. Борис Ников. [С предг. от Николай Йовчев]. С., Земиздат, 1971. 268 с. (Ловни приключения).

НАГИ, Каталин. Поносимият Лайош. Повест [за деца]. Прев. от унг. Юлия Крумова. Худож. Ада Митрани. С., Отечество, 1988. 48 с., с цв. ил.

НАГИ, Лайош. Дневник от мазето. [Повест]. Прев. от унг. Борис Ников. С., Нар. младеж, 1977. 67 с. (Библ. Победа).

НАГИ, Лайош. Приключение край пътя. Разкази. Прев. от унг. [С послесл. от Георги Крумов]. С., Нар. култура, 1975. 212 с. (Майстори на разказа).

Прев.: Г. Христозов, Г. Крумов, К. Каменова, Н. Атанасова, Ю. Димитрова.

НАГИ, Ласло. Обожаване на горещия вятър. [Сб. стихотворения и поеми]. Прев. от унг. [с] (подстрочник Катя Каменова). Подбра и ред. [с предг.] Нино Николов. (Худож. Атанас Нейков). С., Нар. култура, 1976. 187 с. с ил. 1 л. портр.

Прев.: А. Далчев, Ал. Муратов, Н. Вълчев.

НАЙ-ХУБАВИТЕ унгарски приказки. Състав. Любен Петков. Прев. Донка Нейчева и Индра Маркова. С предг. от Дърд Арато. Худож. Карой Рейх. С., Изд. Отечество, [1996]. 127 с.

НЕБЕСНИ огньове. Унг. поети. [Сборник]. Състав. и ред. [с предг.] Нино Николов. [Прев. от унг.]. (Худож. Стефан Маринов). С., Нар. младеж, 1978. 196 с. с ил. (Антология. Млада планета. Поезия).

Прев.: Ф. Филкова, Н. Николов, Н. Кънчев, Г. Крумов, Г. Христозов, И. Цанев, К. Станишев, Д. Боляров, Ал. Миланов, П. Цолова, М. Томова и Д. Нейчева.

НЕМЕТ, Ласло. Траур. Роман. Прев. от унг. Гизела Шоршиб. [С предг. от Георги Крумов]. С., Нар. култура, 1986. 255 с.

НЕЙМЕТ, Ласло. Естер. Роман. Прев. от унг. [и послеслов от] Георги Крумов. С., Нар. култура, 1959. 832 с. 1 л. портр.

НЯМАТА долина. [Разкази и очерци]. Подbral от кн. на прочути унг. ловци и пътешественици Карой Вейбер. Прев. от унг. Дора Панчева и Борис Ников. [С предг. от Николай Йовчев]. [С.] Земиздат, 1974. 277 с. с ил.

ПАЛОТАИ, Бориш. Тържествена вечеря. Роман. Прев. от унг. Чавдар Добрев. С., Нар. култура, 1957. 164 с.

ПАНОРАМА на унгарската литература. Състав., ред., бел., авт. на очерците, портр. характеристики [и предг.] Йонка Найденова. Прев. [от унг.]. С., Унив. изд. Св. Климент Охридски, 1995. 404 с.

Прев.: Ал. Муратов, Ал. Трон, Ат. Далчев, А. Димитров, Б. Ников, В. Петров, Г. Милев, Г. Крумов, Г. Шоршиб, Д. Тошмакова, Д. Панталеев, Д. Боляров, Е. Багряна, Ив. Хаджихристов, И. Павлова, Й. Найденова, Й. Стратиев, К. Каменова, М. Берберов, Н. Стефанова, Н. Фурнаджиев, Н. Атанасова, Н. Николов, П. Спасов, П. Миятев, Ч. Добрев, Ю. Димитрова.

Именен показалец.

ПЕТРОВАЦ, Ишван. Петък срещу събота. Роман [за юноши]. Прев. от унг. Мария Герасимова, Борис Ников. Худож. Ясен Васев. С., Нар. младеж, 1981. 140 с. с ил.

ПЕТЬОФИ, Шандор. Апостолът. Поема. Прев. Емануил П. Димитров. С., Хемус, 1946. 116 с.

ПЕТЬОФИ, Шандор. Апостолът. Поема. [С предг. от Ишван Шипош]. Прев. от унг. Георги Крумов. С., Нар. култура, 1972. 116 с.

ПЕТЬОФИ, Шандор. Бурни нощи. Избрани поеми. Прев. от унг. Ал. Л. Лебедев. С., Всесветска библ. Сълнчеви лъчи., 1945. 32 с.

ПЕТЬОФИ, Шандор. Витяз Янош. [Поема]. Прев. от унг. Невяна Стефанова. (Илюстр. от ориг.). С., Нар. младеж, 1953. 128 с. с ил.

2. изд. 1986. на изд. Отечество.

ПЕТЬОФИ, Шандор. Въжето на палача. Роман. Прев. и под ред. на Георги Станчев. 3. изд. С., Сл. Г. Бонев, 1946. 127 с. В кн. погрешно озн. 5 изд.

1. изд. 1938. 2. изд. 1940.

ПЕТЬОФИ, Шандор. Избрани стихове. Прев. Невяна Стефанова. (При сътрудн. на Георг Радо). С., Бълг.-унг. комитет, 1949. 71 с. 1 л. портр.

Съдържа и: Петър Славински. Петърофи - живот и творчество.

ПЕТЬОФИ, Шандор. Избрани стихове. (Ред. Невена Стефанова и др.). С предг. от Петър Славински. С., Унг. култ. инст., 1954. 96 с. с портр.

ПЕТЬОФИ, Шандор. [Избрани стихотворения]. Състав. Ишван Шипош и Чавдар Добрев. [С предг. от Петър Славински]. С., Наука и изкуство, 1972. 341 с. с 1 портр. (Унг. култ. център - София).

Съдържа и лит.-крит. статии за Ш. Петърофи от бълг. и унг. авт. Прев. Н. Николов, Н. Стефанова, Ал. Миланов, Г. Крумов, Ат. Далчев, П. Славейков, Д. Гундов, Д. Боляров, Д. Стефанов, Б. Струма, Е. Багряна, Кр. Станишев и Н. Соколов.

ПЕТЬОФИ, Шандор. Избрани творби. Стихотворения и поеми, писма и публицистика. Прев. от унг. Атанас Далчев. Състав. Йонка Найденова и др. Предг. Чавдар Добрев. С., Нар. култура, 1985. 703 с. (Библ. световна класика).

Други състав.: Ч. Добрев, Ю. Димитрова; Други прев.: Ал. Миланов, В. Петров, Г. Милев, Г. Крумов, Г. Мицков, Д. Боляров, Е. Багряна, Ив. Павлова, Кр. Станишев, М. Берберов, Н. Бояджиев,

Н. Николов, Н. Стефанова, П. Славейков, П. Алипиев, Т. Харманджиев, Ч. Добрев, Н. Атанасова, Ю. Димитрова.

В кн. означено 2. и 1. изд.

ПЕТЬОФИ, Шандор. Лирика. Състав. и ред. [с предг.] Чавдар Добрев. [Послесл. Ишван Шипош]. С., Нар. култура, 1970. 584 с. с 1 л. портр.

Прев.: Д. Боляров, Н. Николов, Г. Милев, Н. Стефанова, Кр. Станишев, Ал. Миланов, Г. Крумов, Ат. Далчев, В. Хинкова, П. Славейков, Г. Мицков, Д. Гундов, Н. Соколов, Б. Струма, Е. Багряна, Т. Харманджиев, Ал. Муратов и П. Спасов.

ПЕТЬОФИ, Шандор. Любов и свобода. [Сб. стихотворения]. Прев. [от унг.] Петър Алипиев. Състав. Петер Юхас. Ил. Николай Алексиев. Варна, Г. Бакалов, 1988. 128 с. с ил.

ПЕТЬОФИ, Шандор. Палавникът Лаци. [Разказ в стихове за деца]. (Прев. [от унг.] Димо Боляров). Худож. Адам Вюртц. Пловдив, Хр. Г. Данов, 1972. 16 с. с ил.

ПЕТЬОФИ, Шандор. Песни за Унгария. Прев. от унг. Георги Крумов. С предг. от Ишван Шипош. С., Държ. воен. изд., 1958. 76 с. с 1 портр. (Войнишка библ.).

ПЕТЬОФИ, Шандор. Свобода и любов. Стихотворения. Прев. от унг. Георги Крумов. С предг. от Йожеф Валдапфел. С., Нар. култура, 1959. 112 с.

ПОЕЗИЯ на дружбата. [Сборник]. Ред. Никола Събев. Шумен, Къща-музей Лайош Кошут. [1970]. 64 с.

Съдържа стихотворения от унг. и бълг. поети.

ПТИЦИ в простора. Сборник унгарски разкази. Прев. от унг. ез. С предг. от Петер Юхас. С., Нар. култура, 1964. 512 с.

Съдържа и биогр. бележки за включените в сборника автори от П. Юхас, с. 497-509.

РАДНОТИ, Миклош. Без ангел закрилник. [Сб. стихове]. Подбор, прев. [от унг.], предг. Валери Петров. С., Нар. култура, 1983. 88 с. с ил., 2 л. ил., факс.

РЕЙТЬО, Йенъо. Русият циклон. Роман. Прев. от унг. [с послесл.] Катя Каменова. С., Нар. култура, 1971. 212 с. (Библ. Книги за всички. № 68).

РИДЕГ, Шандор. Огнена проба. Прев. от унг. Л. Цветков. С., Нар. култура, 1950. 286 с. 1 л. портр. (Библ. избрани романи. № 8).

РОЙД, Нат. Твърде добре рисува мъртъв. Роман. Прев. [от унг.] Живко Ангелов. [С., Емил Л. Елмазов], 1991. 348 с.

Без сведение за ориг. загл.

РОМАН, Йожеф. Митове и легенди: египетски, шумеро-акадски, хетски, финикийски, гр., инд., за Буда, тибетски, лаоски, кит., япон., иран., евр., за Иисус, исламът, старогерм. и фински. Прев. от унг. Марта Бур-Марковска. [С предг. от Хр. М. Данов]. С., Наука и изкуство, 1975. 524 с.

2. изд. 1996 на изд. Ведрина. 592 с.

САБО, Ишван. Зимен ден. Разкази. (Прев. от унг. Нино Николов). С., Профиздат, 1966, 80 с. с 1 портр. и ил. (Библ. за работника. № 31).

САБО, Магда. Кажете на Жофика. Роман. Прев. от унг. Н. Атанасова. С., Нар. култура, 1963. 280 с. 1 л. портр.

САБО, Магда. Карнавал. Роман [за юноши]. Прев. от унг. Юлия Крумова. Худож. Иваничка Панчева. С., Отечество, 1987. 192 с. с ил. (Библ. Върстници).

САБО, Магда. Старомодна история. Роман. Прев. от унг. Гизела Шоршиб. [С предг. от Станка Пенчева]. С., Нар. култура, 1982. 479 с. 1 л. портр.

САБО, Магда. Сърната. Роман. Прев. от унг. Валентин Стариолски. [С предг. от Нино Николов]. Пловдив, Хр. Г. Данов, 1981. 152 с.

САБО, Магда. Фреска. Роман. Прев. от унг. Гизела Шоршиб. [С предг. от Нино Николов]. С., Нар. култура, 1980. 184 с. (Библ. Избрани романи. № 3).

САБО, Паал. Мелницата на живота. Роман. Прев. от унг. Лазар Цветков. С., Нар. култура, 1958. 456 с. 1 л. портр.

САБО, Паал. Педя земя. Роман. (Прев. от унг. Константин Арнаудов). С., БЗНС, (1950) 624 с. 1 портр.

САБО, Паал. Чифликът в пустата. [Роман]. Прев. от унг. Борис Тодоров. С., НС ОФ, 1959. 287 с.

САВА, Ишван. Исполинът от Сиракуза. [Архимед]. Роман. Прев. от унг. Богдана и Димо Бойклиеви. [С послесл. от Д. Бойклиев]. С., Нар. култура, 1962. 294 с. с 1 к. 15 л. ил. (Библ. Световни образи).

САКОНИ, Карой. Дивно лято. Избрани разкази. Прев. от унг. Под ред., състав. Юлия Димитрова. [С предг. от Любен Бумбалов]. С., Нар. култура, 1988. 280 с.

Прев.: Г. Шоршиб, Д. Тошмакова, Е. Христова, Ив. Павлова, Кр. Собиерайска, М. Герасимова, М. Въжарова, Н. Илиева, Ю. Крумова.

САМОШ, Рудолф. Кантор разузнава. Роман. Прев. от унг. Борис Ников. (Худож. Константин Константинов). С., Нар. култура, 1975. 375 с. (Четиво за юноши).

САС, Имре. Елате довечера в девет. [Роман]. Прев. от унг. Генчо Христозов. С., Нар. култура, 1980. 187 с.

СВЕТЛИНА под покривите. [Сб.] унг. разкази. (Състав. Йожеф Тули). Прев. от унг. Борис Ников. С., Профиздат, 1980. 235 с.

СЕБЕРЕЙНИ, Лехел. Планините се отместват. Роман. Прев. от унг. Б. Стайкова и Д. Бойклиев. [С бележки за авт.]. С., Нар. култура, 1955. 392 с. 1 портр.

СОНДИ, Дърд. Заеквам. Стихове. Худож. Стефан Десподов. С., Свободно поетическо общество, 1996. 64 с.

СОНДИ, Дърд. Припада диагоналът. [Стихотворения]. Худож. Манол Манолов. [С.] Кръг 39, 1992. 32 с. с ил.

СЪВРЕМЕННИ унгарски писатели. Състав. Петер Юхас. Прев. от унг. Наталия Илиева. Прев. на стиховете Цанко Младенов. С., Наука и изкуство, 1972. 363 с.

Лит.-крит. статии за включените в антологията автори.
Прев. е направен от ръкопис.

ТАРАН, Габор. Сезонът на елените. [Сб. стихотворения]. [Състав. Нино Николов]. Прев. от унг. С., Нар. култура, 1978. 40 с. (Поет. глобус).

ТАРДОШ, Тибор. Пропуск за фабриката. Прев. от унг. Д. Бойклиев и Б. Стайкова-Бойклиева. С., Нар. култура, 1952. 270 с. с портр.

ТАТАЙ, Шандор. Пушки и гълъби. Роман. Прев. от унг. Катя Каменова. (Худож. Любомир Янев). С., Отечество, 1978. 240 с. с ил.

ТЕРШАНСКИ, Йенъо. Младостта на Марци Кукувицата. Роман. Прев. от унг. Катя Каменова. [С предг. от Георги Крумов]. С., Нар. култура, 1969. 98 с.

ТИРИ, Арпад. Потапяне на звезди. Роман. Прев. от унг. Дора Панчева, Людмил Панчев. С., Воен. изд., 1985. 147 с. (Щит).

ТУРИ, Жужа. Момичето от Франция. Роман. Прев. от унг. Димитър Милев и Никола Милев. С., Нар. младеж, 1960. 283 с. 1 л. портр. (За средна учит. възраст).

УНГАРСКА панорама. Новели. [Сборник]. Състав. Петер Юхас. [Прев. от унг.] Худож. Ендре Сас, Варна, Държ. изд., 1969. 390 с. с рис.

Прев. са направени от К. Каменова, Б. Александров, Г. Шоршич, Н. Попов, Н. Атанасова, Н. Николов и Ив. Златарев. Съдържа и кратки биогр. данни за поместените в сборника авт.

УНГАРСКА поезия - XX век. [Сборник]. Прев. от унг. [С предг. от Нино Николов]. С., Нар. култура, 1986. 479 с. (Сер. Европ. поезия).

Съдържа и кратки биогр. бел. за включените в сб. авт.

Прев.: Ат. Далчев, Ал. Миланов, Б. Иванов, Бл. Димитрова, В. Петров, Г. Крумов, Гр. Ленков, Г. Христозов, Д. Арабаджиев, Д. Боляров, Д. Сонди, Д. Тошмакова, Ив. Павлова, К. Кадийски, Ив. Цанев, М. Берберов, Н. Стефанова, Н. Николов, Н. Вълчев, П. Стефанов и П. Цонев.

УНГАРСКИ народни приказки. Прев. от рус. Константин Константинов. [С.] Нар. младеж, [1953]. 244 с. с ил.

УНГАРСКИ народни приказки. Прев. от унг. Андрей Димитров. Илюстр. Пирошка Санто. С., Унг. култ. инст., 1955. 88 с.

УНГАРСКИ поети. Антология. Състав. и ред. Нино Николов. [С предг. от Иван Попиванов]. С., Нар. култура, 1978. 448 с.

Съдържа и кратки биогр. данни за поместените в антологията авт.

Прев.: Н. Николов, Ив. Хаджихристов, Г. Крумов, П. Спасов, П. Цолова, Н. Стефанова, Т. Харманджиев, Ал. Муратов, Г. Милев, Ат. Далчев, Ив. Вазов, П. Славейков, Ел. Багряна, Кр. Станишев, Д. Боляров, В. Хинкова, В. Петров, А. Тодоров, Ал. Миланов, Н. Фурнаджиев, Р. Ралин, Г. Мицков, Г. Христозов, В. Ханчев, В. Раковски, П. Алипиев, П. Матев, Н. Вълчев, Гр. Ленков и М. Берберов.

УНГАРСКИ поети. [Сб. стихотворения]. Състав. Ищван Шипош и Никола Събев. (Ред. Н. Събев). Шумен, Къща-музей Лайош Кошут, 1969. 40 с.

Съдържа и кратки биогр. бележки за поместените в сб. поети. Прев.: Н. Стефанова, П. Цонев, Г. Крумов, Н. Николов и Н. Соколов.

УНГАРСКИ разкази. Сборник. Прев. от унг. Андрей Димитров. С., Унг. култ. инст., 1954. 200 с.

УНГАРСКИ разкази и повести. (Сборник. Състав. и бележки Петер Юхас). Прев. от унг. С., Нар. култура, 1970. 508 с.

Съдържа и кратки биогр. бележки за поместените в сборника авт.

Прев.: Н. Атанасова, Б. Александров, Н. Илиева, Г. Шоршич, Г. Христозов.

УНГАРСКИ фантастични разкази. Сборник. Състав. Петер Куцка, Георги Крумов. Прев. от унг. Худож. Петър Терзиев. [С предг. от Петер Куцка]. С., Отечество, 1983. 288 с. с ил. (Фантастика).

Прев.: Хр. Боевски, Д. Солакова, И. Сокерова и Ж. Ангелова.

ФЕКЕТЕ, Дюла. Смъртта на лекаря. Роман. Прев. от унг. Нино Николов. С., Нар. култура, 1967. 138 с.

ФЕКЕТЕ, Ишван. Крепост от тръни. Роман. Прев. от унг. Борис Ников. Худож. Ралица Станоева. С., Отечество, 1981. 327 с. (Библ. Четиво за юноши. 20).

ФЕКЕТЕ, Шандор. Лайош Кошут. Худож.-докум. повест. Прев. от унг. Дора Панчева, Людмил Панчев. С., Нар. младеж, 1981. 219 с., 8 л. портр., факс.

ФОДОР, Андраш. Другата безкрайност. [Сб. стихотворения]. Прев. от унг. Подбор Нино Николов. С., Нар. култура, 1981. 96 с. (Поет. глобус).

Прев.: Н. Николов, Ал. Миланов, М. Георгиев.

ФОДОР, Шандор. Чипике - джуджето великан. Приказка. Прев. от унг. Иванка Павлова. Худож. М. Константинова. С., Отечество, 1990. 127 с. с цв. ил.

ХИДАШ, Антал. Унгарски народни приказки. Прев. от рус. прев. на А. Краснова и В. Важдаева, Константин Константинов. С., Нар. младеж, 1954. 224 с. с ил.

В кн. авт. означен Анатол Гидаш.

ХОРГАШ, Бейла. Докато ти спиш. Приказки. [За предучилищ-на възраст]. Прев. от унг. Юлия Крумова. Худож. Кирил Мавров. С., Отечество, 1984. 32 с. с цв. ил.

В кн. означен Киро Мавров.

ХРАБРОТО петле и турският султан. Унг. нар. приказки. Обработил Ангел Карадийчев. Рис. от Тодор Динов. С., Бълг. художник, 1957. 16 с.

ХУНЯДИ, Йожеф. Пепито. Роман. Прев. от унг. Катя Калинова. Худож. Иван Кожухаров. С., Нар. младеж, 1964. 396 с. (За средна и горна учили. възраст).

ЦИМБАЛ. Унг. нар. песни и балади. Подбор и прев. Нино Николов. Худож. Золтан Вен. С., Лице, 1994. 64 с. с ил.

ЧЕРЕШ, Тибор. Студени дни. Роман. (Прев. от унг. Катя Каменова). С., Нар. младеж, 1970. 156 с. с ил. (Библ. меридиани. № 62).

ЧУКАШ, Ишван. Бомбе и картофен нос. Роман [за юноши]. Прев. от унг. Иванка Павлова. Худож. Кирил Прашков. С., Отечество, 1989. 191 с. с ил.

ЧУКАШ, Ишван. Със свирка и барабан. [Науч.-попул. четиво за деца]. Прев. от унг. Красимира Николова. [Худож. Юли Минчев]. С., Отечество, 1980. 22 с. с ил.

ЧУРКА, Ишван. Изпити и дисциплинарни разследвания. Малка комедия. [В 3 ч.] Прев. от унг. Илияна Любенова Михайлова. С., К-т за култура, 1988. 64 с.

ШАНТА, Ференц. Господ в каруцата. [Сб.] разкази. Състав. Георги Крумов. Прев. от унг. Г. Христозов и др. [С послесл. от Г. Христозов]. Пловдив, Хр. Г. Данов, 1981. 176 с.

Други прев.: Г. Шоршич, Н. Илиева.

ШАНТА, Ференц. Двадесет часа. Хроника. Прев. от унг. Нино Николов и Катя Каменова. [С послесл. от Нино Николов]. С., Нар. култура, 1966. 154 с.

ШАНТА, Ференц. Петият печат. Роман. Прев. от унг. Генчо Христозов. [С предг. от Чавдар Добрев]. С., Нар. култура, 1985. 215 с. 1 л. портр. (Библ. Избрани романи. № 2).

ШАРКАДИ, Имре. Страхливката. Повести. Прев. от унг. Николина Атанасова. [С предг. от Георги Крумов]. С., Нар. култура, 1978. 236 с.

ШОМОГИ ТОТ, Шандор. Детско огледало. [Повест]. Прев. от унг. Николина Атанасова. (2. изд.). С., Нар. култура, 1979. 185 с.

1. изд. 1970. в сб. Унгарски разкази и повести със състав. Петер Юхас.

ШОШ, Георг. Войникът с луничките. Хуморист. роман. Прев. от унг. Николина Атанасова. С., Държ. воен. изд., 1960. 320 с.

ШЮТЬО, Андраш. Лек сън ми обеща мама. [Роман]. Прев. от унг. Катя Каменова. С., Нар. култура, 1979. 304 с.

ЮХАС, Гюла и Михай БАБИЧ. Като странен вестител... [Стихотворения]. Под ред. на Ишван Шипош. Състав. Лайош Хаднад. Прев. от унг. Ал. Миланов и др. С., Унг. култ. инст., 1983. 76 с. с ил.

ЮХАС, Ференц. Цветето на тишината. [Сб. стихотворения].
Прев. от унг. Подбор Нино Николов. С., Нар. култура, 1991. 103 с.
(Поет. глобус).

Прев.: Ал. Миланов, И. Павлова, Н. Николов, Д. Сонди, Б. Иванов, Ю. Димитрова.

ЯНИКОВСКИ, Ева. Ако бях голям. [Детска поема]. Прев. Гизела Шоршич. С., Нар. младеж, 1977. 20 с.

ЕНЦИКЛОПЕДИЯТА - ЦЕЛИЯТ СВЯТ В ЕДНА КНИГА

(44 години по пътя на Лука Касъров
и братя Данчови)

Снежана Николова, Ива Георгиева, Веселина Глушкова

През 1955 г. е създадено специализирано звено към БАН за подготовка на енциклопедии и енциклопедично-справочна литература, наречено „Българска енциклопедия“. Вече 44 години неголемият колектив на „Българска енциклопедия“, като се учи от опита на своите предшественици и от опита на чуждите енциклопедични издателства, създава националните енциклопедии на България.

Наченки на енциклопедични интереси могат да се видят още в Симеоновите сборници (1073 г. и 1076 г.), в които книжовниците от кръга на цар Симеон засягат въпроси по богословие, етика, логика, граматика, поетика, философия, история, ботаника, астрономия, предлагат на читателите като норма на поведение принципите на християнската нравственост. Двата сборника играят ролята на своеобразна енциклопедия и са свидетелство за големия разцвет на българската култура през IX-X в. Енциклопедичен по съдържание е и първият български буквар - „Рибен буквар“, съставен от д-р П. Берон и издаден през 1824 г. Още преди Освобождението на България от османско иго през 1878 г. и особено след него са издавани календари, в които има енциклопедични справки, а също и алманаси, годишници, тематични справочници за различни области на обществения и културния живот.

Първата обща българска енциклопедия „Енциклопедически речник“ (Ч. 1-3, 1899-1907) /1/ е дело на 30-годишния труд на Лука Касъров, който си поставя благородната и трудна задача да даде на българския читател цялостен енциклопедичен справочник, „...който се поднася на училищата и на интелигентната публика с надежда да стане настолна книга на всяка частна библиотека, на всякой дом“ (Предговор, с. IV). „Енциклопедически речник“ съдържа около 23 000 статии, в които се дават исторически, биографични, географски, научни, литературни, митологически, библейски и други сведения, обясняват се чужди думи, които тогава се употребяват в българския книжовен език, поясняват се и български книжовни думи, които трудно се разбират.

Популярната и днес „Българска енциклопедия А - Я“ /2/ е съставена от Никола и Иван Данчови в сътрудничество с много специалисти, като е използван огромен брой справочни издания от български и чужди автори. Енциклопедията съдържа около 35 000 статии. Обяснени са събития, явления, понятия от различни области на знанието, латински и др. изрази, литературни и др. произведения. Разработени са биографични статии за много българи и чужденци, статии за селища и др. обекти. Изданието е богато онагледено с рисувани портрети, картини, изгледи и др. рисунки.

Енциклопедичен материал се съдържа и в някои преводни речници. Издават се и специализирани енциклопедични справочници - по икономически въпроси, философия, литература, медицина и др. Енциклопедичните справочници, издавани в България, както всяко енциклопедично издание, отразяват равнището на развитие на науките, на обществено-политическия и културния живот на своето време. Затова, въпреки че съдържат ценна информация, те не могат да задоволяват нуждите на съвременния читател, който търси нови, актуални енциклопедии.

След създаването през 1955 г. на „Българска енциклопедия“ при БАН като специализирано звено за изработка на енциклопедии започва подготовката на „Кратка българска енциклопедия“ (Т.1-5, 1963-1969) /3/ с главен редактор акад. Вл. Георгиев. При

съставянето на енциклопедията участват като автори, редактори и консултанти около 1500 учени и специалисти. „Кратка българска енциклопедия“ е обща, съдържа около 27 000 статии от всички области на знанието, онагледена е с много снимки, рисунки, чертежи, карти и черно-бели и многоцветни илюстративни приложения. Отразява съвременните постижения на науката, техниката и културата, обществено-политическата действителност в България и в света.

Веднага след петтомната енциклопедия „Българска енциклопедия“ при БАН подготвя еднотомна обща „Енциклопедия А-Я“ (1974) /4/ с главен редактор акад. Вл. Георгиев. Тя е научно-справочно издание, предназначено за най-широк кръг читатели. В съдържата и систематизирана форма е застъпена информация за най-съществени постижения във всички области на знанието. Модерно оформена, „Енциклопедия А-Я“ съдържа над 21 000 статии, много снимки, рисунки, карти и чертежи в текста, многоцветни карти, едноцветни и многоцветни илюстративни приложения.

В чест на 1300-годишнината от създаването на българската държава „Българска енциклопедия“ при БАН подготвя национална „Енциклопедия „България“ (Т.1-7, 1978-1996) /5/ с главен редактор акад. Вл. Георгиев. Тя съдържа около 20 000 статии с над 10 000 черно-бели и цветни илюстрации и карти. В над 1000 авторски коли текст е обхванато всичко значително за България. Проследява се многовековната история на българите, представят се многообразието и красотата на българската природа, материалната и духовната култура на народа, народният бит и фолклорът, развитието на българската наука, литература и изкуство. Енциклопедията съдържа много биографични статии за революционни, политически, обществени, научни, културни, стопански и други дейци, оставили дира в българския обществен и културен живот.

През 1984 г. излиза т. 1, а през 1987 г. - т. 2 на тритомната „Селскостопанска енциклопедия“ /6/ с главни редактори акад. Хр. Даскалов и акад. К. Братанов. В нея са включени около 9000 термина, които се използват в областта на селското стопанство. Много едноцветни илюстрации, карти, чертежи и таблици допълн

ват и онагледяват текстовете на статиите. Включени са статии от всички селскостопански науки, отрасли и подотрасли, както и от науки, които са в тясна връзка със селското стопанство. Разглеждат се и въпроси от хранително-вкусовата промишленост, горското стопанство, хидротехниката и мелиорациите. Представени са почти всички растителни и животински видове, обекти на селското стопанство и по-известните горски дървета и храсти. Описани са вредителите по селскостопанските и горските култури и методите и средствата за борба с тях.

През 1985 г. „Българска енциклопедия“ при БАН подготвя и издава на английски език алманах за България „Information Bulgaria“ (London, Pergamon Press., 1985) /7/.

През 1990 г. излиза т. 1 (т. 2 е под печат) на „Физико-математическа и техническа енциклопедия“ /8/ с главни редактори акад. Б. Петканчин и чл.-кор. П. Марков. Тя е първата българска научно-техническа енциклопедия, тритомно научно-справочко издание, предназначено за най-широк кръг читатели. В кратка енциклопедична форма са представени основните съвременни знания и постижения в математиката, физиката, астрономията, геодезията, геофизиката, химията, геологията и техническите науки. Особено внимание е обърнато на научно-техническата терминология. „Физико-математическа и техническа енциклопедия“ съдържа около 19 000 статии и 5000 илюстрации и таблици.

След 1989 г., в новите икономически условия, „Българска енциклопедия“ трябваше да намери начин да продължи своята дейност. Затруднено бе издаването на последния 7-ми том на енциклопедия „България“, който все пак през 1996 г. бе издаден с помощта на фонд „13 века България“. Със съдействието на „Отворено общество“ бяха издадени и две тематични енциклопедии – „Нobelови лауреати“, 1994 и „Календарни празници и обичаи на българите“, 1996 (2.изд.1998).

Еднотомната енциклопедия „Нobelови лауреати“ /9/ съдържа 620 статии за изтъкнати учени, писатели, общественици и организации, удостоени с Nobelовата награда – най-престижната награда в света. Статиите за nobelовите лауреати съдържат биографич-

ни данни и информация за творческия им път. Те запознават читателя с конкретните постижения, за които е получено високото признание.

Енциклопедия „Календарни празници и обичаи на българите“ /10/ съдържа в синтезиран вид цялото богатство на българската календарно-празнична обредност. Празниците и обичаите са групирани в три азбучно подредени цикъла – зимен, пролетен и лято-есенен. Отделено е място за празниците в православния християнски календар, което ориентира в сложната връзка между езичество и християнство. Съдържанието е поднесено в нова, раздвижена форма. В приложение „Традиционна празнична трапеза“ са дадени рецепти за приготвяне на основни празнични и обредни блюда.

Истински прелом в работата на „Българска енциклопедия“ настъпи с издаването на „Българска енциклопедия А-Я“ /11/ съвместно с Книгоиздателска къща „Труд“. Реализиран бе трудът на многооброен авторски колектив от БАН, Софийския университет и др. висши училища, с главен редактор акад. Евгени Головински. Читателите и българската културна общественост отдавна очакваха еднотомната обща енциклопедия. Излизането ѝ се превърна в събитие в културния живот. Огромният читателски интерес предизвика неколкократно увеличаване на тиража. С излизането си „Българска енциклопедия А-Я“ отново потвърди думите на създателя на първата българска енциклопедия Лука Касъров, казани през 1899 г. в предговора към първата част на „Енциклопедически речник“ и запазили своята актуалност до днес: „... Тия понятия са толкова многобройни и разнообразни, че и най-честитата памет не може всякога да си припомнит точно и бързо всяко едно. Всекой читател, малко или много образован, има нужда навремени да се справя за някое събитие, личност, дата, термин с една или друга книга. Не всякой има ли под ръка всички потребни за тая цел книги, па и всякога има ли време за едно кратко сведение да рови разни ръководства, днес едно, утре друго, или да ходи в градската библиотека да се справя с една енциклопедия, ако там има такава и ако той владее езика, на който е написана, защото

ние нямаме наши си енциклопедии.... Па и може ли да се чака една енциклопедия, издадена за другоземни читатели, да дава за български работи сведения, каквите български читатели биха желали? Очевидно е, прочее, че ние имаме нужда от една наша си справна книга, една пълна енциклопедия, която да ни осветлява с обилна светлина по всички предмети. ... Добре е да се помни, че речникът е книга за всички и, че каквото се вижда лесно на един, мъчно е за други. Оттука се явява потреба да се обясняват понякога неща, които на някого би се сторило, че нямат нужда от обяснение....“

„Българска енциклопедия А-Я“ съдържа около 25 000 статии, 2500 илюстрации, 300 таблици, карти и цветни приложения. Модерно оформена, с нов, европейски вид, тя предлага актуална информация от всички области на познанието. Успешната съвместна работа на „Българска енциклопедия“ и ИК „Труд“ доказва, че трудната и продължителна работа по подготовката на една енциклопедия може да бъде и изключително плодотворна, когато за огромния научен труд се намери коректен издател, който не само да направи една качествена книга, но да осигури непрекъсната реклама и добро книгоразпространение.

Днес „Българска енциклопедия“ започна подготовката на тритомна обща енциклопедия с главен редактор акад. Евгени Головински. В главната ѝ редакция, утвърдена от УС на БАН, са включени учени от БАН и други научни институции, с което ръководството на БАН показва, че се ангажира изключително отговорно с подготовката на енциклопедията.

„Българска енциклопедия“ отново заема своето място на единствен център в страната за съставяне на общи и специализирани енциклопедии и енциклопедични справочници. „Българска енциклопедия“ оказва методическа и редакционна помощ при подготовката на енциклопедии от други издателства и институции; изработва, редактира и рецензира статии за България, предназначени за чужди енциклопедии.

Създадените в „Българска енциклопедия“ енциклопедии и справочници са на академично ниво - автори, сътрудници и кон-

султанти са академици, професори, учени от БАН и от научните и университетските центрове в страната. Така ръкописът на една национална енциклопедия събира усилията на този научен потенциал, съхранява го в една културна и научна традиция. Профессионално подгответи от енциклопедичните редактори на „Българска енциклопедия“, тези енциклопедии представят българската научна и културна мисъл на научно-популярно ниво, достъпно за най-широк кръг читатели. Съдържат множество факти и данни и са безценен справочник във всички области на науката и културата.

ЕНЦИКЛОПЕДИИ

1. Касъров, Лука Ив. Енциклопедически речник. В 3 ч. Ч.1-3. Пловдив, Д.В.Манчов, 1899-1907.
2. Данчов, Никола Г. и Иван Г. Данчов. Българска енциклопедия А-М. С., Ст.Атанасов, 1936. 1720 с.
3. Кратка българска енциклопедия. Гл.ред. Вл.Георгиев. В 5 т. Т.1-5. С., БАН, 1963-1969.
4. Енциклопедия А-Я. Гл.ред. Вл.Георгиев. С., БАН, 1974. 976 с.
5. Енциклопедия „България“. Гл.ред. Вл.Георгиев. В 7 т. Т.1-7. С., БАН, 1978-1996.
6. Селскостопанска енциклопедия. Гл.ред. Хр.Даскалов и К.Братанов. В 3 т. Т.1-2. С., БАН, 1984-1987.
7. Information Bulgaria. A short encycl. of the people's republic of Bulgaria. Ed. by Bulg. Acad. of sci. Oxford etc, Pergamon Press, 1985. 860 р.
8. Физико-математическа енциклопедия. Гл.ред. Б.Петканчин. В 3 т. Т.1. С., БАН, 1990. 1076 с.
9. Нобелови лауреати. Еднотомна енциклопедия. С., БАН, 1994. 606 с.
10. Календарни празници и обичаи на българите. Енциклопедия. С., БАН, 1998. 95 с.
11. Българска енциклопедия А-Я. Гл.ред. Е.Головински. С., К.К.Труд, 1999. 1235 с.

ЕНЦИКЛОПЕДИЯТА - ЦЕЛИЯТ СВЯТ В ЕДНА КНИГА

(44 години по пътя на Лука Касъров и братя Данчови)

Снежана Николова, Ива Георгиева, Веселина Глушкиова

(Резюме)

Енциклопедичните интереси на българите са документирани още от книжовниците от кръга около цар Симеон I през 9-10 в. Първата обща българска енциклопедия е дело на 30-годишния труд на Лука Касъров. Делото му е продължено от братя Данчови. Вече 44 години „Българска енциклопедия“ създава националните енциклопедии на България.

THE ENCYCLOPAEDIA – WHOLE WORLD IN SINGLE BOOK

44 years following the steps of Louka Kasurov
and brothers Danchovi

Snejana Nikolova, Iva Georgieva, Veselina Glushkova

(Summary)

Bulgarian Encyclopaedic interests date back as far as the 9 — 10 centuries by the bookmen around Tzar Simeon I, tsar of the Bulgarians. The first Bulgarian encyclopaedia is the result of the 30-year-research-work of Louka Kasurov. His work was continued by the Dahchovi brothers. For 44 years now „Bulgarian Encyclopaedia“ have been researching and compiling the national encyclopaedias of Bulgaria.

НАУЧНИЯТ АРХИВ НА БЪЛГАРСКАТА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ

Дарина Илиева

През 1869 год. в Браила се поставят основите на Българското книжовно дружество (БКД). Назрялата вече потребност да се организира събирането и опазването на българските старини намира място в задачите, поставени пред него. В приетия Устав на 1 октомври 1869 год. се казва, че Дружеството смята за необходимо „постепенно да си прави сбирки от разни стари български и чужди книги, ръкописи, пари и др. подобни знаменитости, които да съставляват старинний кабинет“ (1).

Така се слага началото на архивната сбирка на БКД. Това начинание е твърде скромно, но много български и чуждестранни учени влагат своите усилия в него. Голямо значение му придават и чешкият историк проф. К. Иречек, както и други слависти. От различни краища в Браила започват да пристигат новооткрити паметници. През 1871 год. Н. Попов (секретар на Славянския комитет) изпраща от Москва сандък с библиотеката и книгата на закрито през 1865 год. Московско българско дружество, а Стоян Робовски и Николай Павлович изпращат писма от Неофит Бозвели.

Книжовното дружество прави опит да активизира събирането на материали, като изпраща отделни лица из страната или пише писма до притежатели на отделни ръкописи. То използва страниците на „Периодическо списание“, като още в първата книжка отправя апел към съотечествениците за събиране на исторически, фолклорен и друг материал, необходим за обработването на

българския език, народната словесност и изобщо на българската история (2).

Събраният в течение на седем години съществуване на Дружеството в Браила архивен фонд наброява няколкостотин документа: дневници, изложения, писма, пълномощни, покани, известия и др. Между тях има документи на Петър Берон, Михаил Попович, Йордан Джинот, Сава Филаретов, ръкописи на Васил Друмев и др.

В Браила БКД има трима деловодители: В.Д.Стоянов, В.Друмев и Т.Пеев. Всички изходящи и входящи писма са подписани от тях. Тодор Пеев прави и препис от всички протоколи на управителните тела (общи годишни събрания, заседания на настоятелството) и дори от кореспонденцията на Дружеството. Благодарение на това Научният архив (НА) на БАН сега разполага и с копия от документите за дейността на БКД в Браила (1869 - 1876 г.)

На 28 ноември 1878 г. главното събрание на БКД взема решение за преместване на Дружеството в София. Настоятелството на БКД изпраща чрез Тодор Икономов в България архивите, сбирките и библиотеката, които се побират в два сандъка и остават на съхранение в Народната библиотека в София до 1882 год., когато се предават на новоизбрания Привременен комитет. В следващите две години комитетът подрежда архива на Дружеството, като отделя голямо внимание и на събирането на нови ръкописи(3).

В новоприетия Устав на Дружеството от 1884 год. по препоръка на К. Иречек изрично се предвижда създаването на „една архива, която да съдържа преимуществено документи из старата и новата българска история, политическа и духовна“ (4). Въпреки това Дружеството не разгръща специална дейност по издирване и събиране на документи. Такива постъпват, когато различни лица по своя инициатива изпращат книги и документи или в резултат на дарения и завещания. Н. Ванков например дава три вързопчета писма из архива на митрополит Натанал Охридски. Чест прави на Управителния съвет, че не само прибира документите, но и полага грижи за тяхното съхраняване и така въщност ги спасява.

По случайни пътища продължават да постъпват документи и след провъзгласяването на Дружеството за Българска академия на науките през 1911 год., макар че в новия устав се предвижда да се уреди сбирка от ръкописи, старопечатни книги, художествени стариини, от живописни и скулптурни образи на заслужили българи и архивни документи (чл.33). Едва след войните УС на БАН започва да проявява по-серииозни грижи за събиране на архивни фондове и отделни документи.

С годините сбирката постепенно нараства. През 1918 год. Академията прави постъпки за откупуване библиотеката на Иречек или поне на онези негови трудове, които засягат България. Закупени са три сандъка архивни материали, които идват в страната през 1921 г. Подобен е случаят с фонда на Феликс Каниц, на Васил Златарски и др. Много български учени и културни дейци изпращат и предлагат своите архивни материали на Академията, като смятат, че там ще се съхраняват най-добре.

Във връзка с издирването и събирането на архивни документи и материали от страна на БАН се поставят определени и отговорни задачи. В Закона за БАНИ от 1940 г. се посочва, че Академията трябва „...да събере и обнародва изворите за историята на българския народ.“ В резултат на тези по-целенасочени усилия до 1944 г. са събрани старобългарски ръкописи, фондове и отделни документи на Неофит Бозвели, Александър Екзарх, Райно Попович и др.

Сбирката от архивни документи се съхранява в Библиотеката на Академията, но без никаква обработка, инвентиране и описание. Във връзка с опасността от бомбандировки се започва изнасяне на най-ценните документи, но комисията се затруднява много имено поради липсата на описи и подреденост. Все пак материалите се разделят на три групи по ценност и се съставя един общ пореден списък. Това е първият опис на архива на Академията, направен от Стоян Романски, съдържащ общо 860 номера. През зимата на 1943 - 1944 г. най-ценните документи са предадени на съхранение в банката, а друга част е изнесена извън София. Направени са и някои фотокопия на важни документи.

Известно време след войната съхраните от БАН ръкописи и архиви, върнати от евакуация, се съхраняват в таванско помещение, опаковани в пакети и сандъци. На 16 януари 1947 г. академик Андрей Протич изнася доклад пред Историко-филологичния клон за архивите и историята на българската литература и изкуство, а две седмици по-късно УС на БАН назначава уредник на Архивния отдел при Библиотеката на БАН. Конкурсът е спечелен от д-р Петър Миятев (5).

След приемането на закона за БАН и нейната реорганизация (6) малката сбирка от архивни документи и ръкописи е превърната в самостоятелен отдел. На 16 юли 1948 г. УС на БАН приема Правилника на Архивния отдел, според който той събира и съхранява архивни материали за българската история от научни, културни и обществени учреждения, учени, писатели, общественици и политически дейци и т.н. В щата се предвиждат уредник - архивист и асистенти със специално образование - архивистика, история, славянска или класическа филология (7).

На 11 април 1949 г. пак с решение на УС на БАН отделът се преименува в Архивен институт, а задачите му се увеличават: да издирва, събира, обработва, обнародва архивни материали, които са извори за историята на българския народ и на науката, да изследва въпросите на архивистиката у нас, да следи и проучва архивното дело в други страни и т.н. (8). Директор на Института става академик Иван Снегаров, който поставя задачата да се прибират и изследват архивните материали на всички личности, управляващи България до 1944 г., а също и на онези организации, които са играли важна роля в живота на страната. На това пречи само недостатъчният кредит за откупуване, отпуснат от Академията.

Архивният институт започва да привежда в известност документалното богатство. Постъпващите материали са подложени на временна обработка и систематизация и се снабдяват с описи, за да станат достъпни за използване. От 1950 г. започва цялостна обработка на отделните фондове. Постъплението на нови материали става чрез откупуване и дарение. Например фондовете на

проф. Ив.Д.Шишманов, Ю. Трифонов, Т. Самодумов и др. са заведени в архива като дар. Някои членове на Академията сами предават приживе своите ръкописи и книжа - между тях са проф. Гаврил Кацаров, Никола Кърджиев, акад. Тодор Павлов и др.

БАН е един от инициаторите за изграждане на централизирано архивно дело в НРБ. В периода 1947 - 1949 г. се изнасят редица доклади и се изпращат писма до Министерския съвет с предложения за това. През януари 1950 г. УС на БАН внася конкретно предложение в МС за създаването на държавна комисия, която да изработи проект за организиране на архивното дело и за създаване на Централен държавен архив като национално хранилище за документалното наследство на страната (9). Такава комисия се създава в 1951 г., а след това се стига до Указ № 515 за Държавния архивен фонд на НРБ от 10 октомври 1951 г. и Постановление № 344 на МС от 1 април 1952 г. за организирането на ДАФ.

Всичко това изменя задачите на Архивния институт, който от исторически архив с общ характер се превръща в строго профилиран академичен архив. Обсегът му е да събира, съхранява и обработва материалите на БАН и на българските учени - нейни членове. Според данни на акад. Ив. Снегаров в края на 1959 г. са събрани 80 фонда. Научно-техническата им обработка е въз основа на научно обосновани класификационни схеми и правила за систематизация на документите. Слага се началото на предметно-тематичен и именен каталог, подобрена е и отчетната регистрация на документите.

За правилната организация на документалните материали в БАН Архивният институт изработва типова номенклатура на делата, утвърждава такава и за поделенията на Академията и експертната на ценността на документите. Издава се „Инструкция за организиране на делопроизводството на БАН“ - 1960 г. и специален списък на видовете документи, създадени в Академията със сроковете за тяхното съхранение и др.

От началото на 1960 г. Архивният институт се превръща в самостоятелен отдел, наречен Архив при БАН. В 1965 г. той заедно

с Центъра за научна информация се обединява с Централната библиотека като Научен архив.

През 1970 г. НА на БАН се отделя от ЦБ като самостоятелно отделение към Президиума на БАН.

В този период е засилена научната продукция на Архива. От 1957 г. до 1968 г. излизат книжките на „Известия на Архивния институт“ (по-късно Известия на Научен архив), в които има теоретични разработки по архивистика, по въпроса за централизиране на архивното дело, организацията на документалния материал, комплектуването и експертизата и др. Затвърждават се международните връзки на Архива. На конференциите на академичните архиви от социалистическите страни НА на БАН участва със свои доклади по историята на Архива, някои проблеми на археографията и др.

През 1962 г. към него се създава лаборатория за реставрация и консервация. Едни от първите реставрирани в нея ръкописи са „Пролог“ и „Велешки сборник“ от 14 век, „Беседи на Йоан Златоуст“ и др.

След публикуването на Закона за ДАФ от 1974 г. и Постановлението на МС № 32 от 27.04.1977 г. НА на БАН получава статут на организация на управлението на ДАФ в рамките на Академията. Създават се четири негови филиала: към Етнографския институт с музей, Института по изкуствознание, Института по археология и Националния институт по хидрология и метеорология. Организацията на комплектуването на научната документация на Академията обезпечава нейната обработка, съхранение и използване. По характер съхраняваните тук архивни документи могат да се разделят на три основни групи: документи на Академията и нейните научни поделения, документи на членове на Академията (техните лични фондове), отделни исторически документи, спомени, славянски ръкописи, фотографии и т.н.

През 70-те години документалното богатство на НА се обогатява с нови постъпления, а след обработката им в научен оборот влизат фондовете на М.Балабанов, Ал.Теодоров-Балан, К.Величков, П.Дървингов, Ат.Илиев, Сп. Казанджиев, Б.Пенев, М.Попрудинко, митрополит Симеон Варненски и Преславски, Ст. Стамболов, Ив. Шишманов и мн. др. Ако в 1947 г. в НА има 26 фонда, сега те са много повече. Увеличаването на документалното богатство е видно от следната таблица:

1947 г.	1959 г.	1977 г.	1996 г.
26 фонда	80 фонда	262 фонда	405 фонда

От последните 405 фонда 303 са лични фондове и 102 - учреденски. Личните архиви са предимно на членове на БКД и БАН и на български учени извън Академията. Учрежденските фондове са на действащи в момента научни поделения на БАН, както и на закрити такива.

Към 1996 г. са регистрирани и 21 сбирки от архивни документи, нотни материали, печати, мемоари, стари вестници и др. От тях по-големи по обем са 2 сбирки - Музикална и Тракийска. Музикалната сбирка се състои от 30 архивни фонда на музикални дейци, композитори, диригенти, певци и музиканти. Тракийската е създадена от бившия Тракийски институт и се състои от 44 архивни фонда на изтъкнати тракийски и македонски дейци и организации.

НА на БАН развива и публикационна дейност, като издава материали за историята на Академията, за живота и дейността на видни български и чужди учени. През 60-те и 70-те години най-големите публикации на документи са направени от Ив.Снегаров, П.Миятов, Г.Димов, Д. Велева и др. Техните сборници и досега се ползват активно от изследователите. Безспорно най-важен обаче остава издаденият в 1981 г. „Пътеводител на фондовете на Научния архив на БАН“.

В последните години се увеличи използването на архивни документи от фондовете на НА, особено след откриването на самостоятелна читалня през 1994 г. Доказателство за това е сравнителната таблица за период от 50 години (10) :

години	посетители	посещения	поръчки
1949 г.	10	20	25
1998 г.	158	1134	над 10 000

Архивното богатство, съхранявано във фондовете на НА, се използва не само за научни изследвания, публикации или подготовкa на документални сборници. В последните години се утвърждава тенденцията да се подготвят тематични изложби по конкретни поводи, в които да се представят преди всичко оригинални. И ако в началото Научният архив гостуваше със свои документи в различни музейни експозиции, сега все по-често подготвя и открива свои изложби. Най-ярък пример за това е изложбата, посветена на 130 годишнината на БАН.

Популяризирането на документалното богатство в последните години се засили и с изнасянето на редовни беседи пред студенти и млади научни работници, организирани от служителите в Архива. Не може да не се споменат и техните изяви в периодичния печат, както и съобщенията и докладите им на различни теоретични и тематични конференции.

Увеличава се и тенденцията оригинални от фондовете на НА да се използват в създаването на документални филми - за Стефан Стамболов, Фердинанд, 130 години БАН и др.

Естествено пред НА остават нерешени множество задачи. Започната е само подготовката за нов, актуален пътеводител по фондовете. Предстои работа и по компютъризиране на справочния апарат за улеснение на ползването. Необходимо е и разширение на съществуващите архивохранилища, тъй като документалното богатство на НА се обогатява непрекъснато. Както и досега НА ще разчита на готовността на членовете на Академията и на други български учени да предават своите ръкописи и документи. Това е необходимо, за да бъдат те не само съхранени, но и обработени, и да влязат в научен оборот. Така ще продължава да се изпълнява една от основните задачи на НА на БАН - да съхранява паметта на България.

ЛИТЕРАТУРА

1. Устав на БКД. Браила, 1869, 5 - 6.
2. Периодическо списание, 1870, № 1, 1-7.
3. НА на БАН, ф. 1к, оп.2, а.е. 1, л. 3-4.
4. Устав на БКД. София, 1884 г., с.25.
5. НА на БАН, ф.1, оп. 1, а.е. 399, л. 35, 39.
6. Държавен вестник, № 41, 19 февр. 1947 г.
7. НА на БАН, ф.1, оп. 1, а.е. 1, л. 80, 82.
8. НА на БАН, ф.1, оп.1, а.е. 400, л. 113.
9. НА на БАН, ф. 14, оп.1, а.е. 19, л. 27 – 30.
10. Известия на Архивния институт при БАН, 1957, № 1.

НАУЧНИЯТ АРХИВ НА БЪЛГАРСКАТА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ

Дарина Илиева

(Резюме)

Със създаването на БКД в Браила през 1869 г., се полагат основите и на неговата библиотека и архив. Всеки следващ новоприет устав и закон за БАН акцентира и отделя внимание за издирване и събиране на нови масиви архивни документи, с които през годините сбирката нараства значително. В средата на XX век с изграждането на Архивен институт към Академията започва и организирано привеждане в известност на документалното й богатство. Научният архив на БАН продължава тази традиция и до днес - да съхранява паметта на България.

**THE SCIENTIFIC ARCHIVES OF THE BULGARIAN
ACADEMY OF SCIENCES**

Darina Ilieva

(Summary)

The foundation of the Bulgarian Learned Society in Braila in 1869 was a basis for the creation of its library and archives. The different statutes and laws of the Bulgarian Academy of Sciences put a stress on the search and gathering of new masses of archive documents, which enrich the collection considerably in the course of years. The created in the middle of the 20th century Archives Institute of the Academy develops the organized popularization of its rich document collection. The Scientific Archives of BAS continues in the present days the tradition to preserve the memory of Bulgaria.

ЦВЕТАНА СТАЙКОВА

А.С.ПУШКИН В БЪЛГАРИЯ

Библиография 1999

По случай 200 г. от рождениято на поета

Библиографията в известен смисъл е продължение на:
Стайкова, Цветана. А.С.Пушкин в България. Научна библио-
графия 1848-1998. С., Акад. изд. Проф. М.Дринов, 1999. 408 с.

В нея са отразени заглавията на книги и на публикации в
сборници и в централния периодичен печат, отпечатани само през
юбилейната 1999 година. Подреждането на материала е строго
хронологично.

Многобройни публикации се съдържат в периодичните
издания в цялата страна, които обаче не са включени в
библиографията и могат да се ползват в съответните градски
библиотеки.

ПРОИЗВЕДЕНИЯ НА А.С.ПУШКИН

1 . Съчинения в 2 т. Под общата ред. на Н. Попова, М. Лилова и Ив. Гранитски. С., З.Стоянов, 1999.

Т.1. Вакхическа песен. Лирика. Поеми и приказки. Роман в стихове. Драматични произведения. 783 с.

Съдърж.: Ф.М.Достоевски. Пушкин /с.5-20/; Стихотворения. 1816-1836. П е в е ц ъ т /„Дали сте чували край храст зелен...“/ Прев. Ст.Бакърджиев; Ж е ла н и е /„Мъчително се влачат ден след ден...“/ Прев.Ст.Бакърджиев; В ол н о с т /„Избягай, скрий се вдън море...“/ Прев. К.Зидаров; К ъ м п р и я т е л и т е /„Годините на заточение...“/ Прев. Н.Кънчев; К ъ м Ч а а д а е в /„Любов, надежда, тиха слава...“/ Прев. Г.Мицков; В ъ з р а ж д а н е /„Творба на гений с четка сънна...“/ Прев. К.Кадийски; С е л о /„Привет, привет на теб, мой мил пустинен кът...“/ Прев. Л.Любенов; „З а г а с н а д н е в н о т о с в е т и л о...“ Прев. Ел.Багряна; Ч е р н и я т ш а л /„Безумен се взирям във черния шал...“/ Прев. Л. Любенов; „А з н а д ж и в я х б е з б р о й ж е л а н и я...“ Прев. Гр.Ленков; П е с е н з а м ъ д р и я О л е г /„И ето Олег се приготвя за бой...“/ Прев. Ст.Бакърджиев; З а т в о р н и к /„Седя зад решетката в мрачен зандан...“/ Прев. К.Кадийски; „В ъ л н и, к о й у с т� е м а в и с п р я ...“ Прев. П.Велчев; К о л а т а н а ж и в о т а /„Макар и често с тежко бреме...“/ Прев. Ал. Миланов; Д е м о н /„В онези дни, кога за мене...“/ Прев. Д.Овадия; И з и д е с е я т е ль с е я т и с е м е н а с в о я /„На свобода сеяч пустинен...“/ Прев.Д.Овадия; „Прощаваш ли ревнивите мечти...“ Прев.Ст.Бакърджиев; „Ти вехнеш и мълчиш: печал гръдта раздира...“ Прев. Ал. Миланов; К ъ м м о р е т о /„За сетен път стихийо бурна...“/ Прев. Н. Фурнаджиев; „В н о щ т а з е ф и р...“ Прев. Ал.Миланов; И з г о р е н о т о

писмо /„Прости, писмо на любовта: тя те обрече...“/ Прев. Цв.Ангелов; „Пази ме, талисман е мой ...“ Прев. Цв. Ангелов; На А. П. Керн /„Аз помня чудното видение...“/ Прев. П.Велчев; Вакхическа песен /„Що мълкна ти, радостен глас?“/ Прев. Д. Методиев; 19 октомври 1825 /„Гората рони алени листа...“/ Прев. Ив.Теофилов; Зимна вечер /„Буря небесата крие...“/ Прев. Л.Любенов; Признание /„Аз любяви, макар и сяд...“/ Прев. И.Соколов; Пророк /„Измъчен от духовна страст...“/ Прев. Ив.Теофилов; Зимен път /„Ясната луна пробива...“/ Прев. Л.Любенов; „В сибирски шахти, в мрак и студ...“ Прев. Л.Любенов; Арион /„Бе пълен чълнът и един...“/ Прев. К.Кадийски; Поетът /„Докато Аполон поета...“/ Прев. П.Велчев; „Дар напразен, дар случаен...“ Прев. К.Кадийски; Удник /„И завикаха децата...“/ Прев. Н.Вълчев; Анчар /„В пустинята сред прах и зной...“/ Прев. Гр.Ленков; Пътни жалби /„Дълго още ли ще шетам...“/ Прев. Д.Боляров; „По хълмите на Грузия лежи мъгла...“ Прев.Г.Джагаров; Кавказ /„Кавказ е под мене. На връх заснежен...“/ Прев. Л.Любенов; „На земята рицар беден...“ Прев. П.Велчев; Обущарят /„Картина обущарят съзерцевал...“/ Прев. Ал.Миланов; „Аз ви обичах; обичта ми може...“ Прев. Г.Джагаров; „Вървя ли в улиците шумни...“ Прев. Н.Фурнаджиев; „Забрави майто име ти...“ Прев. А.Германов; Към поета /„Поете мой! Презри ти любовта народна...“/ Прев. А.Германов; Мадона /„Не искам множество картини да стоят...“/ Прев. Ст.Бакърджиев; Таласъми /„Тича облак, притъмнява...“/ Прев. А.Германов; Стихове, съчинени в бесънна нощ /„От бесъница гнетен...“/ Прев. П.Велчев; Елегия /„Годините на буйствата младежки...“/ Прев.П.Велчев; Красавицата /„У нея всичко е красиво...“/ Прев. Ст.Бакърджиев; „От лудост да ме пази Бог...“ Прев. П.Велчев; „Пак посетих аз онзи кът, където преживях...“ Прев Р.Ралин; „Когато край града вървя усамoten...“ Прев. К.Кадийски; „Аз паметник

зamen градих неръкотворен...“ Прев. Р.Ралин; Поеми. Руслан и Людмила. Прев. Л.Любенов; Бахчисарайски фонтан. Прев. Л.Любенов; Цигани. Прев. Ив.Бонев; Полтава. Прев. Кр.Станишев; Медният конник. Прев. Л.Любенов; Приказки. Приказка за попа и за неговия ратай Глупан. Прев. Ал.Миланов; Приказка за цар Салтан, за сина му, славния и мощен юнак княз Гвидон Салтанович, и за хубавицата царкиня - лебед. Прев. Т.Харманджиев; Приказка за рибара и рибката. Прев.Ив.Пауновски; Приказка за златното петле. Прев. Кр.Станишев; Евгений Онегин; Драматични произведения. Борис Годунов. Прев. Хр. Радевски; Моцарт и Салиери Прев. К. Павлов; Каменният гост. Прев. К.Павлов; Пир по време на чума. Прев. В.Радинска; А.Ахматова. Слово за Пушкин; М.Цветаева. Моят Пушкин.

T.2. Виелица. Романи и повести. Автобиографична и историческа проза. 552 с.

Съдържъса: Ив.Пауновски. Пушкин като прозаик /с.5-15/; Арапинът на Петър Велики. Прев. З.Статков; Повести на покойния Иван Петрович Белкин /От издателя; Изстрел; Виелица; Майсторът на ковчези; Станционният надзирател; Господарката селянка/. Прев. С.Владимиров; Дубровски. Прев. Хр.Радевски; Дамапика. Прев. Ат. Далчев; Капитанская дъщеря. Прев. К.Константинов; Историята на Пугачов. Прев. З.Статков; Автобиографична и историческа проза /Дневник 1833-1835 г.; Спомени; Начало на автобиография; Исторически анекdoti; Бележки по руска история през XVIII век/. Прев. Б.Мисирков.

2. Избрано. Състав. Р.Леонидов. С., Факел, 1999. 100 с.

Съдържъса: Р.Леонидов. [Увод] /с.5-6/; К Чаадаеву. Към Чаадаев. Прев. Св.Жеков; „Погасло дневное светило...“ „Загасна дневното светило...“ Прев. Ел.Багряна;

Демон. Д е м о н . Прев. Св.Жеков; „Свободы сеятель пустынний...“ „На свободе сеяч пустинен...“ Прев. Св.Жеков; „Зачем ты послан был и кто тебя послал?“ „За шо и кой те прати на света?“ Прев. Д.Овадия; К*** /„Я помню чудное мгновенье...“/ На А. П. К е р н . Прев. П.Велчев; Пророк. П р о р о к . Прев. Ив. Теофилов; „В еврейской хижине лампада...“ „В еврейска къщичка кандило...“ Прев. Р.Леонидов; Анчар. А н ч а р . Прев. Гр.Ленков; Поэт и толпа. П о е т т и тълпата. Прев. П. Велчев; Зимнее утро. З и м н о ут р о . Прев. Гр.Ленков; „Брожу ли я вдоль улиц шумных...“ „Вървя ли по стъгдите шумни...“ Прев. К.Кадийски; „Когда твои младые лета...“ „Когато завистта суро в...“ Прев. Гр.Ленков; Мадона. М а д о н а . Прев. Ст.Бакърджиев; Бесы. Б е с о в е . Прев. П.Велчев; Заклинание. З а к л и н а н и е . Прев. Св.Жеков; Осень /Отрывок/. Е с е н /Откъс/. Прев. Ив.Теофилов; /Из Пиндемонти/. П о П и н д е м о н т и . Прев. Св.Жеков; „Когда за городом, задумчив, я брожу...“ „Когато край града вървя усамотен...“ Прев. К.Кадийски; „Я памятник себе воздвиг нерукотворный...“ „Аз си издигнах паметник н е рък отворен...“ Прев. К.Кадийски; Мирская власть; Подражание итальянскому/; „Отцы пустынники и жены непорочны...“; „Недвижный страж дремал на царственном пороге...“; Гавраилиада. Прев. К.Павлов; Дм.Мережковский. Пушкин.

3. Лирика. Състав. Т. Ненкова. Ред. Вл. Абазов. С., Светлоструй, 1999. 176 с.

Съдърж: Осеннее утро. Е с е н н о у т р о . Прев. К. Кадийски; Месяц. Л у н а . Прев. Ст.Бакърджиев; Певец. П е в е ц т . Прев. Ст.Бакърджиев; Желание. Ж е л а н и е . Прев. Ст. Бакърджиев; Стансы /Из Вольтера/. С т а н с и /из В о л т е р / . Прев. Н.Кънчев; Домовому. К ъ м д о м а ш н и я д у х . Прев. Д.Статков; К*** /„Не спрашивай, зачем унылой думой...“/. Н а *** /„Не питай ме зашо посред забава...“/. Прев. Д.Златев; „Мне вас не жаль, года весны моей...“ „Не жаля вече за години млади...“ Прев. П.Алипиев; „Погасло дневное светило...“ „З а г а с на

дневното светило...“ Прев. Ел.Багряна; „Редеет облаков летучая гряда...“ „Р е д и ц а облаци отлитат без следа...“ Прев. Л. Стоянов; „Я пережил свои желанья...“ „А з преживях безброй желания...“ Прев. Гр.Ленков; „Мой друг, забыты мной следы минувших лет...“ „Приятелко, годините забравих аз...“ Прев. В.Раковски; Узник. З а т в о р и к . Прев. Бл.Димитров; Ночь. Н о щ . Прев. Д.Овадия; Демон. Демон. Прев. Д.Овадия; „Свободы сеятель пустынний...“ „На свободе сеяч пустинен...“ Прев. Х.Левенсон; „Простиши ли мне ревнивые мечты...“ „Прощаваш ли ревнивите мечти...“ Прев. Ст.Бакърджиев; „Кто, волны, вас остановил...“ „Вълни, кой устрема ви спря...“ Прев. П.Велчев; „Надеждой сладостной младенчески дышла...“ „Понякога с надежда сладка се теша...“ Прев. Д.Овадия; Телега жизни. Колата на живота. Прев. Ал.Миланов; „Зачем ты послан был и кто тебя послал...“ „За шо и кой те прати на света...“ Прев. Д.Овадия; К морю. К ъм морето. Прев. Н.Фурнаджиев; Сожженное письмо. И з гореното писмо. Прев. Цв.Ангелов; Коварность. К о в а р с т в о . Прев. Кр.Станишев; „Храни меня, мой талисман...“ „Пази мести, мой талисман...“ Прев. П.Велчев; К*** /„Я помню чудное мгновенье...“/. Н а *** /„То беше чудно мгновение...“/. Прев. Р. Ралин; Зимний вечер. З и м н а в е ч е р . Прев. Л.Любенов; Буря. Б у р я . Прев. П.Симов; „Под небом голубым страны своей родной...“ „П од небесата сини на своя роден кът...“ Прев. И.Соколов; Пророк. Пророк. Прев. Ив.Теофилов; Зимняя дорога. З и м е н п ът . Прев. Л.Любенов; „В еврейской хижине лампада...“ „В еврейска къщичка кандило...“ Прев. Ив.Теофилов; Три ключа. Т р и т е извора. Прев. П.Велчев; Арион. А р и о н . Прев. Ат.Смирнов; Ангел. А н г е л . Прев. Л. Любенов; Воспоминание. С п о м е н . Прев. П.Велчев; „Дар напрасный, дар случайный...“ „Д а р н а п р а з е н , д а р случаен...“ Прев. Д.Методиев; Предчувствие. П р е д ч у в с т в и е . Прев. Гр.Ленков; „Не пой, красавица, при мне...“ „Не пей, красавице, пред мен...“ Прев. Л.Стоянов; Цветок.

Ц в е т ч е. Прев. П.Велчев; Анчар. А н ч а р. Прев. Гр.Ленков; „На холмах Грузии лежит ночная мгла...“ „П о х ъ л м и т е на Г р у з и я л е ж и м ъ г л а...“ Прев. Г.Джагаров; Зимннее утро. З и м н о у т р о. Прев. Гр.Ленков; „Я вас любил: любовь еще, быть может...“ „О б и ч а х в и: с т р а с т т а н а в я р н о м о ж е...“ Прев. П. Велчев; „Брожу ли я вдоль улиц шумных...“ „В ъ р в я л и по площа ди шумни...“ Прев. П. Велчев; Кавказ. К а в к а з. Прев. Л.Любенов; „Что в имени тебе моем?“ „К а к в о л и с и м е т о м и т и...“ Прев. Ал.Миланов; „В часы забав иль праздной скуки...“ „В минути праздни и лениви...“ Прев. П. Велчев; „Когда в объятия мои...“ „К о г а т о а з до т в о я с т а н...“ Прев. А.Германов; Мадонна. М а д о н н а. Прев. Ст. Бакърджиев; Элегия /„Безумных лет угасшее веселье...“/. Е л е г и я /„Годините на буйствата младежки...“/. Прев. П.Велчев; Стихи, сочиненные ночью во время бессонницы. С т и х о в е, съчинени в бе з сънна н о щ. Прев. П.Велчев; Бесы. Б е с о в е. Прев. П.Велчев; Заклинание. З а к л и н а н и е. Прев. Кр.Станишев; „Для берегов отчизны дальней...“ „З а р а д и д а л е ч н а т а р о д и н а...“ Прев. Кр.Станишев; Цыганы. Ц и г а н и. Прев. П.Велчев; Красавица. К р а с а в и ц а. Прев. Ст. Бакърджиев; Осень /Отрывок/. Е с е н /Откъс/. Прев. Ив.Теофилов; „Не дай мне Бог сойти с ума...“ „О т л у д о с т д а м е пази Б о г...“ Прев. П.Велчев; „Пора, мой друг, пора! Покоя сердце просит...“ „Л ю б и м а, време е! П о к о й д у х ъ т ж а д у в а...“ Прев. Л.Любенов; Туча. О б л а к. Прев. Л.Любенов; /Из Пинденмонти/. /И з П и н д е м о н т и/. Прев. Р.Ралин; „Отцы пустынники и жены непорочны...“ „С в е т ц и - отшелници и д е в и н е п о р о ч н и...“ Прев. Р.Ралин; „Когда за городом, задумчив, я брожу...“ „К о г а т о к р а й г р а д а з а м и с л е н о в ъ р в я...“ Прев. Ив.Теофилов; „Я памятник себе воздвиг нерукотворный...“ „А з с и издигнах паметник н е р ъ к о т в о р е н...“ Прев. К.Кадийски.

4. Ще си издигна паметник неръкотворен. Лирика. Прев. Ст.Маджарски и Ж.Стойчева. Ст.Загора, 1999. 96 с.
Съдърж.: Ст.Маджарски. Пътека, дълга две столетия

/с.3-4/; С ъ л з а /„На чаша пунш, привечер вчера...“/; Ж е л а н и е /„Тъй бавно се изнлизват мойте дни...“/; Н а Ч а а д а е в /„Любов, надежда, тиха слава...“/; В ъ з р а ж д а н е /„Художник - варварин картина...“/; „У г а с на дневното светило...“; Н е р е и д а /„Посред вълни зелени, целувачи Таврида...“/; „Топи се във небето на облаците черни...“; М у з а /„С любов тя младостта ми бе никога дарила...“/; К и н ж а л /„Сам Хефест бете изковал...“/; „Г ъ р к и н ъ в я р на! Не плачи - героят падна!“/; З а т в о р и к /„Във вълъжна тъмница глава съм навел...“/; П т и ч к а /„Аз и в чужбина не забравям...“/; К ъ м м о р е т о /„Прости, развихрена стихия!“/; К ъ м ф о н т а н а на Б а х ч и с а р а и с к и я д в о р е ц /„Фонтан на обич, жив фонтан!“/; „В н о ѡ т а з е ф и р...“; Н а А. П. К е р н /„Аз помня ония миг чудесен...“/; „И з и г р а й ли т е ж и в о т а...“; З и м на в е ч е р /„Бурята небето крие...“/; Б у р я /„Ти виждал ли си над скала...“/; П р о р о к /„От страст духовна ожаднял...“/; С т а н с и /„С желание за дни добри...“/; З и м е н п ъ т /„През мъглите разпилияни...“/; „В п е ч а л н а т а ч о в е ш к а с т е п бе з б р е ж н а...“; А р и о н /„Летяхме в бурно море...“/; П о е т /„Додето още от поета...“/; 1 9 о к т о м в р и 1 8 2 7 /„Приятели, на Бога на властта...“/; Т а л и с м а н /„На скалите, где то плискат...“/; Т и и В и е /„Бездушно Вие с топло Ти...“/; 2 6 м а й 1 8 2 8 /„Дар напразен, дар слукаен...“/; „Н е д е й, к р а с а в и ц е, м и п я...“; П р е д ч у в с т в и е /„Спуска се над мен и тегне...“/; А н ч а р /„Там, сред пустинния покой...“/; Ц в е т е /„Цветец изсъхнал, безуханен...“/; П о л и ч б и /„К ъ м в а с препусках, а зад мен...“/; „П о к р и в а х ъ л м и т е на Г р у з и я м ъ г л а...“; „К а к в о да правя? С е л с к а з и м а е. П о с р ещам...“; З и м н о у т р о /„И студ, и слънце; ден - чудесен!“/; „О б и ч а х в и и мисля си, че може...“; „К а к в о з а т е б е м о й т о и м е?“; Е л е г и я /„На миналите дни угасналият празник...“/; П р о щ а в а н е /„За сeten път аз приютявам...“/; „А з съм тук, И н е з и л я...“; Е с е н /„Октомври е дошъл - от голите си клони...“/; „М о й д р у ж е, в р е м е е! П о к о й сърцето д и р и...“; О б л а к /„На минала буря, ти облако

сетен.../; „Когато в размисъл аз бродя край града...“; „Ще си издигна аз паметник неръкотворен...“.

5. Приказки. Прев. Т. Харманджиев и Мл. Исаев. Илюстр. Б. Дехтерев. С., ПАН, 1999. 112 с.

Съдържа: Ран Босилек. Поетът /с.5-6/; Приказка за цар Салтан; Приказка за рибара и рибката; Приказка за попа и за работника му Балда; Приказка за мъртвата царкиня и седемте юнаци; Приказка за златното петле.

Рецензия за превода:

Г.Цанков. Магията на Пушкиновия стих. // Аз Буки, 9, № 7, 23 февр. 1999, с.14.

6. Пр о р о к /„От жажда висша изнурен...“/; На гра ф Воронцов /„Полумилорд, полукурадец...“/; „Въздиғнах си аз паметник неръкотворен...“; „Когато край града замислен аз вървя...“; На А.А.Давидова /„Един спас милата Аглая...“/ Прев. П.Велчев. // Бълг.писател, 6, № 16, 20 апр. 1999, с.8.

7. „Буя брули дол и гребен...“; „Аз помня оня миг божествен...“; Ехеги топумент /„Издигнах си аз паметник неръкотворен...“/; „Обичах ви и мойта обич още...“ Прев. Н. Вълчев. // Литературен форум, № 19, 24 май 1999, с.1, 10-11.

Стихотворенията са поместени в статията на Н.Вълчев „Два века Пушкин. Мигове от живота му и четири нови превода“, №50.

8. „Я памятник себе воздвиг нерукотворный...“; Към клеветниците на Русия /„Защо шумите тый, разпалени витии?“ Прев. П.Велчев; Към Чадаев /„Любов, надежда, тиха слава...“/ Прев. Г.Мицков; Пр о р о к /„Измъчен от духовна страсть...“/ Прев. Ив.Теофилов; На А.П.Керн /„Аз помня оня миг божествен...“/ Прев. Н.Вълчев; Из автобиографията, дневниците и писма на поета; Евгений Онегин [откъс]. Прев. Гр.Ленков. // Бълг.писател, 6, № 22, 1 юни 1999, с.1, 4-8.

9. „Я памятник себе воздвиг нерукотворный...“; [Мисли на] Пушкин за света и хората. // Земя, 10, № 105, 5 юни 1999, с.8.

10. ...и Андрей Чернов. Е г е н и й О н е г и н. Гл. десета [опит за реконструкция]. Прев. и бел. Л.Любенов. // Факел, 19, 1999, № 4, 202-210.

11. „Грузински хълмове - обвiti в мрак сега...“; Но щ /„Разнежен, моят глас те гали и ласкае...“/ Прев. Ст. Бакърджиев. // Бълг.глас, 6, № 32, 12 окт.1999, с.8.

Бележка: Текстовете се публикуват за първи път.

12. С г а н /„Поетът с лира вдъхновенна...“/ Прев. Гео Милев. // Пламък, 43, 1999, № 3/4, 47-48.

Под текста: Ст.З., 20.I.911; Leipz., 20.9.912.

13. Из „Евгений Онегин“; К Чадаеву; Пророк; Анчар; „Я вас любил: любовь еще, быть может...“; К.../„Я помню чудное мгновенье...“/ Элегия /„Безумных лет угасшее веселье...“/ // Понеделник, 2, 1999, № 3/4, 113-119.

Под общо заглавие: Звезда от първа величина в световната литература.

Вж № 19 и 20.

ЛИТЕРАТУРА ЗА А.С.ПУШКИН В БЪЛГАРСКИТЕ ИЗДАНИЯ

14. А.С.Пушкин и българската култура. Юбилеен сборник. Съставител П. Троев. С., Тилиа и Акад.изд. Проф. М. Дринов, 1999. 568 с.

Съдърж.: П. Троев. Пушкин и ние; Г.Германов. А.С.Пушкин - родоначалник на българската тема в руската класическа литература; П.Филкова. Старобългарското културно наследство в езика на А.С.Пушкин; Е.Метева. Пушкин и българската възрожденска интелигенция; А.Анчев. А.С.Пушкин в българската литературна критика и наука; Д.Чавдарова. Вазов и Пушкин; И.Захариева. Пенчо Славейков и Пушкин; Р.Илчева. Алеко Константинов - преводач на Пушкинови поеми; П.Велчев. Пушкин в творчеството на български поети; Б.Манчев. Модели на автора в поетическия текст. Стихотворението „Пушкин“ на Вапцаров; М.Михайлов. Съвременните български поетически преводи на „Евгений Онегин“; Л.Любенов. Недоразчетеният „Евгений Онегин“; Р.Кърпачева-Дасакалова. Прозата на А.С.Пушкин у нас; Р.Корсемова. „Борис Годунов“ в българското културно пространство; Л.Димитров. Българското битие на Пушкиновите „Малки трагедии“; А.Вачева. Българските преводи на Пушкиновите приказки; Ж.Ескенази. Оригинални издания на А.С.Пушкин /1838-1917/ в българските библиотеки; Е.Коларова. Оперна Пушкиниана в България; А.Александрова. Пушкин и българския балетен театър; Ал. Александров. Пушкин на българския киноекран; Хр.Манолакев. Пушкиновите юбилеи в България; Българска поетическа Пушкиниана /текстове на стихове на български поети, посветени на А.С.Пушкин/; Цв.Стайкова. А.С.Пушкин в България. Библиография /1848-1998/.

Рецензии и отзиви:

Л.Димитров. Събрано за Пушкин. // Култура, № 6, 18 февр. 2000, с.4.

„А.С.Пушкин и българската култура“. // Наука, 9, 1999, № 5/6, с.71.

З. Чолаков. Представително издание по един вечен повод. /Българската Пушкиниана е на 150 г./. // Дума, 11, № 128, 3 юни 2000, с.14.

Хр.Манолакев. Български юбилейни издания, посветени на 200 г. от рождениято на А.С.Пушкин. // Болг. русистика, дек. 2000.

15. Стайкова, Цветана. А.С.Пушкин в България. Научна библиография 1848-1998. Науч. ред. П. Троев. Рецензенти: Е. Метева и В. Ковачев. С., Акад.изд. Проф. М. Дринов, 1999. 408 с.

Съдърж.: П.Троев. А.С.Пушкин в българското културно пространство /с.5-15/; Увод; Произведения на А.С.Пушкин на български език; Литература за А.С.Пушкин в българските издания; Художествени произведения за А.С.Пушкин; Произведения на А.С.Пушкин и литература за него в учебниците за българските училища; Показалци: Именен показалец; Показалец на преводачите; Показалец на произведенията на А.С.Пушкин на руски език; Показалец на българските преводи на произведенията на А.С.Пушкин.

Рецензии и отзиви:

Ж.Сагаев. БАН издава уникална библиография за Пушкин. // Труд, 53, № 150, 5 юни 1999, с.16.

„А.С.Пушкин в България“. // Наука, 9, 1999, № 5/6, с.71.

БАН предлага всичко за Пушкин. // Новинар, 9, № 36, 14 февр. 2000, с.14.

Д.Михайлова. Едно образцово издание. // Бълг.писател, 7, № 18, 9 май 2000.

Г.Драмбозов. Българска научна библиография за Пушкин. // Читалище, 2000, № 3/4, с.33.

Ж.Ескенази. Принос в българската Пушкиниана. // Библиотека, 7, 2000, № 3-4, 81-88.

Хр.Манолакев. Български юбилейни издания, посветени на 200 г. от рождението на А.С.Пушкин. // Болг. русистика, дек. 2000.

16. Димитров, Людмил. „Четвероевангелие“ от Пушкин. Опит за изучение на драматургичния цикъл „Малки трагедии“. Худ. кор. Д.Аспарухов. С., Факел, 1999. 256 с. Рез. на англ. ез.

Рецензии:

Корсемова, Р. За „малките“ големи трагедии. // Култура, № 27, 9 юли 2000, с.1.

Хр.Манолакев. Български юбилейни издания, посветени на 200 г. от рождението на А.С.Пушкин. // Болг. русистика, дек. 2000.

17. Юбилейна конференция [на тема] „Пушкинови четения“, посветени на 200 г. от рождението на А.С.Пушкин. Сборник доклади. Ст.Загора, 1999. 92 с.

Съдържа: Хр.Манолакев. „Повести на И.П.Белкин“ и провокациите на Пушкиновата проза: проблемът за чуждия текст; А.Колева. Чудесното в интимната и политическа лирика на А.С.Пушкин. Към проблема: Пушкин и руският утопизъм; Ст.Рижова. С какво Петър Първи провокира творческия гений на А.С.Пушкин [Петър Първи в творчеството на А.С.Пушкин]; М.Стайкова. Лицеят в съдбата и творчеството на А.С.Пушкин; К.Колева. Михайловское в живота на Александър Сергеевич Пушкин; Т.Димова. Жените в живота и творчеството на Пушкин; Б.Петкова. Можеше ли да бъде спасен Пушкин; И.Вълева. Религиозният дух на Пушкин; Л.Малешкова. Пушкин и България; Ст.Арнаудова. Потомците на Пушкин; Н.Кънев. Освобождението 1877-1878 г. и Александър Александрович Пушкин; Е.Чепилева. Рисунките на А.С.Пушкин; В.Димова. Творчеството на А.С.Пушкин в музикалното изкуство.

Рецензия:

Хр.Манолакев. Български юбилейни издания, посветени на 200 г. от рождението на А.С.Пушкин. // Болг. русистика, дек. 2000.

18. Александър С. Пушкин. Материали от научна сесия. Силистра, 1999. 84 с.

Съдържа: Р. Кърпачева-Даскалова. Пушкин и Шекспир. Някои мисли за еволюцията на Пушкиновата философия и

историософия; М.Петрова. А.С.Пушкин и руското масонство; М.Брезоева. За някои Пушкинови преводи от френски език; Р.Лазарова. Об описание эмотивной сферы человека /на материале образа Евгения Онегина/; Цв. Павлова-Бъчварова. Роль церковнославянствов в стихотворении „Деревня“ А.С.Пушкина и их перевод на болгарский язык; Сл.Иванов. Романтизъм и реализъм в „Кърджали“; В.Аврамов. Русия на император Николай I и повестта „Кърджали“ на Пушкин; Н.Бабаяшева. Образът на Пушкиновия човек в повестта „Кърджали“; Ив.Мичева. Лингвостилистични особености в повестите на А.С.Пушкин „Кърджали“ и „Капитанска дъщеря“; Е.Трендафилова. Наедине с Пушкиним /эссе/; Ю.Тотева. „Я вас любил...“/эссе/; М.Енчева. Библиография. Важни дати от живота и творчеството на Пушкин.

19. Колевски, Васил. Нашият Пушкин. Ред. Н.Петев. С., Хр.Ботев, 1999. 64 с.

Съдържа: А.С.Пушкин. „Я памятник себе воздвиг нерукотворный...; „А з памятник издигнах си неръкотворен...“ Прев. К.Кадийски; Пушкин и декабристите; П.П.Славейков. Из статията „Пушкин като национален поет“; Ив.Вазов. „Стогодишнината на Пушкина“ [стих.]; Произведения на А.С.Пушкин за българите; „Евгений Онегин“ на български; Боян Пенев за Пушкин; Из автобиографията, дневниците, писмата на А.С.Пушкин и отзиви за него.

Рецензия:

„Нашият Пушкин.“ // Дума, 11, № 40, 18 февр. 2000, с.13.

20. Михайлов, Евгени. Черната рекичка. С., Булгарика, 1999. 160 с.

Съдържа: Ив. Цветков. С преклонение пред руския гений /с. 11-12/; Черната рекичка; Вечният Пушкин /фрагменти/.

21. Л.Боева. Християнски топоси в лириката на А.С.Пушкин; Р.Илчева. „Медният конник“: динамика на образа, или когато статутите се оживяват; Хр.Манолакев. Андрей Прохоров между „дома“ и „занаята“, или още веднъж за смисъла на „Майсторът на ковчези“ от А.С.Пушкин; Л.Димитров. Химнът - страх и трепет /Архетипни проекции на Пушкиновата малка трагедия „Пир по

време на чума“/. // Лит.мисъл, 40, 1999, № 1, 31-43; 44-61; 62-83; 84-100.

22. Александрова, Ана. Пушкин и руският балетен театър. // Бълг.писател, 6, № 1, 5 ян.1999.

23. Александрова, Ана. Нравствена красота [По повод 200 г. от раждането на А.С.Пушкин]. // Бълг.писател, 6, № 2, 12 ян. 1999.

24. Стоянов, Димитър. Александър Пушкин. // Медицина и екология, 7, № 1, 13 ян., № 2, 13 февр. и № 3, 5 апри. 1999.

25. Хиляда композитори са създали музика върху произведенията от Пушкин. // Земя, 10, № 15, 22 ян.1999, с.4.

26. Попова, Дафина. Кримски сонети: Мачта над Крим; Маяк; Край на фонтана [стих.]; Тотев, Петко. Романтични времена [за повестта на А.С.Пушкин „Кирджали“]. // Бълг.писател, 6, № 5, 2 февр.1999.

27. Пушкин е най-големият руски поет. // Земя, 10, № 30, 12 февр.1999.

Съобщение за проведено телефонно допитване в Москва, установило, че според 75% от запитаните А.С.Пушкин е най-великият руски поет.

28. Стайкова, Цветана. Универсалният гений [А.С.Пушкин]. // Бълг.писател, 6, № 7, 16 февр.1999.

29. Хр.Манолакев. А.С.Пушкин и неговите „Повести на Белкин“: противоречивия свят на въведението „От издателя“; Р.Илчева. Триадата конник - кон - змия в поемата на А.С.Пушкин „Медният конник“; Л.Димитров. А.С.Пушкин. „Скъперникът-рицар“. Херменевтика на сюжетните архетипи; Р.Корсемова. Пушкин и фигурата на бретъра. // Бълг. език и литература, 40, 1999, № 2/3, 31-38; 39-46; 47-52; 53-63.

30. Стайкова, Цветана. А.С.Пушкин и българите. // Библиотека, 1999, № 3/4, 64-72.

31. Стайкова, Цветана. А.С.Пушкин и българската литературна мисъл. // Наука, 1999, № 3/4, 51-52.

32. Гогол, Николай В. Няколко думи за Пушкин; Ахматова, Анна. Мисли за Пушкин. Прев. В.Пенева.; Ободовска, Ирина и Михаил Дементиев. Съпругата на поета. Прев. с коментар В.Пене-

ва; Фурнаджиева, Елена. Гео Милев превежда А.С.Пушкин; Славейков, Пенчо. Пушкин като национален поет /1899 г./; Вапцаров, Никола. Пушкин [стих.]; Танев, Димитър. Вапцаров и Пушкин; Янев, Владимир. Фрагменти за Пушкин; Щер, Александър. Предсмъртно [стих.]; Наталия [стих. в статията на Вл.Янев „Фрагменти за Пушкин“]. // Пламък, 43, 1999, № 3/4, 33-36; 37-38; 39-46; 49-52; 53-57; 58-59; 60-61; 62-67.

33. Геният на славянския дух [мисли за А.С.Пушкин на Проспер Мериме, Адам Мицкевич, В.Г.Белински, Н.В.Гогол, И.С.Тургенев, Ф.М.Достоевски, В.В.Розанов, Д.С.Мережковски, А.В.Луначарски, Марина Цветаева, Анна Ахматова, Иван Вазов, Иван Шишманов, Пенчо Славейков, Михаил Арнаудов, Боян Пенев, Александър Балабанов, Георги Бакалов, Николай Райнов, Людмил Стоянов/; Петров, Здравко. Пушкинова Русия. // Понеделник, 1999, № 3/4, 120-132; 133-145.

34. Каменов, Йордан. Пушкин, светът и България; Попов, Сашо. Синът на поета. // Читалище, 1999, № 3-4/5-6, 34-35; 36-37.

35. Каракашев, Владимир. Пушкиновата Мелпомена. // Бълг. писател, 6, № 9, 3 март 1999.

За драматургичното творчество на А.С.Пушкин.

36. Радев, Никола. Хроника за гибелта [дуела и смъртта на А.С.Пушкин]. // Дума, 10, № 53, 6 март 1999, с.19.

37. Вълов, Иван. „Прощавам и умирам с любов!“ Предсмъртни часове на А.С.Пушкин. // Земя, 10, № 48, 11 март 1999, с.5.

38. Матев, Павел. Ще го има винаги; Еленков, Лъчезар. Пушкин и красотата; Вазов, Иван. Стогодишнината на Пушкин [стих.]. // Бълг. писател, 6, № 11, 17 март 1999.

39. Солисти от Большой театър и от Софийската опера почитат Пушкин с голям концерт [съобщение]. // Земя, 10, № 52, 17 март 1999, с.5.

40. Валентина Терешкова ще води конкурс за Пушкин [съобщение]. // Дума, 10, № 71, 27 март 1999, с.23.

41. Длуги, Яна. Бардът се завръща [препеч. от „Нюзиск“]; Аксъонов, Василий. Леговището на лъва. // ЛИК /Литература, изкуство, култура/, 29, 1999, № 4, 12-13; 14-15.

По случай 200 г. от рождението на А.С.Пушкин.

42. Борисов, Георги. Победа на здравия смисъл. // Съпоставително езикознание, 24, 1999, № 2/3, 141-150.
- Рец. за: Пушкин, А.С. Евгений Онегин. Прев. от рус. и бел. Л.Любенов. С., Нов Златогор, 1993.
43. Мрочковская-Балашова, Светлана. Приятелка на Пушкин беше тя. // Бълг.писател, 6, № 15, 13 апр. 1999, 7-8.
44. Литературна вечер „Поети за поета“, посветена на 200 г. от рождениято на А.С.Пушкин [съобщение за проведен в Русия културно-информационен център рецитал на стихове за Пушкин]. // Бълг.писател, 6, № 18, 4 май 1999, с.8.
45. [Концерт на учениците на 133 COУ „А.С.Пушкин“ по случай юбилея на училището и на неговия патрон. Фото]. // Дума, 10, № 103, 5 май 1999, с.4.
46. Сагаев, Желяз. Луксозен двутомник на Пушкин гневи преводачи. // Труд, 53, № 121, 5 май 1999, с.12.
- За двутомното издание на Пушкинови произведения, изд. Захари Стоянов.
47. Колевски, Васил. Боян Пенев за Пушкин. // Бълг. писател, 6, № 19, 11 май 1999.
48. Панов, Бойко. Пушкин - най-непоклатимият култ на Русия; Терц, Аврам /псевд. на Андрей Синявски/. Пир по време на чума [откъс от есето „Разходки с Пушкин“]. // Сега, 2, № 108, 12 май 1999, с.15.
49. Богоров писа пръв за Пушкин. // Дума, 10, № 116, 22 май 1999, с.24.
- По случай откриване на изложба, посветена на 200 г. от рождениято на А.С.Пушкин, в централната сграда на Българската академия на науките.
50. Вълчев, Найден. Два века Пушкин. Мигове от живота му и четири нови превода. // Лит. форум, № 19, 24 май 1999, с.1, 10 /вж. № 7/.
51. Двутомно издание на Пушкин [съобщение за излизане от печат на Пушкинови произведения, изд. Захари Стоянов]. // Дума, 10, № 117, 25 май 1999, с.11.
52. Първа награда в конкурса [за написване есе по случай 200 г. от рождениято на А.С.Пушкин]. // Земя, 10, № 97, 25 май 1999, с.4.
53. Конференция за Пушкин започна в Банкя. // Дума, 10, № 120, 28 май 1999, с.3.
- Съобщение за международна конференция на тема „А.С. Пушкин и славянски свят“.
54. Димов, Янко. Вселена; Гогол, Н.В. Същността на руската поезия. Прев. Е.Алекова; Троев, Петко. Пророкът и България; Вазов Иван. Стогодишнината на Пушкина [стих.]; Станоев, Я. Болдинска есен; Проспер Мериме, Емил Золя, Адам Мицкевич, Йоханес Бехер, Уилям Дюбоа, Ърнест Симънс и Джон Стайнер [за А.С.Пушкин] /рубрика Светът, подбор и прев. Ив.Цветков/; Вапцаров, Никола. Пушкин [стих.]; Достоевски, Ф.М. Вярата на поета; Белински, В.Г. Първият; Матеев, П. Пушкин [стих.]; Блок, Александър. Весели истини за здравия смисъл; Ахматова, Анна. Той победи и времето, и пространството; Цветаева, Марина. Моят Пушкин; Фурнаджиев, Никола. Пред паметника на Пушкин [стих.]; Любенов, Любен. Българските преводи; Еленков, Лъчезар. Александър Сергеевич, 27 януари 1837 [стих.]; Александров, Ал. Националният кинорепertoар; Набоков, Владимир. Правда и правдоподобие. Прев. П.Кънева; Награди за български преводачи на А.С.Пушкин [хроника]; Иванов-Тагански, В. Другарю, вярвай... на „Таганка“. Прев. Н.Попова; Ангелов, Кр. Песенният гений на Пушкин продължава; Стефанов, Първан. Видение [стих.]; Караклавов, Слав Хр. Михайловское [стих.]; Александрова, Ана. По световните балетни сцени; Двете Русии за Пушкин; Велчев, Петър. По волята на съдбата; Лермонтов, М.Ю. Смъртта на поета [стих.]. Прев. П.Велчев; Георгиев В. Вулкан [стих.]; Алекова, Елена. Паметникът [стих.]; Театрална фантазия по поемата „Анджело“ [хроника]; Волконски, С. Предели и безпределност. Прев. Е.Алекова; Мрочковская-Балашова, Светлана. Най-голямата любов на Пушкин; Каракашев, Владимир. От искрата ще се разгори пламък; Вълов, Иван. Потомците на Пушкин; Национален обществен комитет за честване на 200 г. от рождениято на А.С.Пушкин под патро-

нажа на вицепрезидента на Република България Тодор Каваджиев; Програма за честването на 200-годишнината от рождението на А.С.Пушкин. // Бълг. писател, 6, № 22, 1 юни 1999, 1-12.

55. Семейство Пушкини вилнее от Москва до Русчук. // Сега, 2, № 124, 1 юни 1999, с.24.

За сина на поета Александър А.Пушкин, участвал в сраженията при Русе по време на Руско-турската освободителна война през 1878 г.

56. Жечев, Тончо. Пушкин и българите. // Труд, 53, № 146, 1 юни 1999, с.12.

57. Северски, Цветан. Как император Николай арестува стиховете на поета. Ескизи от един портрет; 300 са потомците на рода; Цветанов, Иван. Няма истина там, където няма любов; Другите за него /Н.В.Гогол, В.Г. Белински, Е.Зола, П.Р.Славейков, Ф.М.Достоевски, Ив.Вазов/. // Земя, 10, № 105, 4-5 юни 1999, с.8.

58. Свещен текст на Пушкин излиза на филм [по повод премиерата на филма „Онегин“]; Велчев, Петър. Стиховете на Александър Сергеевич са трудни за превод. // Демокрация, 10, № 143, 5 юни 1999, с.10.

59. Троев, Петко. Богът на руската поезия [А.С.Пушкин]; Правят гала концерт, посветен на Пушкин. // Дума, 10, № 127, 5 юни 1999, с. 21, 4.

„Честит рожден ден, Александър Сергеевич!“ - надслов на гала концерта в Народния театър „Ив.Вазов“ - София, 7 юни 1999.

60. Сагаев, Желяз. БАН издава уникална библиография за Пушкин /Вж № 15/; Един живот отива за превод на „Евгений Онегин“; Вицове и смърт съпътстват операта на Чайковски. // Труд, 53, № 150, 5 юни 1999, с.16.

61. Евгений Евтушенко получава наградата „Уолт Уитман“ [в деня на рождениято на А.С.Пушкин в дома на прочутия американски поет]. // Демокрация, 10, № 144, 6 юни 1999, с.16.

62. [Паметник на А.С.Пушкин в САЩ /Вашингтон/, дело на Американско-руска културна фондация]. // Труд, 53, № 151, 6 юни 1999, с.16.

63. Синът на поета е сред героите на Руско-турската освободителна война; Крумова, Люсиена. Без Пушкин човечеството нямаше да е същото; Радев, Никола. Наталия Гончарова - 113-та любов на поета [откъс от бъдещата книга „Когато Господ ходеше по земята“]. // Стандарт, № 2389, 7 юни 1999, с.17.

64. Любенов, Любен. Пушкински пътеки. [Интервю за преводите му на Пушкинови произведения]. // Зора, 3, № 23, 8 юни 1999, с.10.

65. Златева, Елица. „Лоша“ директорка смеши Пушкин сред компютрите. // Демокрация, 10, № 149, 11 юни 1999, с.24.

За юбилея на 133 СОУ „А.С.Пушкин“ с преподаване на руски език и на неговия патрон.

66. Антонова, Галина. Синът на Пушкин [Александър А.Пушкин] оставил следи в Русе. // Дума, 10, № 132, 11 юни 1999, с.25.

67. Петров, Валери. Великият поет. Пушкин ни вдъхна вярата, че човечеството няма да се върне в мрака на варварството. // Дума, 10, № 133, 12 юни 1999, с.10.

Слово, произнесено на гала концерта по случай 200 г. от рождениято на А.С.Пушкин в Народния театър - София на 7 юни 1999 г.

68. Петров, Валери. За Пушкин [слово, вж. № 67]; Пушкин в България [информация за организирани комитети и чествания на 200 г. от рождениято на поета в цялата страна]. // Бълг. писател, 6, № 24, 15 юни 1999.

69. Праправнукът на Пушкин е силно впечатлен от любовта към прочутия му дядо. // Земя, 10, № 113, 16 юни 1999, с.8.

70. Димитров, Людмил. С Пушкин на рамо. Българското участие в две международни конференции, посветени на 200-годишнината на поета [в Москва]. // Култура, 43, № 24, 18 юни 1999, с.5.

71. Миланов, Александър и Кирил Момчилов. Циганката Таня разплаквала Пушкин с романсите си; Костова, Митка. 114-та любов на поета е след брака; Борисова, Пенка. Не застраства пътеката към гроба на гения; Андреева, Ерма. Большой все пак дойде у нас

[по случай 200 г на А.С.Пушкин, с операта „Руслан и Людмила“].
// Седмичен труд, 9, № 25, 30 юни 1999, с.23, 8.

72. Самойлов, Давид. Уводни думи /200 г. от рожденията на А.С.Пушкин/; Чернов, Андрей. Тайните на гения [за възстановяването на Глава десета на романа „Евгений Онегин“]. Прев. Л. Любенов; Любенов, Любен. Бележка на преводача; Дудевски, Христо. За деветия превод на „Евгений Онегин“ [преводач Л. Любенов]; Награди на българските преводачи на Пушкин; Гладилшчиков, Юрий. Блюстител строг на very строги нрави. Прев. В.Коева. // Факел, 19, 1999, № 4, 200-201; 211-219; 219-220; 220-222; 223-224.

73. Пушкин живее в електронната мрежа. // Анти, 9, № 24, 1 юли 1999, с.12.

За открита страница за А.С.Пушкин в Интернет.

74. Любенов, Любен. За половин век - половината Пушкинова поезия. // Съпоставително езикознание, 24, 1999, № 4, 121-127.

Л.Любенов разказва за своя творчески път като преводач и изследовател на Пушкиновата поезия в България.

75. [Надпис на паметник на А.С.Пушкин, открит на 30 септ. 1999 г.в Брюксел]. // Демокрация, 10, № 259, 1 окт.1999, с.13.

76. Кръстева, Стефка. Паметта превъзмогва времето. // Аз Буки, 9, № 40, 12 окт. 1999, с.14.

77. Зонтаг, Сюзан. Сцената с писмото [Татяна от романа „Евгений Онегин“ на А.С.Пушкин]. Разказ. Прев. от англ. М.Попова; Лоунсъри, Ан. „Кръвно свързан с расата“ [за негърския произход на А.С.Пушкин, със съкращения]. Прев. Т.Балова. // Факел, 19, 1999, № 6, 221-232, 233-239.

78. Божанкова, Ренета. Да допишеш Пушкин... // Лит. вестник, 9, № 39, 7 дек.1999, с.9, 16.

По повод опитите да бъде продължена Глава десета на романа „Евгений Онегин“.

79. Пушкин, А.С. // В: Бълг. енциклопедия. А-Я. С., Акад.изд. Проф. М.Дринов, 1999, с.880.

80. Димитров, Людмил. Поетика на Пушкиновите „Малки трагедии“. Дисертация за присъждане на научната и образователна степен „доктор“. Науч. консултант проф. П.Троев. С., 1999. 419 с./Вж № 16/.

ПРОБЛЕМИ НА СПЕЦИАЛНИТЕ БИБЛИОТЕКИ

Тематичен сборник

2001

Редакционна колегия
ст.н.с. д-р Динчо Кръстев (отг. ред.)
ст.н.с. д-р Цветана Стайкова
ст.н.с. д-р Мария Аргирова-Герасимова

Предпечатна подготовка ЦБ БАН Нели Байкова

Издателски индекс 27

Формат 60x84/16 Печатни коли 13

Печатница на Академично издателство „Проф. Марин Дринов“
1113 София, ул. „Акад. Г. Бончев“, бл. 5

Поръчка № 1084

ISSN 0205-2377

URL: <http://www.cl.bas.bg>
E-mail: library@cl.bas.bg